

DAUGAVPILS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO UN SOCIĀLO ZINĀTŅU INSTITŪTS

**DAUGAVPILS UNIVERSITĀTES
HUMANITĀRO UN SOCIĀLO ZINĀTŅU INSTITŪTA UN
HUMANITĀRO UN SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTES
STARPTAUTISKO ZINĀTNISKO KONFERENČU
RAKSTU KRĀJUMS**

20. Starptautiskās zinātniskās konferences
„Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2025”
materiāli

(2025.gada 17.-18.oktobris)

II DAĻA. VALSTS UN TIESĪBU AKTUĀLĀS PROBLĒMAS

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCES OF THE
INSTITUTE OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES AND
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES OF
DAUGAVPILS UNIVERSITY**

The materials of the 20-th International Scientific Conference
“Social Sciences for Regional Development 2025”
(17th –18th October, 2025)

PART II. CURRENT PROBLEMS OF STATE AND LAW

DAUGAVPILS UNIVERSITĀTES
~ AKADEMISKAIS APGĀDS “SAULE” ~

Apstiprināts Daugavpils Universitātes Humanitāro un Sociālo zinātņu institūta Zinātniskās padomes sēdē 2026.gada 18.martā, protokols Nr.3

Meņšikovs V. (zin. red.) *Daugavpils Universitātes Humanitāro un Sociālo zinātņu institūta Humanitāro un Sociālo zinātņu fakultātes starptautisko zinātnisko konferenču rakstu krājums. Starptautiskās zinātniskās konferences „Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2025” materiāli. II daļa. Valsts un tiesību aktuālās problēmas.* Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule”, 2026., 84 lp.

Rakstu krājuma redakcijas kolēģija:

Prof., Dr. sc. soc. **V. Meņšikovs** (Daugavpils Universitāte, Latvija) - zinātniskais redaktors
Vadošā pētniece, Dr.oec. **V. Šipilova** (Daugavpils Universitāte, Latvija) – zinātniskā redaktora vietniece (ekonomika)

Prof., PhD **Dz. Ilisko** (Daugavpils Universitāte, Latvija) – zinātniskā redaktora vietniece (socioloģija)

Prof., Dr.iur. **J. Teivāns-Treinovskis** (Daugavpils Universitāte, Latvija) – zinātniskā redaktora vietniece (tiesību zinātne)

Prof., Dr. hab. paed., Dr. habil. psych **A. Vorobjovs** (Daugavpils Universitāte, Latvija) - zinātniskā redaktora vietnieks (sociālā psiholoģija)

Asoc.prof., Dr.oec. **L. Aleksejeva** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Doc., Dr.iur. **N. Jefimovs** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Vadošā pētniece, Dr.oec. **V. Komarova** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Vadošā pētniece, Dr. oec. **O. Lavriņenko** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Prof., Dr.hab.sc.soc. **A. Matulionis** (Lietuvas Sociālo pētījumu centrs, Lietuva)

Prof., Dr.hab. **M. Piotrowska-Trybull** (Varšavas Valsts aizsardzības universitāte, Polija)

Asoc.prof., Dr.iur. **J. Neimanis** (Latvijas Universitāte, Latvija)

Doc., Dr. paed. **I. Ostrovska** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Prof., Dr.sc.soc. **M.J. Šoutena** (Beira Interior universitāte, Portugāle)

Pētniece, Dr.oec. **O. Ruža** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Prof., Dr.iur. **V. Zahars** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Recenzenti:

Prof., dr.iur. **V. Zahars** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Prof., dr.iur. **J. Teivāns-Treinovskis** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Doc., dr.iur. **N. Jefimovs** (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Rakstu krājumā iekļauti Daugavpils Universitātes Humanitāro un Sociālo zinātņu institūta, un Humanitāro un Sociālo zinātņu fakultātes starptautiskās zinātniskās konferences (2025.gada 17.-18. oktobris) materiāli: augstskolas zinātnieku, doktorantu, kā arī citu Latvijas un ārzemju sadarbības augstskolu zinātniskie raksti tiesību zinātnes nozarē.

Par rakstos atspoguļotajiem faktiem, viedokļiem un terminoloģiju atbild rakstu autori.

Ir iekļauts datu bāzē: / Included in the database:

Electronic Journals Library of University of Regensburg.

ISSN 2255-8853

ISBN 978-9934-39-049-4

© Daugavpils Universitāte, 2026

SATURS

Jurijs Fjodorovs (Latvija)	4
PIERĀDĪJUMU NOVĒRTĒŠANAS PROBLEMĀTIKA ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA PROCESĀ ISSUES CONCERNING THE ASSESSMENT OF EVIDENCE IN ADMINISTRATIVE VIOLATION CASES	
Inese Geida (Latvija)	11
ALGORITMI NOZIEDZĪBAS NOVĒRŠANAI: NO ABSTRAKTUMA LĪDZ PROGNOZĒJOŠAI POLICIJAS DARBĪBAI ALGORITHMS FOR CRIME PREVENTION: FROM ABSTRACT TO PREDICTIVE POLICING	
Daina Ose (Latvija)	20
NOTARIĀLAIS IZPILDU AKTS KĀ PIESPIEDU IZPILDES DOKUMENTS NOTARIAL EXECUTION DEED AS A DOCUMENT OF FORCED ENFORCEMENT	
Slawomir Zurawski, Marcin Oskierko, Marek Ciekanowski, Rafal Parczewski (Poland)	29
MANAGING LOCAL SECURITY AND DEVELOPMENT IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	
Jānis Teivāns-Treinovskis, Sintija Multiņa (Latvija)	42
SABIEDRĪBAS UN VALSTS DROŠĪBAS IZAICINĀJUMI AUSTRUMLATVIJAS REĢIONĀ PUBLIC AND NATIONAL SECURITY CHALLENGES IN THE EASTERN LATVIAN REGION	
Nikolajs Jefimovs (Latvija)	55
KAPITĀLSABIEDRĪBAS VALDES DARBĪBAS REZULTĀTU IZVĒRTĒŠANAS SEKAS CONSEQUENCES OF EVALUATION OF PERFORMANCE RESULTS OF THE BOARD OF DIRECTORS OF A COMPANY	
Pāvels Trofimovs (Latvija)	63
ĀRZEMNIEKU, KURI NELIKUMĪGI ŠĶĒRSO LATVIJAS VALSTS AUSTRUMU ROBEŽU, TIESISKĀ PROBLEMĀTIKA LEGAL PROBLEMS OF FOREIGNERS, WHO ILLEGALLY CROSS THE EASTERN BORDER OF LATVIA	
Ziņas par autoriem	77

Jurijs Fjodorovs (Latvija)

PIERĀDĪJUMU NOVĒRTĒŠANAS PROBLEMĀTIKA ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA PROCESĀ

Demokrātiskās valsts pamatvērtība ir cilvēks kā tiesību un sabiedrisko attiecību subjekts. Līdz ar to mūsdienu demokrātiskās valsts pastāvēšana nav iedomājama bez efektīvu tiesiskās aizsardzības mehānismu izstrādāšanas un realizācijas. Viens no tiesiskās aizsardzības mehānisma elementiem ir administratīvā pārkāpuma tiesības, tas ir tiesību normu kopums, kas noteic pamatprincipus personu tiesību un tiesisko interešu aizsardzībā pret administratīviem pārkāpumiem. Viena no minēto tiesisko attiecību pusēm ir kompetentās valsts pārvaldes iestādes, kuras nodrošina administratīvā pārkāpuma procesa realizāciju ar mērķi panākt tiesisko attiecību taisnīgu noregulēšanu. Jāatzīst, ka arī administratīvā pārkāpuma procesā ir problemjautājumi, kuri ietekmē valsts pārvaldes iestāžu darbības efektivitāti administratīvā pārkāpuma procesā noteikto mērķu sasniegšanā. Šajā rakstā autors analizēs vienu no administratīvā pārkāpuma procesa pierādīšanas institūta elementiem – pierādījumu novērtēšanu. Neskatoties uz to, ka pierādījumu novērtēšanas jēdziens ir pilnībā pārņemts no Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa un tā būtība tika vairākkārt analizēta dažādos zinātniskajos rakstos, joprojām tiek pieļautas kļūdas un neprecizitātes, kas nereti noved pie nepareiziem secinājumiem un – visbiežāk – pie netaisnīga lēmuma.

Atslēgas vārdi: pierādījumi, administratīvā pārkāpuma process, pierādījumu novērtēšana, problemātika.

Pierādījumu novērtēšanas jēdziena konceptuālās izpratnes problēmas

Administratīvās atbildības likuma 94.pants noteic, ka amatpersona, augstāka amatpersona un tiesa pierādījumus novērtē pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz vispusīgi, pilnīgi un objektīvi izpētītiem visiem administratīvā pārkāpuma lietas apstākļiem to kopumā, pēc likuma un tiesiskās apziņas.

Iekšējā pārliecība ir viens no pierādījumu novērtēšanas procesa elementiem. Iekšējā pārliecība ir psiholoģisks process, kura rezultātā indivīdam veidojās atzinums vai ieskaits par kādu konkrētu parādību sabiedrībā vai dabā (Tezaurs 2025). Juridiskajā kontekstā iekšējā pārliecība nav nekontrolējams subjektīvs psihisks stāvoklis, bet ir iekšējais psiholoģisks process, kurā noris pierādījumu vērtības noteikšana un tiek izdarīti no tiem izrietošie secinājumi (Rusanovs 2022). Pierādījumu vērtības vai to nozīmīguma pakāpi nosaka to uzticamības līmenis. Līdz ar to iekšējā pārliecība par konkrētu faktu vai apstākli var tikt

panākt tikai ar uzticamiem un pamatotiem pierādījumiem.

Iekšējās pārlicības veidošanas pamatelementi ir pierādījumu izpētes vispusīgums, pilnīgums un objektivitāte. Pierādījumu izpētes vispusīgums nozīmē, ka pierādījumi tiek analizēti no dažādiem aspektiem — ne tikai tie, kas apstiprina vienu versiju, bet arī tie, kas to apstrīd. Pierādījumu izpētes pilnīgums paredz, ka pierādījumu izvērtēšana aptver visu pierādījumu kopumu, neizlaižot nevienu būtisku faktu vai apstākli, kas varētu būt nozīmīgs lietas izspriešanā. Tiesu prakse arī uzsvēr nepieciešamību nodrošināt pierādījumu izpētes vispusīgumu un pilnīgumu. Analizējot minēto problēmu, Augstākās tiesas Senāta 2021.gada 22.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-703/2021 atzīts, ka vispusīga un pilnīga pierādījumu pārbaude un novērtēšana nozīmē to, ka novērtē visus lietā esošos pierādījumus. Nedrīkst atstāt bez ievēribas nevienu pieņemto pierādījumu. Ja pierādījumi ir iesniegti, vērtējums jānodod par visiem pierādījumiem. Tādējādi ir jānovērtē arī tādi pierādījumi, kas neapstiprina izdarītos secinājumus, bet gluži otrādi – no tiem izriet pretējs secinājums.

Izpētes objektivitāte paredz, ka izpēte tiek veikta bez aizspriedumiem un personiskās ieinteresētības. Minētā pazīme arī izriet no vispārīga regulējuma, kas ir noteikts Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta ceturtajā daļā (valsts pārvaldei, atsevišķai iestādei vai amatpersonai, īstenojot valsts pārvaldes funkcijas, nav savu interešu). Lai nepieļautu neobjektīvu pierādījumu novērtēšanu, saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma 31.panta pirmo daļu (amatpersonai, augstākai amatpersonai, tiesnesim, tulkam un ekspertam jāatsakās no piedalīšanās procesā, ja viņš ir personiski ieinteresēts administratīvā pārkāpuma lietas rezultātā vai pastāv apstākļi, kas procesā iesaistītajām personām pamatoti dod iemeslu uzskatīt, ka šāda ieinteresētība varētu būt), administratīvā pārkāpuma procesa veicējam būtu sevi jāatstata no administratīvā pārkāpuma procesa izskatīšanas.

Pierādījumu novērtēšana jāveic to kopumā. Augstākās tiesas Senāta 2020.gada 30.jūnija sprieduma lietā Nr.SKC-94/2020 atzīts, ka lai noskaidrotu lietas patiesos apstākļus, fakti ir jāvērtē to kopumā, nevis izolēti. Atsevišķu faktu atlase un to kļūdaina interpretācija neļauj atklāt patiesību. Atsevišķi fakti, izrauti no kopsakarības, zaudē pierādījuma spēku. Tas nozīmē, ka pierādījumi jāvērtē to kopumā, nevis izolēti, jāiedziļinās katra pierādījuma būtībā, salīdzinot to ar citiem, un gadījumā, ja konstatētas pretrunas, jānorāda pamatojums, kādēļ vienam pierādījumam dota priekšroka. Tādējādi faktiskie apstākļi tiek noskaidroti, veicot visu pierādījumu vispusīgu analīzi, salīdzinot tajos konstatētās sakritības un pretrunas, novērtējot katra pierādījuma ticamības pakāpi un nosakot cēloņsakarības starp iegūtajām ziņām un attiecīgā notikuma apstākļiem.

Tiesiskā apziņa un likumība ir cieši saistīti, bet atšķirīgi jēdzieni tiesību teorijā.

Tiesiskā apziņa ir jūtu, uzskatu, ideju un citu sastāvdaļu kopums, kas pauž cilvēku attieksmi pret esošām un vēlamām tiesībām, normatīvajiem aktiem, likumību, tiesvedību utt. (Matjušina 2013). No likumības principa izriet, ka amatpersonu pilnvarām jābūt precīzi reglamentētām tiesību normās. Tās jāīsteno atbilstoši to jēgai un mērķim (Neimanis, Meļņika 2024). Likumība noteic administratīvā pārkāpuma procesa veicēja padotību likumam. Turklāt ar terminu „likums” jāsaprot ne tikai rakstītās tiesību normas un ne tikai likumu šaurākā nozīmē, bet arī vispārējie tiesību principi, turklāt arī ētikas normas (Dzalbe 2017). Salīdzinot likumības un tiesiskās apziņas kritērijus, jāsecina, ka tiesiskajai apziņai raksturīga noteikta subjektivitāte. Tomēr, kā jau iepriekš norādīts, pierādījumu novērtēšanas procesā subjektivitāte nav pieļaujama, tādēļ tiesiskās apziņas kritērijā pastāvošā subjektivitāte tiek ierobežota ar likumības principa ievērošanu un īstenošanu.

Visbiežāk pierādījumu novērtēšanas jēdziena izpratnes trūkums noved pie sagrozītas iekšējās pārliecības veidošanās. Lai arī administratīvā pārkāpuma procesa veicēji darbojas saskaņā ar likumu, ir neatkarīgi un nedrīkst pieļaut personisku ieinteresētību lietas iznākumā, praksē tomēr mēdz rasties situācijas, kad subjektīvu motīvu ietekmē tiek izdarīti nepareizi secinājumi. Šādas kļūdas visbiežāk ir saistītas ar procesa veicēja vēlmi pierādījumu novērtēšanas gaitā noteikt tā dēvēto “objektīvo patiesību”, kas savukārt ir pretrunā ar pierādījumu novērtēšanas tiesisko būtību. Pierādījumu novērtēšanas rezultātā iespējams konstatēt tikai tos faktus, kas izriet no iegūto pierādījumu kopuma, un administratīvā pārkāpuma procesa veicējs nevar pamatoti secināt, ka objektīvā patiesība ir noskaidrota, ja šāds secinājums neizriet no pierādījumos nostiprinātajām ziņām.

Pierādījumu novērtēšanas process

Analizējot juridisko literatūru, darba autors iepazīsies ar dažādu autoru viedokļiem par pierādījumu novērtēšanu. Visbiežāk pierādījumu novērtēšanu pielīdzina pierādījumu pazīmju konstatēšanas procesam.

Tiek uzskatīts, ka viens no pierādījumu novērtēšanas procesa posmiem ir to raksturīgo pazīmju konstatēšana. No Administratīvās atbildības likuma izriet, ka pierādīšanā ir izmantojami tikai ticami, attiecināmi un pieļaujami pierādījumi. Administratīvās atbildības likuma 91.panta pirmā daļa noteic, ka pierādījuma ticamība ir kādas ziņas patiesuma konstatēšanas pakāpe. Pierādījumu ticamības izpētes kontekstā ir būtiski nošķirt divus jēdzienus – ticamība un uzticamība. Pierādījumu uzticamība ir saistīta ar pierādījuma avota drošuma un objektivitāti. Nav šaubu, ka vairāk būs uzticams speciālista viedoklis par jomu, kurā viņš ir speciālists, nevis, piemēram, žurnālista viedoklis. Kaut vai nav izslēgts, ka abu

personu viedokli varbūt identiski un patiesi. Ziņu iegūšanas avota uzticamības pakāpei ir būtiska nozīme, jo tā ļauj novērst nepamatotu šaubu rašanos par iegūto ziņu ticamību. Administratīvās atbildības likuma 92.pants noteic, ka pierādījumi ir attiecināmi uz konkrēto administratīvā pārkāpuma procesu, ja ziņas par faktiem tieši vai netieši apstiprina administratīvā pārkāpuma procesā pierādāmo apstākļu esību vai neesību. Bet Administratīvās atbildības likuma 93.panta pirmā daļa noteic, ka administratīvā pārkāpuma procesā iegūtās ziņas par faktiem ir pieļaujams izmantot kā pierādījumus, ja tās iegūtas un procesuāli nostiprinātas šajā likumā noteiktajā kārtībā.

Novērojot pierādījumu novērtēšanas procedūru, autors konstatē, ka visbiežāk pierādījumu novērtēšana tiek realizēta pierādījumu ticamības novērtēšanas un pierādījumu pietiekamības kontekstā. Ar pierādījumu ticamības un pietiekamības novērtēšanu tiek panāktas, ka lēmums ir argumentēts un pamatots.

Apskatot citus avotus, autors konstatē arī citus viedokļus par pierādījumu novērtēšanas procesu. Zinātniskajā literatūrā izšķir matemātisko un nematemātisko pieeju pierādījumu novērtēšanā. Frekvences (vai matemātiskā) pieeja pierādījumu novērtēšanā ir metode, kurā pierādījumi tiek kvantitatīvi novērtēti, pārvēršot pieejamo informāciju skaitliskā formā, piemēram, varbūtības procentos. Vienkāršāk sakot, šī pieeja ļauj novērtēt pierādījumus pēc to kvantitatīvās ticamības, nevis tikai kvalitatīvi (Gianini 2017). Matemātisku pieeju piemēro ekspertīžu laikā iegūto ziņu novērtēšanā. Piemēram, DNS izpēti laikā, lai procentuāli noteiktu parauga sakritības ar pētāmo objektu.

Turpretī, piemēram, Koena pierādījumu novērtēšanas teorija ir juridiski un loģiski balstīta pieeja, kas koncentrējas uz pierādījumu ticamības sistemātisku novērtēšanu, izmantojot salīdzinošu un induktīvu loģiku, nevis tikai kvantitatīvas matemātiskas varbūtības (Gianini 2017).

Ir zināmas arī citas teorijas, piemēram, Marks Klambergs atzina, ka pierādījumu analīze ietver četrus galvenos posmus:

1. noteikšanu, kuri fakti un apstākļi ir pierādāmi konkrētajā lietā;
2. iesniegto pierādījumu struktūrēšanu un sadalīšanu atbilstoši izvirzītajiem apgalvojumiem;
3. pierādījumu kopējās pierādāmās vērtības un nozīmes izvērtēšanu;
4. galīgo secinājumu izdarīšanu par to, vai iegūtie pierādījumi atbilst attiecīgajam pierādīšanas standarta līmenim (Klambergs 2024).

Sākotnēji pēc M.Klamberga būtu nepieciešams noteikt pierādāmos apstākļus. Otrkārt visi iegūtie pierādījumi ir jāstrukturē atbilstoši katram pierādāmajam elementam. M.Klambergs piedāvā, ka to var īstenot, izmantojot grafisku faktu, pierādījumu un to savstarpējo sakarību attēlojumu (Klambergs 2024). Nākamais

solis ir pierādījumu ticamības pakāpes noskaidrošana. Un visbeidzot, jāizvērtē pierādījumu kopums un jānosaka, vai iesniegtie pierādījumi ir pietiekami, lai sasniegtu piemērojamo pierādīšanas standartu.

Analizējot minēto teoriju būtību, var secināt, ka tās ir plaši piemērojamas arī administratīvā pārkāpuma procesā. Kā jau iepriekš norādīts, līdzīgi kā šajās teorijās atzīts, arī administratīvā pārkāpuma procesā pierādījumu novērtēšana ir strukturēts process, kura ietvaros tiek noteikts pierādījumu kopums un izvērtēta to izmantojamība lēmuma pamatošanā.

Rezumējot iepriekšminēto, autors arī saskata sakritības starp pierādījumu novērtēšanu un loģikas procesu realizāciju. Autoraprāt, ir pamats uzskatīt, ka pierādījumu novērtēšana un loģika ir jēdzieni, kas cieši saistīti ar kritisko domāšanu, juridisko analīzi, zinātnisko metodi un loģikas principiem. Šie jēdzieni tiek izmantoti, lai izvērtētu, cik ticami, pamatoti un loģiski ir kādi apgalvojumi, secinājumi vai pierādījumi.

Zinātniskajā literatūrā izšķir četrus loģikas pamatlikumus, kurus autoraprāt var izmantot pierādījumu novērtēšanā. Respektīvi, tie ir identitātes likums, pretrunas likums, trešā izslēgta likums un pietiekamā pamata likums (Puriņš 2022). Identitātes likums nosaka ka katrs priekšmets (vai izteikums) ir identisks pats sev vai arī, ka katrai domai domāšanā, t.sk. arī pierādīšanas procesā, ir jāsaglabā viens un tas pats noteiktais saturs (Puriņš 2022). Pierādījumu novērtēšanā minēto likumu izmanto, lai saglabātu juridiskajā terminoloģijā lietoto terminu noteiktību. Administratīvā pārkāpuma procesā arī tiek lietota speciālā terminoloģija, kura izriet no dažādiem tiesību avotiem. Administratīvā pārkāpuma procesa veicējām ir jābūt pietiekami prasmīgām, lai izmantotu tikai tādu terminoloģiju, kura atbilst noteiktajiem standartiem. Nereti tiek izmantota novecojusi terminoloģija, vai arī tāda, kura izriet no neuzticamiem avotiem. Tāpēc ir svarīga kritiska pieeja pie konkrētu avotu izmantošanas.

Pretrunas un trešā izslēgta likumi izmantojami pierādījumu ticamības novērtēšanā. Minētie likumi noteic, ka nav iespējams, ka spriedumi ar pretējo nozīmi vienlaikus varbūt patiesi.

Pietiekamā pamata likums nosaka, ka katrai patiesai domai jābūt pamatotai ar citām patiesām domām, kur šo domu patiesumu veido pietiekamie un nepieciešamie pamati (Puriņš 2022). No minētā likuma izriet, ka jebkuram argumentam, kas ir ietverts lēmumā, ir jābūt pamatotam. Izmantojot minēto likumu, tiek panākts, ka ir izslēgtas sapratīgas šaubas par to, ka ir pierādīti pierādīšanas priekšmeti ietilpstošie apstākļi.

Rezumējot rakstā analizēto, autors secina, ka tikai pierādījumu novērtēšanas rezultātā var secināt, ka ar iegūto pierādījumu kopumu ir vai nav iespējams

izpildīt administratīvā pārkāpuma procesa mērķi. Līdz ar to ir iespējams noskaidrot, vai ir godprātīgi izpildīts pierādīšanas pienākums. Administratīvā pārkāpuma procesa veicējam ir jāzina pierādījumu novērtēšanas būtība, lai nepieļautu to, ka novērtēšanas rezultātā tiek izdarīti nepareizi secinājumi. Ir jāsaprot, ka ne vienmēr pierādījumu novērtēšanas rezultātā tiek noskaidrota objektīvā patiesība un ir iespējams, ka ziņu nepietiekamības dēļ, lēmums var būt labvēlīgs administratīvā pārkāpuma izdarītājam. Īpaša uzmanība jāpievērš pierādījumu novērtēšanas procesa realizācijai un to loģiskai struktūrai.

Bibliogrāfija

1. Augstākās tiesas Senāta 2021.gada 22.decembra sprieduma lietā Nr.A420183117 // 2021.gada 22.decembris. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums SKA-703/2021 [tiešsaiste]. 2021 [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2021:1222.A420183117.17.S>
2. Augstākās tiesas Senāta 2020.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr.C33757416 // 2020.gada 30.jūnijs. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums SKA-703/2021 [tiešsaiste]. 2020 [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:AT:2020:0630.C33757416.8.S>
3. Dzalbe P. (2018) Tiesnešu neatkarība un disciplinārbildība [tiešsaiste]. 2018 [skatīts 2025.gada 24.decembrī]. Pieejams: <https://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/augstakas-tiesas-biletens/augstakas-tiesas-biletens-nr-16/tiesnesu-neatkariba-un-disciplinaratbildiba>
4. Giannini A. (2017) Theories of evaluation of evidence and the International Criminal court practice [online]. 2017 [viewed 7 january 2026]. Available: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3035240 (In English)
5. Klamberg M. (2023) Assessment of Evidence: International Criminal Courts and Tribunals [online]. 2023 [viewed 7 january 2026]. Available: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-mpeipro/e3916.013.3916/law-mpeipro-e3916> (In English)
6. Matjušina R. (2013) Tiesiskās apziņas ietekme uz tiesas spriešanu tiesiskā valstī. Latvijas Universitātes žurnāls "Juridiskā zinātne", 2013., 4, 273. lpp. ISSN 25929364
7. Neimanis J., Meļņika M. (2024) Administratīvo tiesību pamati. Publiskās tiesības. Ievads. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2024., 302.lpp. ISSN 9789934621147

8. Pārliecība. Jēdziena “pārliecība” skaidrojums [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 24.decembrī]. Pieejams: <https://mlvv.tezaurs.lv/p%C4%81rliec%C4%ABba:l>
9. Puriņš E. (2022) Par loģikas nozīmi pierādīšanā pievienotās vērtības nodokļa lietās [tiešsaiste]. 2022 [skatīts 2025.gada 24.decembrī]. Pieejams: <https://m.juristavards.lv/zurnals/280942-par-logikas-nozimi-pieradisana-pievienotas-vertibas-nodokla-lietas/#ats>
10. Rusanovs E., Lielbriede L. (2022) Daži kritiski apsvērumi par pierādījumu pārbaudes kārtības maiņu iztiesāšanā (turpinājums) [tiešsaiste]. 2022 [skatīts 2025.gada 24.decembrī]. Pieejams: <https://juristavards.lv/eseja/281998-dazi-kritiski-apsverumi-par-pieradijumu-parbaudes-kartibas-mainu-iztiesasana-turpinajums/>

ISSUES CONCERNING THE ASSESSMENT OF EVIDENCE IN ADMINISTRATIVE VIOLATION CASES

Summary

After the collection and preservation of evidence, an assessment of the evidence must be carried out. Initially, the evaluation of evidence is performed by the competent authority, whereas at the appeal stage it is conducted by a higher authority or the court. Only as a result of the evaluation can it be determined whether the available body of evidence is sufficient to achieve the purpose of the administrative offence proceedings. Accordingly, it can be established whether the burden of proof has been fulfilled in good faith. At the same time, it must be recognised that a negligent or superficial approach to the evaluation of evidence may unjustifiably result in adverse consequences for the parties to the proceedings, which is incompatible with the principles of a state governed by the rule of law.

The article concludes that the evaluation of evidence does not always lead to the establishment of objective truth, and it is possible that, due to insufficient information, the decision may be favourable to the person who committed the administrative offence. It is also concluded that special attention must be paid to the implementation of the evidence evaluation process and to ensuring its logical structure.

Key words: Evidence, administrative offence proceedings, evaluation of evidence, issues of concern.

ALGORITMI NOZIEDZĪBAS NOVĒRŠANAI: NO ABSTRAKTUMA LĪDZ PROGNOZĒJOŠAI POLICIJAS DARBĪBAI

Raksta mērķis ir analizēt policijas prognozējošās darbības attīstību un tās izmantošanu likumpārkāpumu novēršanā.

Galvenie uzdevumi ir: 1) raksturot policijas prognozējošās darbības attīstību; 2) izvērtēt šīs darbības praktiskās pielietošanas rezultātus; 3) analizēt policijas prognozējošās darbības ētiskos, juridiskos un sociālos aspektus; 4) konstruēt secinājumus.

Rakstā aplūkota pētījuma problēma, kas saistīta ar likumpārkāpumu prognozēšanas algoritmu ietekmi uz taisnīguma un tiesiskuma principu ievērošanu un sabiedrības uzticēšanos policijai. Lai gan policijas prognozējošās darbības mērķis ir paaugstināt likumpārkāpumu novēršanas un apkarošanas efektivitāti, tās praktiskā piemērošana var radīt diskriminācijas riskus, datu aizsardzības pārkāpumus un sabiedrības polarizāciju.

Raksta novitāte izpaužas salīdzinošā pieejā policijas prognozējošās darbības modeļu analīzē, identificējot to darbības principus, priekšrocības un ierobežojumus. Lai gan rakstā aplūkots Amerikas Savienoto Valstu piemērs, iegūtās atziņas ir nozīmīgas arī Latvijas tiesībaizsardzības kontekstam. Latvijā prognozējošās analītikas izmantošana pašlaik atrodas attīstības un integrācijas posmā, un līdz šim nav veikti visaptveroši pētījumi par šādu sistēmu iespējamo ietekmi uz policijas stratēģijām, sabiedrības uzticēšanos un cilvēktiesību ievērošanu.

Galvenais secinājums ir, ka prognozējošā policijas darbība ir noderīgs rīks likumpārkāpumu novēršanā, tomēr tās izmantošana prasa stingru regulējumu, caurspīdīgumu un pastāvīgu ietekmes izvērtējumu, lai nodrošinātu cilvēktiesību ievērošanu un sabiedrības uzticēšanos.

Atslēgas vārdi: prognozējošā policija, mašīnmācīšanās, noziedzības novēršana, kriminoloģiskās teorijas, sabiedriskā uzticēšanās.

Pēdējo gadu laikā policijas prognozējošā darbība ir kļuvusi par vienu no nozīmīgākajām un vienlaikus arī pretrunīgākajām tiesībaizsardzības attīstības tendencēm. Tā tiek definēta kā analītisko metožu – īpaši algoritmu un statistisko modeļu – izmantošana, lai prognozētu un potenciāli novērstu likumpārkāpumus pirms to izdarīšanas. Policijas prognozējošā darbība iezīmē būtisku pāreju no reaģējošas uz proaktīvu policijas darbību (Perry et al. 2013). Šīs paradīgas

maiņa ir piesaistījusi ievērojamu tiesību aizsardzības iestāžu uzmanību Amerikas Savienotajās Valstīs, ieviešot vai izmēģinot prognozēšanas rīkus ar mērķi optimizēt patrulēšanas resursus, uzlabot likumpārkāpumu prevenciju un stiprināt sabiedrisko drošību (Yang 2019).

Termins “policijas prognozējošā darbība” aptver plašu tehnoloģiju un metožu kopumu. To var iedalīt divās pamatkategorijās: teritorijās balstītās prognozēs, kas identificē vietas ar paaugstinātu likumpārkāpumu risku un personās balstītās prognozēs, kas vērtē indivīdu iespējamo iesaisti prettiesiskās darbībās – kā potenciālos likumpārkāpējus vai cietušos (Brayne et al. 2015). Teritorijās balstītie modeļi bieži izmanto vēsturiskos noziedzības datus, lai izveidotu tā dēvētās “karsto punktu” kartes vai prognozētu potenciālos nākotnes incidentus, savukārt personās balstītie modeļi analizē individuālos datus, sociālo tīklu struktūras un uzvedības rādītājus (Benbouzid 2019).

Policijas prognozējošās darbības attīstības vēsturiskās saknes meklējamas agrākās noziedzības kartēšanas metodēs un datu analizē balstītās policijas stratēģijās, piemēram, “CompStat” sistēmā, ko 1990.gados ieviesa Ņujorkas policijas departaments (Wilson 2019). Laika gaitā lielo datu apjoma pieaugums, mākslīgā intelekta tehnoloģiju attīstība un uzraudzības tehnoloģiju izplatība ir veicinājušas pāreju no tradicionālās noziedzības analītikas uz augsti automatizētām prognozējošām sistēmām (Kutnowski 2017).

Tomēr, lai arī policijas prognozējošā darbība sola padarīt policijas darbu efektīvāku un mērķētāku, tās praktiskā ieviešana ir radījusi būtiskas problēmas un diskusijas. Empīriskie pētījumi par tās rezultātiem sniedz pretrunīgus secinājumus. Daļa pētījumu norāda uz salīdzinoši nelielu likumpārkāpumu samazinājumu un nepieciešamību efektīvāk izmantot resursus, savukārt citi apšaubā prognozēšanas modeļu ticamību, ņemot vērā datu kvalitātes trūkumus un metodoloģiskās caurspīdības ierobežojumus (Mugari, Obioha 2021). Turklāt pārmērīga balstīšanās uz vēsturiskiem noziedzības datiem, kas nereti atspoguļo jau pastāvošus aizspriedumus tiesību aizsardzības praksē, var radīt atgriezeniskās saites efektu, kas nostiprina sistēmisku nevienlīdzību un nesamērīgi ietekmē sociāli mazāk aizsargātās grupas (Shapiro 2017).

Policijas prognozējošās darbības ētiskās un juridiskās sekas ir tikpat nozīmīgas. Kritiķi norāda, ka šādas sistēmas var apdraudēt fundamentālus demokrātijas principus, piemēram, tiesības uz taisnīgu tiesvedību un nevainīguma prezumpciju, jo tās ļauj veikt preventīvus pasākumus, balstoties uz riska aprēķinu, nevis konkrētām darbībām vai pierādījumiem (Miller 2021). Tāpat tiek uzsvērts, ka prognozējošās sistēmas bieži darbojas bez pietiekamiem uzraudzības un atbildības mehānismiem, radot tā saukto “melnās kastes” problēmu, kur lēmumu

pieņemšanas process nav caurspīdīgs un sabiedrībai ir liegta iespēja to kontrolēt (Ferguson 2016).

Tādi prognozējošās policijas rīki kā “PredPol” un “HunchLab” pašlaik tiek izmantoti galvenokārt ārvalstu tiesībaizsardzības praksē (Yang 2019), savukārt Latvijā prognozējošās analītiskas elementi tiek pakāpeniski integrēti Valsts policijas informācijas sistēmās, īpaši, izmantojot datu analīzi resursu sadalē, patrulēšanas maršrutu plānošanā un likumpārkāpumu “karsto punktu” identificēšanā. Latvijā tehnoloģiskā infrastruktūra šajā jomā ietver videonovērošanas tīklu paplašināšanu, automobiļu numurzīmju automātiskās nolaišanās sistēmu ieviešanu (ANPR), kā arī digitālās pēdas un publiski pieejamas sociālo tīklu informācijas analīzi.

Policijas prognozējošās darbības ētiskās un juridiskās sekas ir tikpat nozīmīgas. Kritiķi norāda, ka šāda sistēma var apdraudēt fundamentālus demokrātijas principus, piemēram, tiesības uz taisnīgu tiesvedību un nevainīguma prezumpciju, jo tās ļauj veikt preventīvus pasākumus, balstoties uz riska aprēķinu, nevis konkrētām darbībām vai pierādījumiem (Miller 2021). Tāpat tiek uzsvērts, ka prognozējošās sistēmas bieži darbojas bez pietiekamiem uzraudzības un atbildības mehānismiem, radot tā saukto “melnās kastes” problēmu, kur lēmumu pieņemšanas process nav caurspīdīgs un sabiedrībai ir liegta iespēja to kontrolēt (Ferguson 2016).

Papildus iepriekš minētajiem piemēriem daudzas Amerikas Savienoto Valstu tiesībaizsardzības iestādes ir izmēģinājušas tādas policijas prognozējošās darbības rīkus kā “HunchLab”, “Risk Terrain Modeling” (RTM) un “Beware”. Lai gan šo rīku izstrādātāji bieži sola augstu prognozēšanas precizitāti, to darbības metodoloģija bieži vien nav pietiekami caurskatāma, bet to efektivitāte – empīriski nepietiekami pamatota (Perry at al. 2013). Turklāt pārmērīga balstīšanās uz vēsturiskajiem noziedzības datiem, kas atspoguļo iepriekšējās policijas prakses, var radīt atgriezeniskās saites efektu: sistēma pastiprinās policijas klātbūtni konkrētās teritorijās tikai tādēļ, ka šajās teritorijās vēsturiski reģistrēts lielāks noziedzības līmenis (Brayne at al. 2015). Tas savukārt var nostiprināt sociālo nevienlīdzību un palielināt institucionālas diskriminācijas risku.

Latvijas kontekstā šādas problēmas ir īpaši aktuālas, ņemot vērā sabiedrības uzticēšanās līmeni tiesību aizsardzības iestādēm un datu aizsardzības jutīgo raksturu. Valsts policija un pašvaldību policijas jau izmanto noziedzības kartēšanas rīkus, videonovērošanas tīklus un automobiļu numurzīmju automātiskās atpazīšanas sistēmas, savukārt tiek apsvērta arī padziļināta datu analītiskas ieviešana patrulēšanas plānošanā. Tomēr bez skaidri noteiktiem standartiem datu iegūšanā, algoritmu kvalitātes pārbaudes mehānismiem un neatkarīgas

uzraudzības institūcijas iesaistes pastāv risks atkārtot ārvalstīs novērotās negatīvās tendences. Turklāt atšķirīgi audita standarti un vienotu novērtēšanas kritēriju trūkums apgrūtina prognozējošo sistēmu rezultātu objektīvu salīdzināšanu. Ja nav noteikti skaidri efektivitātes rādītāji un sabiedriskās kontroles mehānismi, policijas prognozējošā darbība var kļūt par formālu tehnoloģiskās modernizācijas simbolu, nevis par praktiski efektīvu likumpārkāpumu novēršanas instrumentu (Benbouzid 2019).

Šādu tehnoloģiju ieviešana rada būtiskus jautājumus par privātuma aizsardzību, datu izmantošanas caurskatāmību, nevainīguma prezumpcijas ievērošanu un vienlīdzīgu attieksmi pret visiem sabiedrības locekļiem. Latvijā šo jautājumu risināšanā nozīmīga loma ir Vispārīgajai datu aizsardzības regulai (VDAR), Fizisko personu datu apstrādes likumam, likumam “Par policiju” un Iekšlietu ministrijas noteiktajiem datu apstrādes standartiem. No sabiedriskās uzticēšanās viedokļa būtiski ir nodrošināt, lai prognozēšanas algoritmu darbība būtu izskaidrojama, pārbaudāma un demokrātiski kontrolējama.

Policijas prognozējošās darbības efektivitātes novērtēšanai ir būtiski analizēt tās galveno mērķi — likumpārkāpumu skaita samazināšanu, nodrošinot resursu racionālāku un mērķtiecīgāku izmantošanu. Amerikas Savienotajās Valstīs dažādas tiesību aizsardzības iestādes ir ieviesušas atšķirīgus prognozēšanas modeļus — sākot no noziedzības “karsto punktu” (hot spots) uzraudzības līdz riska prognozēšanas rīkiem, piemēram, “PredPol”, kā arī personās balstītām sistēmām, piemēram, “Stratēģisko subjektu saraksts” (SSL). Tomēr iegūtie empīriskie rezultāti ir neviennozīmīgi.

Pierādījumi par policijas prognozējošās darbības tiešo ietekmi uz noziedzības samazināšanu ir pretrunīgi. Dažās Amerikas Savienoto Valstu pilsētās uz teritoriālo principu balstīto prognozēšanas pieeju izmantošana, piemēram, “karsto punktu” monitorēšana, ir uzrādījusi salīdzinoši viduvējus panākumus. Neatkarīgās pētniecības organizācijas “Campbell” sistemātiskā pārskata analizē, kas ietvēra 25 pētījumus, no kuriem 17 veikti Amerikas Savienotajās Valstīs, secināts, ka “karsto punktu” monitoringa prakse spēja mazināt likumpārkāpumu skaitu konkrētajās teritorijās, vienlaikus neradot to pieaugumu citās vietās, kā arī nodrošinot pozitīvu efektu uz blakus teritorijām (Braga et al. 2012).

Pretēji tam algoritmiskie prognozēšanas modeļi, piemēram, “PredPol”, bieži uzrāda mazāk viennozīmīgus rezultātus. Lai gan atsevišķos pilotprojektos tika novērota labvēlīga ietekme, jaunākie metodoloģiski stingrāki pētījumi šo secinājumu apstrīd. Piemēram, plaša mēroga Čikāgas datu analizē tika konstatēts, ka, neraugoties uz augstu algoritmu prognožu precizitāti (atsevišķu likumpārkāpumu prognozēšana pat saniedza 90% precizitāti), to praktiskā

piemērošana atklāja izteiktu piemērošanas nevienlīdzību, starp turīgu iedzīvotāju apdzīvotiem rajoniem un nelabvēlīgiem rajoniem, potenciāli izkropļojot noziedzības datu struktūru, tādējādi radot taisnīguma apdraudējumu (Rotaru at al. 2022). Tāpat Oksfordas Universitātes izstrādātais pārskats norāda, ka, neskatoties uz prognozējošo sistēmu strauju izplatību, joprojām trūkst pietiekamu ilgtermiņa pierādījumu par to konsekventu efektivitāti, īpaši tajos gadījumos, kuros likumpārkāpumu skaitu būtiski ietekmē citi faktori, piemēram, policijas norikojumu patrulēšanas taktikas maiņa vai izmaiņas iedzīvotāju ziņošanas paradumos par likumpārkāpumiem (Yang 2019).

Viens no policijas prognozējošās darbības potenciālajiem ieguvumiem ir policijas cilvēkresursu izvietojuma optimizācija. Prognozējošās kartēšanas rīki ļauj plānot patrulēšanas maršrūtus, paredzot vietas un laika periodus ar augstāku likumpārkāpumu iespējamību. Tādas prognozēšanas sistēmas kā “PredPol”, “CompStat” un “HunchLab” liecina, ka minētie rīki var palīdzēt koncentrēt policijas klātbūtni augsta riska teritorijās, kā arī nodrošināt mērķētāku intervenci un racionālāku resursu izmantošanu (Carvalho at al. 2021).

Tomēr efektivitātes ieguvumi ne vienmēr korelē ar likumpārkāpumu skaita samazināšanos. Piemēram, pētījumā Urugvajā, kur tika vērtēta Amerikas Savienoto Valstu izstrādātās prognozēšanas programmatūras praktiskā pielietojamība, netika konstatētas būtiskas atšķirības likumpārkāpumu skaita rādītājos starp teritorijām, kurās tika izmantota prognozējošā sistēma, un teritorijām, kurās tika izmantota cilvēku veikta analīze (Galiani at al. 2022). Tas apliecina, ka tehnoloģiju efektivitāte nav pašsaprotama un ir cieši atkarīga no ieviešanas konteksta.

Papildus tam policijas prognozējošās darbības lietderība būtiski samazinās, ja trūkst kvalitatīvu datu, atbilstošu apmācību vai vietējā konteksta analīzes. To apliecina arī pilotprojekti Vācijā un citās Eiropas valstīs, kuros prognozējošās analītikas izmantošana ir devusi tikai mērenu vai nenozīmīgu ietekmi uz mantisko noziedzumu līmeni dzīvojamās teritorijās (Gerstner 2018).

Policijas prognozējošās darbības efektivitāte ir arī cieši saistīta ar sabiedrības uzticēšanos tiesību aizsardzības iestādēm un policijas darbības leģitimitātes uztveri. Ja sabiedrība uztver šādas sistēmas kā pārmērīgi uzņēmīgas vai neobjektīvas, tās var mazināt uzticēšanos, pastiprināt sociālo spriedzi un veicināt sabiedrības atsvešināšanos. Pētījumu kompānija “RAND CORPORATION” norāda, ka policijas prognozējošā darbība ir īstenojama tikai kopā ar caurskatāmību, sabiedrības iesaisti un skaidri definētu veikspējas izvērtējumu (Yang 2019). Īpaši būtiski šie apsvērumi ir valstīs, kur sabiedrības uzticēšanās policijai nav viennozīmīgi stabila, tostarp Latvijā. Valsts policijas un

pašvaldības policijas spēja sekmīgi izmantot datu analītikas rīkus ir tieši atkarīga no sabiedrības informētības par to, kādi dati tiek vākti, kā tie tiek apstrādāti, kā tiek nodrošināta privātuma aizsardzība un kurš uzņemas atbildību par lēmumu pieņemšanu.

Lai policijas prognozējošā darbība Latvijā varētu darboties leģitīmi un efektīvi, nepieciešams nodrošināt: 1) caurskatāmu un normatīvi skaidru datu izmantošanas kārtību; 2) sabiedrības iesaisti un dialogu, skaidrojot tehnoloģiju darbības principus; neatkarīgu ārējo uzraudzību un regulārus auditus; 3) tiesībsargājošo iestāžu personāla profesionālu apmācību, īpaši datu interpretācijas un automatizēto lēmumu riska novērtēšanu.

Tikai šo priekšnosacījumu ievērošana nodrošina, ka prognozējošā policija kļūst par sabiedriskās drošības stiprināšanas instrumentu, nevis par faktoru, kas to apdraud.

Secinājumi

1. Policijas prognozējošā darbība iezīmē būtisku pārmaiņu policijas praksē, jo tā paredz likumpārkāpumu novēršanu, balstoties uz datu analītiķu un algoritmu veiktām riska prognozēm. Lai gan šādas sistēmas teorētiski var uzlabot policijas resursu izmantošanu un operatīvo darbu, to ietekme un sabiedriskā pieņemšana Latvijā prasa īpaši rūpīgu izvērtējumu.

2. Latvijā prognozējošās analītikas elementi jau tiek izmantoti Valsts policijas informācijas sistēmās, īpaši plānojot patrulēšanas maršrutus, analizējot noziedzības karstās vietas un izmantojot automatisko numurzīmju atpazīšanu (ANPR). Vienlaikus ir būtiski ņemt vērā, ka Latvijas tiesiskais regulējums – tostarp Vispārīgā datu aizsardzības regula (VDAR) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2016.gada 27.aprīļa Direktīva (ES) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem vai izpildītu kriminālsodus, un par šādu datu brīvu apriti, ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI, nosaka stingras prasības personas datu apstrādei tiesībaizsardzības vajadzībām, uzsverot datu samērīgumu, mērķa ierobežojumu un pārredzamību.

3. Empīriskie pētījumi citviet pasaulē liecina, ka policijas prognozējošās darbības efektivitāte nav viennozīmīga. Tā var sniegt ieguvumus resursu sadalē, taču pastāv risks, ka prognozes balstīsies uz aizspriedumainiem vēsturiskajiem datiem, tādējādi nostiprinot nevienlīdzīgu policijas klātbūtni noteiktās kopienās. Latvijā šie riski īpaši aktualizējas, ņemot vērā sabiedrības kopumā vidējo, bet ievērojami atšķirīgo uzticēšanos policijai dažādās sociālajās grupās (SKDS

drošības uztveres pētījumi 2023).

4. Ja šie priekšnosacījumi netiek nodrošināti, pastāv risks, ka prognozējošā policijas darbība var kļūt par instrumentu, kas nevis samazina likumpārkāpumu skaitu, bet gan veicina sociālo spriedzi, stigmatizāciju un sabiedrības atsvešināšanos no tiesībsargājošām institūcijām.

Bibliogrāfija

1. Benbouzid B. (2019) To predict and to manage: Predictive policing in the United States [online]. *Big Data & Society*, 2019, 6 (1), pp. 1–13. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.1177/2053951719861703> (In English)
2. Braga A. A., Papachristos A. V., Hureau D. M. (2012) Hot spots policing effects on crime [online]. *Campbell Systematic Reviews*, 2012, 8 (1), pp. 1–96. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.4073/csr.2012.8> (In English)
3. Brayne S., Rosenblat A., Boyd D. (2015) Predictive policing. *The SAGE Encyclopedia of Surveillance, Security, and Privacy*. Thousand Oaks, SAGE Publications, 2015, p. 388. ISBN 9781483359946. (In English)
4. Carvalho A., Pedrosa I. (2021) Data analysis in predicting crime: Predictive policing [online]. *Proceedings of the 2021 16th Iberian Conference on Information Systems and Technologies (CISTI)*, 2021, 7 (2), pp. 1–7. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.23919/CISTI52073.2021.9476393> (In English)
5. Ferguson A. G. (2012) Predictive policing and reasonable suspicion [online]. *Emory Law Journal*, 2012, 62 (2), pp. 259–325. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol62/iss2/1/> (In English)
6. Galiani S., Jaitman L. (2022) Predictive policing in a developing country: Evidence from two randomized controlled trials [online]. *Journal of Quantitative Criminology*, 2022, 39 (4), pp. 805–831. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.1007/s10940-022-09551-y> (In English)
7. Gerstner D. (2018) Predictive policing in the context of residential burglary: An empirical illustration on the basis of a pilot project in Baden-Württemberg, Germany [online]. *European Journal for Security Research*, 2018, 3 (2), pp. 115–138. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.1007/s41125-018-0033-0> (In English)
8. Kutnowski M. (2017) The ethical dangers and merits of predictive policing [online]. *Journal of Community Safety and Well-Being*, 2017, 2 (1), pp.

- 13–17. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.35502/jcswb.50> (In English)
9. Miller S. (2021) Predictive policing. Oxford University Press, 2021, pp. 73–82. ISBN 9783428153749. (In English)
10. Mugari I., Obioha E. E. (2021) Predictive policing and crime control in the United States of America and Europe: Trends in a decade of research and the future of predictive policing [online]. *Social Sciences*, 2021, 10 (6), p. 234. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.3390/socsci10060234> (In English)
11. Perry W. L., McInnis B., Price C. C., Smith S. C., Hollywood J. S. (2013) Predictive policing: Forecasting crime for law enforcement. Santa Monica, RAND Corporation, 2013, pp. 13-32. ISBN 9780833081483. (In English)
12. Rotaru V., Huang Y., Li T., Evans J., Chattopadhyay I. (2022) Event-level prediction of urban crime reveals a signature of enforcement bias in US cities [online]. *Nature Human Behaviour*, 2022, 6 (8), pp. 1056–1068. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01372-0> (In English)
13. Shapiro A. (2017) Reform predictive policing [online]. *Nature*, 2017, 541 (7638), pp. 458–460. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.1038/541458a> (In English)
14. Wilson D. (2019) Predictive policing management: A brief history of patrol automation [online]. *New Formations: A Journal of Culture, Theory, Politics*, 2019, 98, pp. 139–155. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.3898/NEWF:98.09.2019> (In English)
15. Yang F. (2019) Predictive policing [online]. *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 2019, 26, pp. 13–199. [viewed 5 september 2025]. Available: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.508> (In English)

ALGORITHMS FOR CRIME PREVENTION: FROM ABSTRACT TO PREDICTIVE POLICING

Summary

The article discusses the research problem related to the impact of crime prediction algorithms on adherence to the principles of justice and the rule of law and public trust in the police. Although the aim of police predictive action is to increase the effectiveness of preventing and combating crime, its practical application can create risks of discrimination, data protection violations and

societal polarization.

The novelty of the article lies in the comparative approach to the analysis of police predictive action models, identifying their operating principles, advantages and limitations. Although the article examines the example of the United States, the lessons learned are also relevant to the Latvian law enforcement context. The use of predictive analytics in Latvia is currently in the development and integration phase, and so far no comprehensive studies have been conducted on the potential impact of such systems on police strategies, public trust and respect for human rights.

The main conclusion is that predictive policing is a useful tool in preventing crime, but its use requires strict regulation, transparency and ongoing impact assessment to ensure respect for human rights and public trust.

Key words: predictive policing, machine learning, crime prevention, criminological theories, public trust.

NOTARIĀLAIS IZPILDU AKTS KĀ PIESPIEDU IZPILDES DOKUMENTS

Notariālie akti, kas izpildāmi tiesas spriedumu izpildes kārtībā Latvijā ir pazīstami kopš 2013.gada 1.novembra, kad Notariāta likumā stājās spēkā D1 sadaļa, ar kuru noteica, kādiem notariālā akta kārtībā taisītiem līgumiem ir pieļaujama piespiedu izpilde bez vērsšanās tiesā. Sākotnējais notariālā akta formā taisīto līgumu uzskaitījums ir paplašinājies, pieļaujot piespiedu izpildi ne tikai par noteikta veida naudas prasījumiem, bet, paredzot piespiedu izpildei pakļaut nemantisku pienākumu, par kuru līdzēji ir vienojušies līgumā.

Pētījuma mērķis: izvērtēt notariālā akta ar piespiedu izpildi pieļaujamības robežas, lai noskaidrotu iespējas paplašināt attiecīgos gadījumus, kad ir pieļaujama notariālajos aktos ietvertās saistības ātrāka un efektīvāka izpilde bez vērsšanās tiesā, tādējādi atslogojot tiesas no tādām lietām, kurās nepastāv strīds.

Pētījuma uzdevums: identificēt notariālā akta ar piespiedu izpildi raksturīgos kritērijus, iespējamos šķēršļus notariāla akta nodošanai piespiedu izpildei, kā arī izvērtēt citu valstu pieredzi šajos jautājumos.

Rakstā īpaša uzmanība tiks veltīta bērna saskarsmes tiesību noteikšanai notariālajā aktā ar piespiedu izpildi, izvērtējot iespējamus riskus notariālā izpildu akta izdošanai un iespējamus pagaidu aizsardzības līdzekļus, ja, pastāvot spēkā esošai notariālajā aktā ietvertajai saistībai, līdzēji ir uzsākuši tiesvedību par šo saistību.

Atslēgas vārdi: notariālais akts, notariālais izpildu akts, bērna saskarsmes tiesības, piespiedu izpilde.

Mūsdienu ekonomiskās aprites ātrums pieprasa radīt un praksē piemērot tādus tiesiskos instrumentus, kuri ļauj kreditoram pēc iespējas ātrāk un sekmīgāk nonākt pie saistības par naudas prasījumiem izpildes, ja parādnieks kādu iemeslu dēļ nepilda nolīgto. Procesuālās ekonomijas nolūkā Civilprocesa likumā (Civilprocesa likums 1999) (turpmāk CPL) ir ietverts regulējums saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas tiesību institūtam, paredzot iespēju nodot saistību piespiedu izpildīšanai, ja tai ir publiska ticamība un nepastāv strīds par šo saistību. CPL 400.pants noteic tādu saistību uzskaitījumu, kurām ir pieļaujama vienkāršota kārtība, kas izmaksu un laika ziņā ir ekonomiska un ātra, ļaujot kreditoram pēc iespējas ātrāk uzsākt piespiedu izpildi. Attiecīgo saistību publiskā ticamība un strīda neesība ir būtiskie kritēriji, kuri ļauj tiesnesim lemt par saistības

nodošanu piespiedu izpildei uz tiesneša pieņemtā lēmuma pamata. Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka tiesas uzdevums šajās lietās ir sniegt palīdzību kreditoram panākt saistību izpildījumu (Laviņš, Torgāns 2021). Attiecīgajās lietās nepastāv strīds, bet ir nepieciešamība publiski ticamu saistību nodot piespiedu izpildei, jo parādnieks, neapstrīdot saistību un parāda esību, labprātīgi neveic tās izpildi. Tā kā CPL 400.panta pirmās daļas 2., 3. un 4.punkts sākotnēji ietvēra notariālā akta formā noslēgtās saistības bezstrīdus piespiedu izpildīšanu tiesas ceļā, likumdevējs izšķīrās attiecīgus gadījumus nodot zvērinātu notāru kompetencei, bet vienlaikus saglabājot šo jautājumu izvērtēšanu arī tiesai vispārējās prasības tiesvedības kārtībā, ja no saistības izpildes termiņa ir pagājis ilgāks laiks kā viens gads (Notariāta likums 1993). Šādas kārtības paredzēšana normatīvajā regulējumā nodrošina ne tikai efektīvu publiski ticamu saistību izpildi, bet arī to, ka kreditora vilcināšanās rīkoties ātri, ja ir iestājies nokavējums, ir pamats saistību pārbaudīt tiesā, tādējādi novēršot iespējamu līdzēju negodprātīgu rīcību.

Atslogojot tiesas lemt par prasījumiem par notariālā akta formā noslēgtās saistības piespiedu izpildi, vienlaikus netiek izslēgta līdzēju tiesība vērsties tiesā ar apvērsuma prasību arī gadījumos, ja notariālais izpildu akts ir nodots zvērinātam tiesu izpildītājam piespiedu izpildei. Tādējādi, ja pastāv strīds par saistību vai tās izpildāmību, attiecīgie apstākļi tiek noskaidroti tiesā, izskatot strīdu pēc būtības.

Notariāta likumā noteiktais viena gada termiņš notariālā izpildu akta iesniegšanai piespiedu izpildei no saistības izpildes termiņa iestāšanās dienas, ir pietiekams laika periods, lai kreditors, izvērtējot nepieciešamību ātri atgūt parādsaistību, savlaicīgi vērstos pie zvērināta notāra ar lūgumu izsniegt notariālo izpildu aktu. CPL 546.panta trešā daļa noteic, ka tādu izpildu dokumentu, kas nav tiesas nolēmums, iesniegšanu izpildei, nosaka attiecīgie likumi. Šādam noteikumam ir būtiska nozīme, jo CPL 540.pantā uzskaitīto izpildu dokumentu daudzējādība ir pamatota ar dažādos normatīvajos aktos noteikto izpildāmību. Tas nozīmē, ka notariālā izpildu akta izsniegšanas termiņš ir jānosšķir no termiņa, kas paredzēts saņemtā izpildu dokumenta iesniegšanai piespiedu izpildei. Pašreizējais Notariāta likuma D1 sadaļas regulējums pieļauj izpildu akta izsniegšanas lūgumu pieteikt jau nākamajā dienā pēc saistības izpildes termiņa iestāšanās dienas. Savukārt, ja notariālajā izpildu aktā noteikts personas pienākums atbrīvot nomāto, īrēto vai patapināto īpašumu pirms līgumā noteiktā termiņa beigām, tad šādu notariālo aktu piespiedu izpildi var veikt ne ātrāk kā pēc divu mēnešu termiņa saistības labprātīgai izpildei notecēšanas. Tādējādi var secināt, ka jebkuram notariālajam aktam, kas izpildāms tiesas spriedumu izpildes kārtībā, notariālā izpildu akta izsniegšanas pieteikums ir pieļaujams ar nākamo

dienu pēc saistības izpildes termiņa iestāšanās, bet to iesniegšana zvērinātam tiesu izpildītājam piespiedu izpildei, nevar būt vēlāka par vienu gadu no saistības izpildes termiņa iestāšanās dienas vai arī ātrāka par to dienu, kura ir noteikta kā beidzamā diena labprātīgai izpildei.

Notariālā izpildu akta izsniegšana ir saistīta ar notariālā akta formā noslēgtās saistības labprātīgu nepildīšanu. Būtiski norādīt, ka notariālā akta formā noslēgtai saistībai ir noteikta īpaša ticamība un tamdēļ piespiedu izpildāmībai nav nepieciešams tiesas nolēmums. Attiecīgo saistību nodošana zvērinātiem notāriem ir pamatojama “ar notariālā akta būtību, ar to, ka tā sagatavošana prasa augstu kompetenci un citu notariālo darbību vidū tam ir augstākais juridiskais spēks, to taisot, noteikta augsta zvērināta notāra atbildība [...], kā arī tā taisīšana ir stingri reglamentēta likumā” (Grozījumi Notariāta likumā anotācija 2013). Notariālā akta nozīmība un unikālais raksturs ir uzsvērts gan tiesību doktrīnā, gan judikatūrā. Tā piemēram, Senāts, atsaucoties uz juridiskajā literatūrā pausto viedokli, ir norādījis, ka “notariālais akts ir gribas izteikuma un fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums. Tas ir notariāls apliecinājums, kas nodrošina visa dokumenta autentiskumu, piešķirot tam pierādījuma, izpildu spēku, kuram ir obligāta notāra neitrala, bet aktīva konsultēšana (paskaidrojumu un padomu došana)” (Senāta spriedums lietā Nr.SKC-117/2019) (Damane 2012). Tādējādi notariālā akta sastādīšanai izvirzīto prasību kopums ļauj prezumēt, ka saistības saturā ir nostiprināta līdzēju patiesā griba un viņi ir informēti par šādā formā noslēgtās saistības neizpildes sekām, proti, notariālā izpildu akta izsniegšanu un piespiedu izpildes procesa uzsākšanu pie zvērināta tiesu izpildītāja.

Līdzīgā veidā un kārtībā notariālā akta formā nostiprinātā maksājumu saistību izpilde ir pazīstama ne tikai Latvijā, bet arī citās Eiropas valstīs. Tostarp pieļaujot publisko aktu (notariālo aktu) izpildāmību citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr.1215/2012 Par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās prasībām (Regula (ES) Nr.1215/2012). Šīs regulas 58.pants noteic, ka publisks akts, kas ir izpildāms izcelsmes dalībvalstī, ir izpildāms pārējās dalībvalstīs, neprasot izpildāmības deklarāciju. Publiska akta izpildi var atteikt vienīgi tad, ja izpilde ir acīmredzami pretrunā uzrunātās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai (ordre public). Tipiskajās maksājuma saistībās, kuras ir nostiprinātas notariālajā akta formā un ir ietvertas līgumā, pretruna ar Eiropas Savienības dalībvalsts sabiedrisko kārtību ir grūti iedomājama, ņemot vērā, ka Latvijas Notariāta likuma 87.³ panta pirmā daļa noteic, ka zvērināts notārs nedrīkst taisīt notariālos aktus, kuri aizliegti ar likumu vai kuru saturs ir acīmredzamā pretrunā ar likumiem, kas aizsargā pārvaldes

kārtību, sabiedrības tikumību vai personas godu. Tādējādi, ja maksājuma saistība ietver sevī atļautu darījumu, kurā ir skaidri atrunāta maksājamā summa, gan precīzi norādīts izpildes termiņš un ietverta atruna par saistības piespiedu izpildāmību, šāds notariālais akts atbilst līdzēju patiesai gribai un ir izpildāms tādā kārtībā, kāda ir noteikta tiesas nolēmumiem. Arī juridiskajā literatūrā pausts viedoklis, ka “lielākajā daļā gadījumu šie priekšnoteikumi būs ievēroti, jo būs notariāls akts, būs terminēts līgums par naudas samaksu un būs iestājies samaksas termiņš – būs viss tas, ko prasa likums, lai saistību nodotu bezstrīdus piespiedu izpildīšanai” (Virko 2013). Notariālā akta piespiedu izpildāmību nodrošina tajā ietvertie skaidrie noteikumi, kuri nav atkarīgi no dažādiem nosacījumiem un nākotnes varbūtībām, kā arī atruna, ka līdzēji piekrīt saistības piespiedu izpildāmībai, ja pielīgtais pienākums netiek pildīts termiņā. Notariālā akta forma nodrošina to, ka akts pats par sevi ir pietiekams pierādījums tam, ka “aktā norādītā persona aktā norādītajā laikā un aktā norādītajā vietā aktā norādītā notāra klātbūtnē patiešām deva aktā norādītos gribas izteikumus” (Virko 2013). Līdzīga izpratne notariālā akta piespiedu izpildāmībai ir norādīta Vācijas juridiskajā literatūrā, uzsverot, ka notariālajā aktā tā piespiedu izpildāmību nodrošina parādnieka apliecinājums par to, ka viņš piekrīt tūlītējai izpildāmībai attiecībā uz konkrēto kreditora prasījumu (Winkler 2019).

Aplūkojot ārvalstu regulējumu saistībā ar notariālajiem izpildu aktiem, jānorāda, ka pārsvarā piespiedu izpildei tiek nodotas maksājuma saistības. Taču nacionālie normatīvie akti var ietvert arī cita veida notariālo aktu izpildi. Tā, piemēram, Vācijā notariālā akta izpildāmība var tikt vērsta uz maksājuma saistībām, tādām kā parāda atdošana, īres (nomas) līgumos atrunātu pienākumu atbrīvot īpašumu, kā arī līgumiem, kuri noslēgti ģimenes tiesību jomā (laulības līgumi, šķiršanās līgumi) (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (tulkojums: Likums par tiesvedību ģimenes lietās un bezstrīdus jurisdikcijas lietās) 2008). Savukārt, Čehijā ir aktualizējusies diskusija par iespēju tieši izpildīt notariālā akta kārtībā noslēgtu vienošanos par īpašuma atbrīvošanu (Růžička, Janeba 2025). Tas nozīmē, ka katras nacionālās valsts likumdevēja izšķiršanās ir noteikt, kādos gadījumos notariālā akta formā noslēgtā vienošanās ir pieļaujama tiešai piespiedu izpildei.

Latvijas normatīvais regulējums saistībā ar iespēju veikt piespiedu izpildi pēc notariālā izpildu akta ir paplašināts, pieļaujot piespiedu izpildi ne tikai maksājuma saistībām, bet arī pēc tādām saistībām, kurās noteikts personas pienākums atbrīvot nomāto, īrēto vai patapināto īpašumu līguma termiņa noteicējuma gadījumā, vai arī pastāvot īres vai nomas maksas kavējumam.

Tas nozīmē, ka pamatojoties uz notariālo izpildu aktu, ir pieļaujama personas piespiedu izlikšana arī no dzīvojamajām telpām, ja īrnieks un izīrētājs ir tieši līgumā iekļāvuši piespiedu izpildes klauzulu.

Turpmāk Latvijā ir plānots notariālo izpildu aktu izdot arī gadījumos, kas skar bērna aizgādības un saskarsmes tiesības, ja vecāki, šķirot laulību, ir vienojušies par aizgādības tiesībām un saskarsmes kārtību (Likumprojekts “Grozījumi Notariāta likumā” (Nr986/Lp14) 2025). Jāpiebilst, ka likumprojektā piedāvātie grozījumi paredz obligātu pienākumu vecākiem, kuri šķir laulību bezstrīdus kārtībā pie zvērināta notāra, notariālā akta formā ar piespiedu izpildi noslēgt vienošanos par bērna saskarsmes tiesībām un aizgādības tiesībām. Mērķis šādai kārtībai ir veicināt bērna vecāku labprātīgu vienošanos, ja nepastāv strīds par saskarsmes tiesību realizāciju. Tādējādi tiek aizsargātas bērna intereses saskarsmes tiesībās ar vecākiem, balstoties uz viņu spēju vienoties un pēc tam godprātīgi pildīt pielīgto saskarsmes kārtību, neiesaistoties ilgstošās tiesvedībās, kurās nereti bērns tiek pakļauts stresa situācijām un gūst negatīvu emocionālu pieredzi.

Diskutējams ir jautājums par to, vai visos gadījumos, kad tiek šķirta laulība pie notāra, pastāv nepieciešamība vecākiem obligātā kārtā noslēgt notariālā akta formā ar piespiedu izpildi šādu vienošanos. Ja vecāku starpā ir vienprātība par to, kā viņi vēlas audzināt savu bērnu un piedalīties viņa dzīvē, realizējot saskarsmi, likumdevēja noteiktā obligātā vienošanās, nosakot precīzu saskarsmes laiku un kārtību, bez kuras esības nav iespējama laulības šķiršana bezstrīdus procesā, var radīt pretestību vecāku starpā par viņu privātautonomijas aizskaršanu un likties nesamērīga prasība ar to kārtību, kāda ir noteikta, ja laulības šķiršana notiktu tiesas ceļā. Pašlaik esošais regulējums Civilprocesa likuma 235.¹ pantā noteic prasītājam pienākumu norādīt prasības pieteikumā par vienošanās esību vai neesību bērna aizgādības, otra vecāka saskarsmes tiesības izmantošanas kārtības un uzturlīdzekļu jautājumos. Strīda neesības gadījumā, tiesai nav jāvērtē attiecīgie jautājumi. Tiesa skata tikai tādus jautājumus, par kuriem pastāv strīds. Tādējādi attiecīgo vienošanos saturs ir pašu vecāku atbildības jautājums, kamēr vien viņu starpā nav radies strīds.

Salīdzinājumā ar Vācijas regulējumu par bērna aizgādības un saskarsmes tiesībām ir jānorāda, ka pastāv būtiska atšķirība no tā, kādu regulējumu vēlas ieviest Latvija. Vācijā vecākiem ir iespēja noslēgt arī privātu saskarsmes tiesību līgumu neatkarīgi no tiesas apstiprinātās brīvprātīgās vienošanās. Tomēr privāti noslēgtie līgumi par bērna saskarsmes un aizgādības jautājumiem notariālā akta formā nav atzīstami par izpildāmiem dokumentiem Vācijas Likuma par tiesvedību ģimenes lietās un bezstrīdus jurisdikcijas lietās (FamFG) 86.panta

izpratnē. Kā piespiedu izpildāmas vecāku vienošanās par bērna saskarsmes tiesībām tiek atzītas tikai tādas vienošanās, kuras ir apstiprinājuši tiesa. Privātu saskarsmes tiesību līgumi var kļūt juridiski saistoši piespiedu izpildei, ja tajos ir pielīgtas sankcijas par noteiktās saskarsmes kārtības neievērošanu vai neizpildi. Tādējādi piespiedu piedziņai var nodot šo pielīgto sankciju izpildi, bet tikai notariāli apliecinātas saskarsmes tiesību vienošanās nav piespiedu kārtā izpildāmas (Schröck 2025).

Bērna saskarsmes tiesību jautājumi ir komplikēti un dinamiski. Ja vienošanās ir noslēgta, ievērojot tā brīža bērna intereses un vecāku iespējas realizēt saskarsmi ar bērnu, tā nevar pastāvēt ilgstoši nemainīga. Bērnam augot un mainoties arī pašu vecāku ikdienai, saskarsmes tiesība ir jāpielāgo jaunajiem apstākļiem un elastīgi jāpanāk jauna vienošanās. Notariālā akta formā slēgtas saistības var grozīt un precizēt tikai ar cita notariālā akta (grozījumu) taisīšanu. Pretējā gadījumā zvērināts notārs par sākotnēji noslēgto vienošanos par bērna saskarsmes tiesībām ar piespiedu izpildi, ja tā vairs netiek pildīta, pēc viena līdzeja lūguma, var izsniegt notariālo izpildu aktu, kurš iesniedzams zvērinātam tiesu izpildītājam izpildu lietas ievēšanai. Tādējādi apstākļiem mainoties, savlaicīga sākotnējās vienošanās aktualizēšana ne tikai rada skaidrību bērna saskarsmes tiesību realizēšanā, bet novērš iespējamus pārpratumus par izpildāmo saistību.

Pretēji tam, kas ir norādīts Notariāta likumā par maksājuma saistībām, kurām ir pielīgts piespiedu izpildes spēks, bērna saskarsmes tiesību gadījumā nav pieļaujama apvērsuma prasība par to pašu saistību. Tas nozīmē, ka iespējamā reakcija par noslēgto vienošanos par bērna saskarsmes tiesībām notariālā akta formā, kura nav izpildāma apstākļu maiņas dēļ, ja otrs līdzejs nav gatavs veikt izmaiņas šajā saistībā, ir vērtāties tiesā ar jaunu prasību par bērna saskarsmes tiesību realizēšanas kārtību, laikiem un vietu. Tas izriet arī no CPL 244.¹⁴ panta, kurš noteic, ka, ja pat pastāv likumīgā spēkā stājies spriedums lietā, kas izriet no aizgādības vai saskarsmes tiesībām un mainās apstākļi, tad katra puse ir tiesīga iesniegt jaunu prasību tiesā vispārējā kārtībā.

Vērtāties tiesā ar prasību par jaunu bērna saskarsmes tiesību noteikšanu neatceļ iepriekš noslēgto vienošanās, kas bija taistīta notariālā akta formā. Tādējādi uzsākot tiesvedību par bērna saskarsmes tiesībām, zvērināts notārs ir jāinformē par šādu tiesvedību vai noteiktajiem pagaidu aizsardzības līdzekļiem, jo attiecīgajā gadījumā zvērināts notārs nav tiesīgs izsniegt notariālo izpildu aktu par noslēgto bērna saskarsmes tiesību, un iepriekš noslēgtā saistība nav nododama piespiedu izpildei.

Tas nozīmē arī to, ka pie esošā normatīvā regulējuma praksē nav izslēgti gadījumi, kad noslēgtā notariālā kārtībā vienošanās ar piespiedu izpildi par

bērna saskarsmes tiesībām un aizgādību tiks slēgta kā formāla obligāta likumā noteiktā prasība, lai bezstrīdus kārtībā šķirtu laulību pie notāra. Šāda vienošanās neierobežo nevienu no līdzējiem vērsties tiesā ar prasību par saskarsmes tiesībām vai ar pieteikumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu, lūdzot atlikt jau uzsāktu izpildu darbību, jo pastāv strīds par bērna saskarsmes tiesībām. Neskatoties uz norādītajām ieviešamā regulējuma īpatnībām, nav izslēdzams, ka notariālā akta formā noslēgtā vienošanās par bērna saskarsmes tiesībām ar piespiedu izpildi, sasniegs izvērztu mērķi un attiecīgās tiesvedības šajā jautājumā mazināsies.

Kopsavilkums

Paplašinot pieļaujamo gadījumu skaitu notariālā akta formā noslēgtajām saistībām ar piespiedu izpildi, tiek atslēgtas tiesas no tādu jautājumu izlemšanas, kuros līdzējiem nepastāv strīds. Ātrāka un efektīvāka kārtība, kurā var sasniegt saistības izpildi ar ekonomiskāku laika un naudas resursu izmantošanu, ir līdzēju interesēs. Notariālā izpildu akta izsniegšana ir pieļaujama, ja noslēgtā saistība ir notariālā akta formā un par to nepastāv strīds, kā arī paši līdzēji ir nepārprotami piekrituši saistības nodošanai piespiedu izpildei bez civillietas ierosināšanas tiesā, paužot savu brīvo gribu notāram. Visefektīvāk piespiedu izpildei bezstrīdus kārtībā ir pakļautas maksājuma saistības, bet likumdevējam ir tiesības izšķirties un pieļaut piespiedu izpildi arī citām saistībām, par kurām paši līdzēji izteikuši gribu vienoties notariālā akta formā, nosakot skaidru beznosacījumu termiņu, kuram iestājoties šāda piespiedu izpilde ir pieļaujama. Notariālā akta formā noslēgtā vienošanās ar piespiedu izpildi bērna aizgādības un saskarsmes tiesībās ir dinamiska saistība un tās piespiedu izpilde bezstrīdus kārtībā var nesasniegt mērķi, ja līdzējiem radies strīds par bērna aizgādības un saskarsmes tiesībām.

Bibliogrāfija

1. Anotācija likumam “Grozījumi Notariāta likumā” (2013) [tiešsaiste]. 2013 [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/37D16519E5357087C2257A52003235AE?OpenDocument>
2. Damane L. (2012) Notariālais akts kā mantisko un nemantisko tiesību garants. Promocijas darbs [tiešsaiste]. 2012 [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://dSPACE.lu.lv/items/6d322ec0-d464-4fe4-82ab-fe165475ee81>
3. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.1215/2012 Par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās (2012) [tiešsaiste]. 2012 [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/1215/oj/?locale=LV>

4. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (2008) [online]. 2008 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/index.html#BJNR258700008BJNE000151360> (In German)
5. Latvijas Republikas likums “Civilprocesa likums” // 14.10.1998. likums. LV, 326/330, 03.11.1998. [tiešsaiste]. 1998 [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums>
6. Latvijas Republikas likums “Grozījumi Notariāta likums” // 23.05.2013. likums. LV, 112, 12.06.2013. [tiešsaiste]. 2013 [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/257426-grozijumi-notariata-likuma>
7. Latvijas Republikas likums “Notariāta likums” // 09.07.1993. likums. Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 26/27, 09.07.1993. [tiešsaiste]. 1993 [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/59982-notariata-likums>
8. Likumprojekts “Grozījumi Notariāta likumā” (2025) [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=986/Lp14>
9. Růžička O., Janeba K. (2025) Notarial deed as an enforcement title to vacate a property [online]. 2025 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://www.peytonlegal.cz/en/notarial-deed-as-an-enforcement-title-to-vacate-a-property-2/> (In English)
10. Schröck J. (2025) Elternvereinbarung, Kindschaftssachen einvernehmlich regeln [online]. 2025 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://www.familienrecht-atgeber.com/strategie/vereinbarung/muster-umgangsregelung/> (In German)
11. Senāta 2019.gada 15.februāra spriedums lietā Nr.SKC-117/2019 (2019) [tiešsaiste]. 2019 [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
12. Torgāns K., Laviņš A. (2021) Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2021., 1031 lpp. ISBN 9789984790916.
13. Virko E. (2013) Jauna kārtība: notariālie akti, kas izpildāmi tiesas spriedumu izpildes kārtībā [tiešsaiste]. Jurista vārds, 2013., 49 (800), 52.-54.lpp. [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: <https://m.juristavards.lv/zurnals/262493-jauna-kartiba-notarialie-akti-kas-izpildami-tiesas-spriedumu-izpildes-kartiba/>
14. Winkler J. (2019) Die vollstreckbare Ausfertigung in der notariellen Praxis [online]. 2019 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://www.dnoti.de> (in German)

NOTARIAL EXECUTION DEED AS A DOCUMENT OF FORCED ENFORCEMENT

Summary

By expanding the number of permissible cases for obligations concluded in the form of a notarial deed with compulsory execution in accordance with the procedure established by court judgments, courts are relieved of the obligation to decide on issues in which the parties have no dispute. The parties have an interest in a faster and more efficient procedure in which the execution of the obligation can be achieved with more economical use of time and money resources. Issuance of a notarial execution deed is permissible if the concluded obligation is in the form of a notarial deed and there is no dispute about it, and the parties themselves have clearly agreed to transfer the obligation to compulsory execution without initiating a civil case in court, expressing their free will to the notary. Payment obligations can most effectively be subjected to compulsory enforcement in an uncontested manner, but the legislator has the right to decide and allow compulsory enforcement also for other obligations on which the parties themselves have expressed their will to agree in the form of a notarial deed, setting a clear unconditional period within which such compulsory enforcement is permissible. An agreement concluded in the form of a notarial deed with compulsory enforcement in the area of child custody and access rights is a dynamic relationship, and their compulsory enforcement in an uncontested manner may not achieve its goal if the parties have a dispute over the child's custody and access rights.

Key words: notarial deed, notarial enforcement deed, child access rights, compulsory enforcement.

Slawomir Zurawski, Marcin Oskierko, Marek Ciekankowski, Rafal Parczewski (Poland)

MANAGING LOCAL SECURITY AND DEVELOPMENT IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The aim of the article is to analyze the role and importance of artificial intelligence in the management of local security and social development, with particular emphasis on the possibility of its application in local government administration and services responsible for civil protection and critical infrastructure. An attempt was made to identify the potential and limitations of AI technology in decision-making processes at the local level, while indicating the necessary organizational, legal and ethical conditions that determine the effectiveness of its implementation. The research task was to assess the extent to which artificial intelligence can support local governments in anticipating and counteracting threats, as well as in planning sustainable development. The research problem was formulated: how can artificial intelligence technologies contribute to improving local security? The novelty of the research lies in approaching the issue of artificial intelligence not only in a technological context, but also in a social, legal and organizational context, which allows for an integrated assessment of its impact on the local security system. The article uses methods of literature analysis, legal acts and reports of international institutions such as the OECD, ENISA, UNESCO and the European Commission. A synthetic-analytical approach was also used, which made it possible to identify key barriers and recommendations for local governments. The results of the research indicate that technologies based on artificial intelligence can significantly increase the efficiency of local government activities through real-time data analysis, threat prediction and automation of decision-making processes. At the same time, it is necessary to ensure an appropriate legal framework, algorithmic auditing and improving the digital competences of local government employees. The main conclusion is the need to develop local AI strategies based on the principles of transparency, ethics and cross-sectoral cooperation. Artificial intelligence should be treated as a tool that supports humans, not replaces them in decision-making processes, which is the foundation for building a resilient and intelligent local community.

Key words: artificial intelligence, local security, local government, public management, digitalisation, algorithmic ethics.

Introduction

The dynamic development of artificial intelligence (AI) technology is becoming one of the key factors shaping modern social, economic and administrative systems. Its impact is also increasingly visible in the area of local security and the development of local government communities. Artificial intelligence, through the ability to analyze data in real time, predict threats, automate decision-making processes or support the operational activities of services, creates new perspectives for security management on a local scale. At the same time, this raises numerous legal, ethical and organizational challenges that require a comprehensive approach and responsible implementation of new technologies.

In the era of increasing digitization of public administration, crisis management systems and local security structures, the use of AI solutions can significantly improve the effectiveness of responding to threats, optimizing resources and communication between institutions and citizens. Machine learning algorithms support, among m.in, monitoring critical infrastructure, analyzing data from urban monitoring systems, forecasting flood risk, as well as logistics planning in crisis situations. On the other hand, there is a risk of excessive dependence on technology, violation of the privacy of residents or wrong decisions resulting from the opacity of algorithms.

Managing local security and development in the era of artificial intelligence therefore requires a new model of cooperation between local governments, security institutions, the technology sector and citizens. It is becoming important not only to implement modern solutions, but also to shape the digital competences of local leaders and residents, build trust in technology and create a legal framework conducive to its responsible use.

Artificial intelligence as a tool to support security and local development

Today's local communities face increasingly complex challenges related to both security and development – from natural hazards (floods, fires), through social risks (crime, exclusion), to infrastructural and environmental challenges (aging infrastructure, climate change, migration). In this context, digital technologies, and in particular systems based on artificial intelligence (AI), are becoming key tools to support the activities of local government administration, services responsible for security and local planning processes.

Artificial intelligence allows for the analysis of big data, pattern detection, event prediction and automation of decision-making processes – which means

that local management, in conditions of increasing complexity, can become more efficient, proactive and coordinated. For example, machine learning algorithms can support city monitoring systems, analyze spatial and demographic data, proactively detect areas of risk, or predict the course of crisis events. Research indicates that AI integration strategies as part of the “smart city” concept are increasingly emerging in Polish cities (Skubis et al. 2024).

Several key areas of AI applications in local management are distinguished in the literature:

- traffic and transport management (e.g. traffic light optimization, intensity analysis, accident prediction) – which also translates into aspects of traffic safety (Englund et al. 2021);
- monitoring and protection of critical and environmental infrastructure (e.g. IoT sensors, sensor data analysis, failure prediction) – which increases the resilience of local systems;
- supporting public safety systems – including early warning systems, event analysis, crisis management (Włodyka 2023);
- spatial planning and local development – algorithms can support city offices in the analysis of demographic data, mobility, use of space and resources;
- improving the quality of public services (e.g. healthcare, communication services, relations with residents) by automating and personalizing solutions and increasing citizens’ participation in decision-making processes (Skubis et al. 2024).

For example, research conducted in the Silesian and Małopolska voivodeships indicates that adopting a “human-centric” approach, i.e. putting residents and quality of life first when implementing AI, increases the chance of social acceptance and the effectiveness of the technology (Skubis et al. 2024). Implementing AI solutions can bring a number of benefits in the area of local security and development:

1. Faster detection and response to threats – thanks to real-time data analysis and prediction, it is possible to identify areas of increased risk (e.g. flood, crime, infrastructure incident) earlier and activate mechanisms to prevent or minimize the impact.

2. Resource optimization – local government units (LGUs) and services can better plan the use of resources (personnel, budget, infrastructure) by supporting algorithmic decisions based on historical data, predictive models and simulations.

3. Better development planning – AI supports the analysis of demographic and migration trends, and the mobility of residents, which enables local governments to conduct development policies more consciously – e.g. location of investments,

transport optimization, use of public space.

4. Increasing citizen participation and networking – AI technologies can support platforms for communicating with residents, engaging communities, crowdsourcing, and creating services tailored to local needs.

5. Increasing the resilience of local systems – thanks to the ability to predict events and simulate various scenarios, local governments can build resilience and risk management strategies that minimize the effects of crises on local communities.

For example, a report assessing the implementation of the “smart city” concept in Polish cities indicates that they are – although to varying degrees – starting to use data and digital solutions in the areas of mobility, infrastructure and security (Wolański 2020).

In Poland, we are seeing a growing number of urban and regional initiatives that integrate AI or related technologies as part of local governance. These examples illustrate how local governments can use new tools to improve security and growth. In the publication “AI and Human-Centric Approach in Smart Cities Management: Case Studies from Silesian and Lesser Poland Voivodships”, the authors analyze the applications of AI in the Silesian and Małopolska regions – m.in. in the transport, health, energy efficiency and environmental protection sectors. At the same time, they point out that it is crucial to adapt the strategy to the specifics of the region, both in terms of industry and society (Skubis et al. 2024). In addition, an analysis of Polish literature indicates that areas such as traffic management, energy, public safety and spatial planning are the main fields of interest in the implementation of AI in cities (Czupryna-Nowak, Sachenko 2023).

We can also mention specific activities of local governments that have started implementing IoT sensors, spatial data analysis systems and communication platforms with residents as part of the “Smart City” programs. Although the full scale of AI integration remains limited, there is a clear trend towards the digital transformation of local government units.

An analysis of existing research and practices indicates that artificial intelligence can provide an important support for the management of local security and development – both in the preventive, operational and strategic dimensions. However, the effectiveness of such solutions depends on several conditions: the availability of high-quality data, the interoperability of systems, the digital competence of administrators and partners, as well as social openness to new technologies. In the next part of this article, the challenges, risks and barriers to the implementation of AI in local management will be discussed –

which will allow for a more complete look at the potential and limitations of this technology in the context of security and development of local communities.

Challenges, risks and barriers to the implementation of artificial intelligence in local management

The development of artificial intelligence in the public sector, including at the level of local government units, is associated not only with enormous development potential, but also with numerous challenges of a legal, organizational, ethical and technological nature. The use of systems based on machine learning or predictive analytics in local security management raises questions about the transparency of decisions made, the scope of responsibility, the protection of personal data, and the impact of automation on social relations and citizens' trust in public institutions (European Commission 2023). Deploying AI solutions at the local level therefore requires a balance between innovation and the precautionary principle, and compliance with applicable legal and ethical standards (Floridi 2021).

One of the key limitations in the use of artificial intelligence in public administration is the ambiguity of the legal framework. On the one hand, the European Union promotes the development of digital technologies and GovTech concepts, and on the other hand, it introduces regulations to protect citizens from excessive interference by algorithmic systems. An example is Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on artificial intelligence (AI Act), which introduces a risk classification and rules for the acceptable use of AI in the public sector (Official Journal of the EU 2024).

From the perspective of local governments, the provisions of the GDPR and the Personal Data Protection Act (Journal of Laws of 2018, item 1000) are also important, which impose the obligation to ensure compliance of data processing with the principle of minimization, limited purpose and adequacy. Meanwhile, many AI-based systems require the collection of large amounts of data – including sensitive data such as geolocation, biometric or health information. This leads to a conflict between the need for security and privacy protection (European Data Protection Board 2023).

In addition, the NIS2 Directive (EU 2022/2555) imposes an obligation on local governments to implement cybersecurity measures, which means the need to protect AI systems from cyberattacks, data manipulation or taking control of critical infrastructure (ENISA 2024). However, the lack of uniform standards for the implementation of AI in local administration and the limited legal awareness of decision-makers regarding regulatory risk remain a problem (OECD 2022).

Artificial intelligence technologies, despite their potential, introduce new threat vectors. Systems that learn from data can be prone to errors, manipulation, or data poisoning attacks, in which falsified data is introduced to distort the results of the analysis (Bengio et al. 2022). There is also a risk of so-called algorithmic bias – i.e. unintentional discrimination resulting from biased training data (Mehrabi et al. 2021).

In the context of local security, the integration of AI systems with critical infrastructure – e.g. energy, transport or water supply networks – is also becoming a problem. The ENISA Threat Landscape 2024 report indicates that more than 60% of cyber incidents in local governments were related to automated data management systems and IoT sensors (ENISA 2024). In many cases, code auditing procedures and resilience testing of AI systems were missing.

Another threat is dependence on third-party technology providers – especially companies offering cloud software or analytics platforms. Lack of control over the source code and the way data is processed can result in the risk of losing digital sovereignty and making local governments dependent on suppliers (Gasser, Almeida 2022).

The development of artificial intelligence in local administration also brings with it a number of ethical dilemmas. One of the most important is the issue of accountability for decisions made by automated systems (Floridi et al. 2020). If the algorithm misclassifies data, indicates a false threat, or fails to act, it is difficult to determine who is to blame – the programmer, the administrator or the local government. From the perspective of residents, the transparency of algorithmic decisions is also important. If an AI system influences safety decisions – e.g., prioritizing patrols, assessing risk in neighborhoods, or managing evacuations – citizens should have the right to know on what basis those decisions were made (Morley et al. 2022). Lack of transparency leads to a loss of trust in public institutions and a sense of technological alienation.

The problem of digital exclusion is also important. In smaller municipalities and rural areas, the level of access to digital infrastructure and technological competences tends to be much lower than in large centres. Thus, the implementation of AI solutions can exacerbate territorial inequalities instead of eliminating them (OECD 2023).

In this context, there is a need to adopt local AI codes of ethics that will set out the principles of responsible implementation of the technology – including transparency of algorithms, the right to object to automated decisions, and the obligation to periodically evaluate the social impact.

Organizational culture, which is not conducive to innovation, also remains

an important barrier. Excessively rigid procedures and fear of legal liability for technological errors cause many local governments not to attempt to implement modern solutions. In this context, it is crucial to build the digital competences of officials and develop partnerships with universities and research institutions. The disparity between large cities and rural municipalities is particularly evident in access to AI technology. While metropolises such as Warsaw or Wrocław implement integrated “smart city” systems, smaller municipalities often do not even have basic digital infrastructure (Polish Economic Institute 2024). This situation leads to technological “white spots” where the level of digital resilience and social security remains low.

From the perspective of state policy, it is therefore necessary to support local governments in the field of digitization and knowledge transfer, e.g. through national partnership programs and EU development funds. Implementing AI in local security and development management is a process that requires a balance between innovation and responsibility. Legal, technological and social barriers point to the need to build a systemic approach to AI in local governments.

Development directions and recommendations for local security policy in the era of artificial intelligence

The implementation of artificial intelligence technologies in the management of security and local development requires a long-term strategy based on accountability, transparency and cooperation between all entities involved in the public safety system. In light of the experience of local governments in Poland and in Europe to date, it is crucial to create a coherent organizational and legal framework that will allow for the effective use of the potential of AI, while minimizing the risk of abuse and systemic errors (European Commission 2023).

One of the basic directions of development is the development of local government units by their own strategies in the field of artificial intelligence. They should be integrated into local development, security and digitalisation strategies. Such documents should specify priority areas, methods of implementing analytical systems, risk assessment rules and procedures for supervising the operation of algorithms. The European Commission (2023) recommends that local AI strategies take into account a model of cooperation between administration, the scientific community, the private sector and social organizations, known as the quadruple helix concept, which enables the balance of technological innovation and societal needs (Carayannis, Campbell 2021). The creation of interdisciplinary expert teams within municipal and city offices allows not only to better adapt technology to local needs, but also to ensure

compliance with the law and ethical principles.

At the same time, it is necessary to invest in the development of digital competences of local government staff. A lack of understanding of how AI systems, data analysis, and cybersecurity work lead to wrong decisions or underutilization of the potential of technology. Therefore, training in algorithmic ethics, personal data protection and technological audit should become a mandatory element of professional development for officials. Implementing AI also requires change management skills, openness to innovation, and collaboration with external actors. The OECD (2022) highlights that in the public sector, organizational culture often remains too hierarchical and conservative, which limits the implementation of innovation. Meanwhile, the development of local policy labs and pilot projects testing artificial intelligence under controlled conditions can be an effective way to build experience and trust in new technologies.

Another important direction is the development of public-private partnerships in the field of data and digital infrastructure. Cooperation with technology companies allows local governments to access modern analytical solutions, but it should be done while maintaining the principle of digital sovereignty and control over data (Gasser, Almeida 2022). The European Commission, in its report *Artificial Intelligence for the Public Sector* (2023), indicates that one of the foundations of effective technology management is a transparent data governance system, which includes collecting, anonymizing, archiving and sharing information in a secure and GDPR-compliant manner. In the Polish reality, this means the need to build local data repositories that would integrate information from transport, energy and environmental systems. Such solutions are already in place in the Nordic countries, where urban data centers and AI analytics have been established to support local authorities in threat forecasting and crisis planning (UN Habitat 2023).

An important aspect of local security policy is also technological ethics and transparency of the decisions made. Citizens' trust in public institutions depends largely on whether the decisions made by algorithms are understandable and verifiable (Floridi, Cowan 2021). The implementation of AI codes of ethics, which set out the principles of responsible use of data and automation of decision-making processes, is a necessary step towards building public trust. An example of good practices is Amsterdam, where in 2023 a public register of algorithms was launched, in which every resident can check what tools the city uses, for what purpose and what data is analyzed. UNESCO (2023) recommends that AI ethics should be based on the principles of transparency, non-discrimination and accountability, and that automated decisions should always be subject to human

control. Digital resilience is becoming one of the key elements of a modern local security system. The development of artificial intelligence must be linked to the creation of local cyber incident response centers that will be able to analyze and neutralize threats in real time. An ENISA report (2024) indicates that integrating AI systems into crisis management plans can reduce incident response times by up to 40 percent.

In the long term, the importance of integrating artificial intelligence into strategic planning and local development processes is growing. AI-powered analytics systems can support administration in developing development scenarios, analyzing demographic trends, predicting the effects of climate change, and optimizing resource use. In recent years, there has been increasing interest in solutions in the field of so-called generative artificial intelligence (GenAI), which can support officials in creating reports, risk analyses, crisis messages or public consultations (NASK 2024). At the same time, the OECD (2023) emphasizes that the development of technology must take into account its environmental impact, which is why the concept of “Green AI”, promoting energy-efficient computing systems and sustainable use of data, should be included in local security and development policies.

Today, artificial intelligence is becoming not only a tool supporting decisions, but also a catalyst for social and organizational transformation. Effective management of security and local development in the age of AI requires the integration of three perspectives – technological, ethical and social. Local governments that combine the implementation of innovative solutions with education, social participation and transparency of activities can become a model example of a “smart local community”. In such a model, technology does not replace humans, but supports them in the implementation of public tasks, strengthening the resilience of society, quality of life and safety of residents.

Summary

Managing local security and development in the era of artificial intelligence is becoming one of the key challenges of the modern state and public administration. The article points out that the dynamic development of AI technology is not only redefining the way local government institutions function, but also changing the nature of the relationship between public authority, citizens and the digital space. Artificial intelligence, through its ability to analyze data, predict threats and support decision-making processes, creates a new dimension of security management, in which knowledge, information and response time play a key role. The use of AI tools in local administration makes it possible to increase the

effectiveness of preventive actions, optimize resources and build the resilience of the digital community, which translates into greater security for citizens and sustainable development of regions.

At the same time, the analysis indicates that the integration of artificial intelligence into public management systems requires the resolution of a number of legal, ethical and organizational problems. The implementation of data-driven solutions must comply with applicable legal regulations – in particular, the AI Act, the NIS2 Directive and personal data protection regulations. These challenges also concern technological security, the risk of algorithmic errors, cyber-attacks and unauthorised access to data – which in local conditions can have a direct impact on the functioning of critical infrastructure and public services. No less important is the responsibility for decisions made by automated systems and ensuring that citizens have the right to information and to appeal against decisions generated by algorithms.

To sum up, it can be said that artificial intelligence is not only a tool supporting decision-making processes in public administration, but also a factor in transforming the way of thinking about security and local development. Its use brings significant benefits in the field of data analysis, spatial planning, crisis management and communication with citizens, but requires the simultaneous development of legal standards, oversight mechanisms and ethical rules of use. The future of local governance in Poland and in Europe will depend on the ability of local governments to combine technological innovation with social responsibility and concern for public trust. In this sense, managing local security in the era of artificial intelligence is becoming not only a technological challenge, but also a test of the institutional and social maturity of local communities.

References

1. Bengio Y., Goodfellow I., Courville A. (2017) Deep Learning [online]. 2017 [viewed 7 october 2025]. Available: <https://www.deeplearningbook.org/> (In English)
2. Carayannis E. G., Campbell D. F. J. (2019) Conclusion: Smart Quintuple Helix Innovation Systems: How Social Ecology and Environmental Protection are Driving Innovation, Sustainable Development and Economic Growth [online]. Smart Quintuple Helix Innovation Systems, 2019, pp. 51-54. [viewed 7 october 2025]. Available: https://www.researchgate.net/publication/329127495_Conclusion_Smart_Quintuple_Helix_Innovation_Systems_How_Social_Ecology_and_Environmental_Protection_are_Driving_Innovation_Sustainable_Development_and_Economic_Growth (In English)

3. Czupryna-Nowak A., Sachenko S. (2023) Levels of AI applicable in Smart Cities [online]. Scientific Papers of Silesian University of Technology, Organization and Management Series, 2023, 186, pp. 73-85. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://managementpapers.polsl.pl/wp-content/uploads/2024/02/186-Czupryna-Nowak-Sachenko.pdf> (In English)
4. Englund C., Aksoy E. E., Alonso-Fernandez F., Cooney M. D., Pashami S., Astrand B. (2021) AI perspectives in Smart Cities and Communities to enable road vehicle automation and smart traffic control [online]. Smart Cities, 2021, 4 (2), pp. 783-802. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://arxiv.org/abs/2104.03150> (In English)
5. ENISA. (2024) ENISA Threat Landscape [online]. 2024 [viewed 7 october 2025]. Available: <https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-2024> (In English)
6. European Commission. (2023) The Digital Package - Streamlining EU digital rules to make compliance easier for EU businesses and boost innovation [online]. 2023 [viewed 7 october 2025]. Available: <https://digital-strategy.ec.europa.eu> (In English)
7. European Data Protection Board. (2023) Guidelines on the Use of AI under the GDPR [online]. 2023 [viewed 7 october 2025]. Available: <https://edpb.europa.eu> (In English)
8. Floridi L. (2021) Ethics, Governance, and Policies in Artificial Intelligence. Springer Verlag, 2021, p. 300. ISBN 9783030819064. (In English)
9. Gasser U., Virgilio A. F. A. (2017) A Layered Model for AI Governance [online]. IEEE Internet Computing, 2017, 21 (6), pp. 58-62. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://dash.harvard.edu/server/api/core/bitstreams/7312037e-8abe-6bd4-e053-0100007fdf3b/content> (In English)
10. Mehrabi N., Morstatter F., Saxena N., Lerman K., Galstyan A. (2021) A Survey on Bias and Fairness in Machine Learning [online]. ACM Computing Surveys, 2021, 54 (6), pp. 1-35. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://arxiv.org/abs/1908.09635> (In English)
11. Morley J., Floridi L., Kinsey L., Elhalal A. (2020) From what to how: An Initial Review of Publicly Available AI Ethics Tools, Methods and Research to Translate Principles into Practices [online]. Science and Engineering Ethics, 2020, 26, pp. 2141-2168. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11948-019-00165-5> (In English)
12. OECD. (2025) Directorate for Public Governance [online]. 2025 [viewed 7 october 2025]. Available: <https://www.oecd.org/gov> (In English)
13. Official Journal of the European Union. (2024) Regulation (EU)

- 2024/1689 on Artificial Intelligence (AI Act) [online]. 2024 [viewed 7 october 2025]. Available: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng> (In English)
14. Skubis I., Wolniak R., Grebski W. W. (2021) AI and Human-Centric Approach in Smart Cities Management: Case Studies from Silesian and Lesser Poland Voivodships [online]. *Sustainability*, 2021, 16 (8), pp. 1-26. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/18/8279> (In English)
15. UNESCO. (2023) AI Ethics Recommendation [online]. 2023 [viewed 7 october 2025]. Available: <https://unesdoc.unesco.org> (In English)
16. UN Habitat. (2023) AI and Smart Cities Toolkit [online]. 2023 [viewed 7 october 2025]. Available: <https://unhabitat.org> (In English)
17. Włodyka E. M. (2023) Artificial intelligence as a supporting tool for local government decision making in public safety [online]. *Przegląd Nauk o Obronności*, 2023, pp. 80-91. [viewed 7 october 2025]. Available: https://www.researchgate.net/publication/380025342_Artificial_Intelligence_as_a_Supporting_Tool_for_Local_Government_Decision-Making_in_Public_Safety (In English)
18. Wolański M. (2020) Evaluation of the implementation of the smart city concept in visegrad group countries [online]. *Final Report*, 2020, pp. 1-79. [viewed 7 october 2025]. Available: https://www.ewaluacja.gov.pl/media/102776/Smart_City_Final_report_fin_v2.pdf (In English)

VIETĒJĀS DROŠĪBAS UN ATTĪSTĪBAS NODROŠINĀŠANA MĀKSLĪGĀ INTELEKTA LAIKMETĀ

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir analizēt mākslīgā intelekta lomu un nozīmi vietējās drošības un sociālās attīstības pārvaldībā, īpaši uzsverot tā pielietošanas iespējas vietējās pašvaldības pārvaldē un dienestos, kas atbild par civilo aizsardzību un kritisko infrastruktūru. Pētījumā ir mēģināts identificēt mākslīgā intelekta tehnoloģijas potenciālu un ierobežojumus lēmumu pieņemšanas procesos vietējā līmenī, vienlaikus norādot nepieciešamos organizatoriskos, juridiskos un ētiskos nosacījumus, kas nosaka tās ieviešanas efektivitāti. Pētījuma uzdevums ir novērtēt, cik lielā mērā mākslīgais intelekts var atbalstīt vietējās pašvaldības apdraudējumu paredzēšanā un novēršanā, kā arī ilgtspējīgas attīstības plānošanā. Pētījuma problēma ir formulēta šādi: kā mākslīgā intelekta tehnoloģijas var veicināt vietējās drošības uzlabošanu. Pētījuma novitāte slēpjas mākslīgā intelekta jautājuma aplūkošanā ne tikai tehnoloģiskā, bet arī sociālā, juridiskā

un organizatoriskā kontekstā, kas ļauj integrēti novērtēt tā ietekmi uz vietējo drošības sistēmu. Rakstā izmantotas literatūras analīzes metodes, tiesību akti un starptautisko institūciju, piemēram, OECD, ENISA, UNESCO un Eiropas Komisijas ziņojumi. Tika izmantota arī sintētiski analītiska pieeja, kas ļāva identificēt galvenos šķēršļus un ieteikumus vietējām pašvaldībām. Pētījuma rezultāti liecina, ka uz mākslīgā intelekta balstītas tehnoloģijas var ievērojami palielināt pašvaldību darbības efektivitāti, izmantojot datu analīzi reāllaikā, apdraudējumu prognozēšanu un lēmumu pieņemšanas procesu automatizāciju. Vienlaikus ir jānodrošina atbilstošs tiesiskais regulējums, algoritmiskā audītēšana un pašvaldību darbinieku digitālo kompetenču uzlabošana. Galvenais secinājums ir nepieciešamība izstrādāt vietējās mākslīgā intelekta stratēģijas, kuru pamatā ir pārredzamības, ētikas un starpnozaru sadarbības principi. Mākslīgais intelekts jāuztver kā instruments, kas atbalsta cilvēkus lēmumu pieņemšanas procesos, nevis aizstāj viņus, kas ir pamats noturīgas un inteligēntas vietējās kopienas veidošanai.

Atslēgas vārdi: mākslīgais intelekts, vietējā drošība, vietējā pārvalde, publiskā pārvalde, digitalizācija, algoritmiskā ētika.

Jānis Teivāns-Treinovskis, Sintija Multīņa (Latvija)

SABIEDRĪBAS UN VALSTS DROŠĪBAS IZAICINĀJUMI AUSTRUMLATVIJAS REĢIONĀ

Krievijas agresija Ukrainā 2022.gadā radīja virkni ģeopolitisku izaicinājumu, kas tādā vai citādā veidā ietekmē valsts un katra indivīda drošību Latgales reģionā. Tie ir gan dažāda veida hibrīdas dabas apdraudējumi (kā, piemēram, migrantu krīzes izraisīšana uz Latvijas un Baltkrievijas robežas, kiberuzbrukumi un kritiskās infrastruktūras apdraudējumi), gan arī tieša militāra iebrukuma draudi. Attiecība uz militārajiem draudiem, par indikatoriem tam visam jāuzskata Latvijas gaisa un jūras robežu pārkāpšana kā ar pilotējamiem, tā arī ar bezpilota ierīcēm. Tas viss izraisa zināmu nestabilitāti sabiedrībā un indivīdu nedrošības sajūtu.

Pētījuma mērķis: veikt Austrumlatvijā pastāvošo ģeopolitisko izaicinājumu un hibrīddraudu analīzi un izvērtēt to ietekmi uz sabiedrības drošības uztveri.

Pētījuma uzdevumi: analizēt Austrumlatvijas reģiona drošības vidi Krievijas agresijas kontekstā, izvērtēt hibrīdo apdraudējumu (migrācijas, kiberdrošības, informatīvās ietekmes) ietekmi uz sabiedrību un noteikt faktoros, kas ietekmē iedzīvotāju drošības uztveri.

Pētījuma problēma: Austrumlatvijas reģions saskaras ar lielākiem izaicinājumiem attiecībā uz Krievijas Federācijas radītajiem hibrīdajiem draudiem, ko pastiprina sociālekonomiskās problēmas, informatīvās telpas sadrumstalotība un zems uzticības līmenis valsts institūcijām.

Pētījuma novitāte: pētījums pirmo reizi apvieno sabiedrības drošības uztveres analīzi ar hibrīdo apdraudējumu izvērtējumu Austrumlatvijas reģionā, piedāvājot reģionālu skatījumu uz nacionālās drošības stiprināšanu.

Galvenais secinājums: Austrumlatvijas drošības riskus nosaka Krievijas hibrīdā ietekme, informatīvā sadrumstalotība un zems sabiedrības noturības līmenis. Drošības stiprināšanai nepieciešams attīstīt vietējos medijus, paaugstināt kiberdrošību un veicināt sabiedrības saliedētību un uzticēšanos valstij.

Atslēgas vārdi: Krievijas agresija, hibrīdie draudi, Austrumlatvijas reģions, robeždrošība, nacionālā drošība, sabiedrības drošība, kiberapdraudējumi.

Nacionālā drošība

Kopš 2022.gada februāra, mūsdienu drošības vide ir kļuvusi daudz sarežģītāka un dinamiskāka – valsts drošību ietekmē gan iekšējie, gan ārējie faktori. Agresorvalsts Krievija aizvien rada lielāko apdraudējumu Eiropas

drošībai. Latvija, būdama agresorvalsts kaimiņvalsts, ir tieši pakļauta Krievijas kaitnieciskajām darbībām. It īpaši tam pakļauts ir Austrumlatvijas reģions, kurš robežojas ne tikai ar Krieviju, bet arī ar tās sabiedroto – Baltkrieviju. 2024. gadā Krievijas specdienestu pret Latviju vērstās darbības aizvien radīja galveno apdraudējumu Latvijas nacionālajai drošībai, turklāt kļuva agresīvākas un redzamākas. Līdztekus slēptai izlūkinformācijas ieguvei, Krievijas specdienesti Latvijas teritorijā organizēja kaitnieciskas darbības pret dažādiem objektiem, lai vairotu bailes un nedrošības sajūtu Latvijas sabiedrībā (VDD 2024).

Arī turpmāk, Krievijas specdienestu radītais apdraudējums Latvijas nacionālajai drošībai saglabāsies augsts, tiem turpinot izvērst agresīvas aktivitātes pret mūsu valsti. Līdzīgi kā citās Eiropas valstīs, Krievijas specdienesti arī Latvijā var censties organizēt daudzveidīgas kaitnieciskās darbības (VDD 2024).

Latvijas valsts pastāvēšana ir atkarīga no visu Latvijas iedzīvotāju atbildīgas attieksmes pret valsti un tās drošību (MK 2023). Sabiedrības un iedzīvotāju atbildība valsts drošības politikā nostiprināta arī Nacionālās drošības likuma 1.pantā, kurā noteikts, ka nacionālā drošība ir valsts un sabiedrības īstenotu vienotu, mērķtiecīgu pasākumu rezultātā sasniegts stāvoklis, kurā ir garantēta valsts neatkarība, tās konstitucionālā iekārta un teritoriālā integritāte, sabiedrības brīvas attīstības perspektīva, labklājība un stabilitāte. Nacionālās drošības garantēšana ir valsts pamatpienākums. Šis jēdziens ir daudzšķautņains un dinamisks, un tā izziņai nepieciešama analīze vairākos līmeņos – indivīda, valsts un starptautiska līmenī (Kuzņecova 2022).

Norādāms, ka Latvijas nacionālajai drošībai ir militārā, ārpolitiskā un iekšējās drošības dimensija, kas ir savstarpēji saistītas. Militāro dimensiju raksturo Krievijas izvērstais karš Ukrainā un tā iespējamā attīstība, kā arī Krievijas militārās aktivitātes Baltijas jūras reģionā. Ārpolitisko dimensiju raksturo pašreizējā nestabila starptautiskā drošības vide, iespējamās izmaiņas tajā un ārējie draudi. Iekšējās drošības dimensiju raksturo Latvijas Republikas Satversmē noteikto pamatvērtību nodrošināšana no valsts puses, kā arī hibrīda rakstura drošības riski un apdraudējumi, kas skar visas trīs dimensijas (MK 2023).

Latvijas nacionālā drošība visos laikos ir bijis viens no aktuālajiem jautājumiem sabiedrībā, un arī pašlaik tā ir nemainīga valdības prioritāte. Latvijas nacionālo drošību ietekmē iekšējie un ārējie faktori, kas atrodas pastāvīgā mijiedarbībā ar starptautisko drošības vidi.

Respektīvi, Latvijas nacionālo drošību un aizsardzību raksturo visas sabiedrības un valsts institūciju gatavība pārvarēt apdraudējumus, noturība pret negatīvu ārējo ietekmi, un spēja pretoties un patstāvīgi atjaunoties pēc izaicinājumiem un krīzēm (MK 2023).

Sabiedrības drošība

Valsts iekšējās drošības pamatā ir saliedēta pilsoniskā sabiedrība ar vienotu izpratni par pamatvērtībām un tiekšanos uz Latvijas pastāvēšanu kā demokrātisku, neatkarīgu un tiesisku valsti. Lai nodrošinātu šādu sabiedrības pastāvēšanu, valstij ir jānodrošina sabiedrības drošība.

Atbilstoši Satversmei ir jānodrošina ne tikai vienkārši jebkāda valsts pastāvēšana pret iespējamiem apdraudējumiem, bet arī noteikta valsts kvalitāte – demokrātiska tiesiska valsts, kas paredz brīvību un tiesības kā ikvienai personai, tā arī sabiedrībai kopumā. Sabiedrības drošība ir visu kopējo interešu aizsardzība, kas demokrātiskā sabiedrībā prasa aizsargāt arī katra cilvēka cieņu, dzīvību, brīvību un īpašumu (Pleps 2022). Politikas zinātne sabiedrības drošību saprot kā stāvokli, kurā netiek apdraudēta sabiedrības ilgtspēja, valoda, kultūra un indivīdu reliģiskā un etniskā identitāte un tiek uzsvērtā sabiedrības kā vienotas kopienas pastāvēšana (Kjakste, Struberga 2021).

Sabiedrības drošības (societal security) konceptu 20.gadsimta 80.gados ieviesis viens no spilgtākajiem Kopenhāgenas skolas pārstāvjiem Barijs Buzans (Barry Buzan). Savā darbā “Cilvēki, valstis un bailes” Buzans paudis uzskatu, ka “mūsdienu drošības izpratni veido ne tikai militārā drošība, bet arī (indivīdu) politiskā, ekonomiskā, ekoloģiskā un sabiedrības (kopienas) drošība” (Buzan 1983).

Sabiedrības drošība ir stāvoklis, kurā netiek apdraudēta sabiedrības ilgtspēja, valoda, kultūra un indivīdu reliģiskā un etniskā identitāte, un tiek uzsvērtā sabiedrības kā vienotas kopienas pastāvēšana. Praksē tas nozīmē uzskatu, ka indivīdu un sabiedrības drošība ir atkarīga ne tikai no valsts spējām nosargāt teritoriju un kopienas no ārējiem draudiem (Kjakste, Struberga 2021).

Ņemot vērā augtāk minēto, secināms, ka sabiedrības drošība ir viens no nacionālās drošības aspektiem – valsts politikai jānodrošina pasākumi, kas stiprina sabiedrisko kohēziju, kultūras identitāti un novērš iekšējo spriedzi, kas var apdraudēt valsts jeb nacionālo drošību.

No Satversmes tiesas gūtajām atziņām izriet arī tas, ka leģitīmais mērķis “sabiedrības drošība” ietver sevī nacionālo drošību un Latvijas teritoriālo vienotību. Sabiedrības drošība kā leģitīmais mērķis tradicionāli orientējas uz nepieciešamību aizsargāt ikviena indivīda tiesības uz dzīvību, brīvību, veselību, godu un īpašumu (Satversmes tiesas spriedums 2000).

Indivīda jeb personiskā drošība

Indivīdu personiskā drošība nevar tikt skatīta atrauti no vispārējās drošības uztveres. Pastāv vairāki savstarpēji saistīti jēdzieni, kuri atspoguļo personiskās

drošības būtību. Barijs Buzans jau pagājušā gadsimta 80.gadu sākumā ieviesa indivīda drošības jēdzienu, kas raksturo cilvēka attiecības ar valsti. Buzans uzskatīja, ka šāda drošības izpratne ir saistīta ar valsts spēju radīt apdraudējumu citiem un novērst ienaidnieku iebrukumu, balstoties uz militāro konfrontāciju un materiālo labklājību (Buzan 1983).

B. Buzans darbā “Cilvēki, valstis un bailes” vienu nodaļu ir veltījis indivīda drošības jautājumiem, kas bija inovatīva pieeja, pievēršoties cilvēka nozīmei drošības politikā. (..) Cilvēki (nevis valstis) ir savstarpējās nedrošības iemesls, tādējādi paplašinot drošību no valsts uz zemākiem līmeņiem (sabiedrība, indivīds) (Buzan 1991). Otrs ir cilvēkdrošības jēdziens, kas ir ietverts ANO 1994.gadā publicētajā Pārskatā par tautas attīstību (Human Development Report 1994). No teorētiskās perspektīvas “cilvēkdrošībai tiek nošķirtas divas, savstarpēji saistītas dimensijas – drošība (fiziskā) (security) un drošības sajūta (sense of security)” (Sīmane 2003).

Latvijas valsts izaicinājumi Austrumlatvijas reģionā Krievijas militārās agresijas Ukrainā kontekstā

Krievijas agresija Ukrainā būtiski mainīja Eiropas drošības arhitektūru. Līdz 2022.gadam daudzas Eiropas valstis drošību uztvēra kā relatīvi stabilu stāvokli, kas balstās uz starptautiskām tiesībām un kolektīvās aizsardzības principiem. Tomēr kara sākums pierādīja, ka drošības apdraudējumi var atgriezties ļoti īsā laikā un skart arī tās valstis, kas tieši nepiedalās militāros konfliktos.

Baltijas valstis un Polija kļuvas par priekšējām līnijām NATO kolektīvās aizsardzības sistēmā. Šī situācija nozīmēja arī nepieciešamību pārskatīt valsts aizsardzības koncepciju un stiprināt visaptverošās valsts aizsardzības pieeju, kurā līdztekus militārajai aizsardzībai tiek uzsvērtā sabiedrības noturība, pilsoniskā līdzdalība un informatīvās telpas drošība.

Latvijai Austrumlatvijas reģions šajā kontekstā ir īpaši nozīmīgs, jo robežojas ar divām autoritārām valstīm – Krieviju un Baltkrieviju, kuras aktīvi izmanto hibridkara paņēmienus. Šādos apstākļos robežas drošība kļūst par fundamentālu valsts drošības pīlāru.

Hibrīdie un nekonvencionālie apdraudējumi Austrumlatvijā

Baltkrievijas režīma mākslīgi radītais migrācijas spiediens uz Latvijas robežas 2021.–2022.gadā bija mērķtiecīga politiska provokācija, kas tika izmantota, lai destabilizētu Baltijas valsti un Polijas robeždrošību. Tā, piemēram, 2022.gadā Valsts robežsardze novērsa vairāk nekā piecus tūkstošus gadījumu, kad personas no terorisma riska valstīm centās nelikumīgi šķērsot mūsu valsts robežu. Pastāvēja

risks, ka robežpārkāpēju vidū var būt ne tikai teroristiski tendētas personas, bet arī ar naidīgu valstu specdienestiem saistītas personas (VDD 2022). Atzīmējams, ka savu lomu nelegālās migrācijas plūsmā spēlē arī Krievija, kuras teritoriju trešo valstu pilsoņi izmanto kā pieturas punktu ceļā uz Baltkrieviju.

Šī krīze izgaismoja nepieciešamību stiprināt gan fiziskās robežas infrastruktūru, gan arī koordināciju starp iekšējās drošības dienestiem. Baltkrievijas valdības izmantotā hibrīdās migrācijas taktika kalpo kā skaidrs atgādinājums par to, kā neregulārās karadarbības stratēģijas var būtiski ietekmēt reģionālo stabilitāti un starptautiskās attiecības, pieprasot niansētu un koordinētu Eiropas Savienības un tās dalībvalstu reakciju. Šo taktiku ietekme uz reģionālo drošību ir plaša — tā skar ne tikai Lietuvu, bet arī Eiropas Savienības iekšējo stabilitāti un ārējās robežas. Baltkrievijas valdības izmantotā hibrīdās migrācijas taktika ir izraisījusi nebijušu nelegālās migrācijas pieaugumu, radot ievērojamus drošības izaicinājumus Latvijai, Lietuvai un Polijai.

Eiropas Savienībai ir jāreaģē uz šiem hibrīdajiem draudiem, līdzsvarojot savas humānās vērtības ar nepieciešamību uzturēt gan iekšējo, gan ārējo drošību. Eiropas Savienībai ir jāizvērtē savu politiku attiecībā uz nelegālo migrāciju hibrīdkara kontekstā. Pastāvošie mehānismi migrācijas problēmu risināšanai pārsvarā ir bijuši vien reaģējoši, nevis preventīvi, koncentrējoties uz tūlītēju krīzes situāciju risināšanu, nevis ilgtermiņa stratēģiskiem risinājumiem. Eiropas Savienības pieejai ir jāpielāgojas pastāvošajai situācijai, lai veicinātu dalībvalstu sadarbību, jo Baltijas reģiona drošība ir cieši savstarpēji saistīta. Bez šādas sadarbības drošības situācija Austrumlatvijā, Lietuvas un Polijas robežās varētu pasliktināties, potenciāli apdraudot Eiropas Savienības iekšējo kohēziju migrācijas un robeždrošības jomā (Pūraitē, Seniutienē 2025).

Kiberuzbrukumi un kritiskās infrastruktūras apdraudējumi

Mūsdienu drošības vidē kiberdrošība ir kļuvusi par vienu no centrālajiem valsts drošības elementiem. Tehnoloģiju attīstība, digitālo pakalpojumu integrācija valsts pārvaldes ikdienas darbā palielina sabiedrības un valsts atkarību no informācijas tehnoloģijām. Atzīmējams, ka šāda atkarība rada jauna veida valsts un sabiedrības ievainojamības, kas ir īpaši attiecināmas uz kritiskās infrastruktūras sektoriem – enerģētiku, transportu, finanšu sistēmu, veselības aprūpi utt. Kiberuzbrukumi pret šīm struktūrām būtiski ietekmē valsts drošību, sabiedrisko kārtību un sabiedrības uzticību valsts institūcijām.

Pēdējos gados novērots pieaugums kiberuzbrukumu skaitā, kas vērsti pret valsts un pašvaldību iestādēm, medijiem un enerģētikas infrastruktūru. Šie uzbrukumi ne tikai rada praktiskus zaudējumus, bet arī grauj sabiedrības

uzticēšanos valsts spējai nodrošināt drošību. Viens kiberuzbrukums var paralizēt visas organizācijas vai uzņēmuma darbību, vai būtiski ietekmēt iedzīvotājiem svarīgu pakalpojumu saņemšanu (CERT 2024). Līdzīgi kā citās Baltijas jūras reģiona valstīs, arī Latvija saskaras ar pieaugošu risku kritiskās infrastruktūras drošībai, jo šādi apdraudējumi pārsniedz nacionālās robežas un prasa starptautiski koordinētus aizsardzības un uzraudzības mehānismus (Miętkiewicz 2025).

Latvijā kiberapdraudējumu intensitāte būtiski pieauga pēc 2022.gada Krievijas iebrukuma Ukrainā. Kopš Krievijas militārā iebrukuma Ukrainā, kiberincidentu apjoms Latvijā ir palielinājies par 40%, bet uzbrukumi valsts iestādēm un kritiskajai infrastruktūrai ir četrkāršojušies (CERT 2024). Valsts drošības dienesti un Kiberincidentu novēršanas institūcija (CERT.LV) vairākkārt ziņojuši par mēģinājumiem ietekmēt valsts informācijas infrastruktūru, tostarp valsts iestāžu tīmekļvietnes, finanšu sistēmas un pašvaldību pakalpojumus. 2023. gadā tika reģistrēti vairāki apjomīgi kiberuzbrukumi, kurus veica prokrieviskas haktīvistu grupas, piemēram, “Killnet” un “NoName057(16)”. Lai gan lielākā daļa uzbrukumu bija īslaicīgi un neizraisīja būtiskus darbības traucējumus, tie apliecina Latvijas digitālās vides ievainojamību un nepieciešamību pastāvīgi stiprināt kiberdrošības kapacitāti.

Valsts drošības dienests savā 2024.gada pārskatā norāda, ka pret Latviju vērstu kiberuzbrukumu apjoms ik gadu pakāpeniski pieaug, taču situācija Latvijas kibertelpā kopumā saglabājās stabila, kiberuzbrucējiem nespējot nodarīt būtisku kaitējumu valsts un pašvaldību institūciju informācijas sistēmām. (..) Situācijas dinamiku pērn turpināja ietekmēt ģeopolitiskā spriedze, ko radījis Krievijas izvērtais karš Ukrainā un Latvijas atbalsts Ukrainai (VDD 2024).

Kritiskās infrastruktūras aizsardzība prasa kompleksu pieeju, kurā apvienotas tehnoloģiskas, juridiskas un organizatoriskas metodes. Svarīga ir arī starpinstitucionālā sadarbība un starptautiskā koordinācija, jo kiberapdraudējumi bieži vien pārsniedz valstu robežas. Eiropas Savienības līmenī šajā jomā būtiska nozīme ir NIS2 direktīvai, kas nosaka augstākas prasības attiecībā uz drošības pasākumiem un incidentu ziņošanu kritiskās infrastruktūras operatoriem. Latvijai šīs direktīvas ieviešana nozīmē nepieciešamību paaugstināt gan valsts, gan privātā sektora atbildību par kiberdrošības pārvaldību un risku mazināšanu. Respektīvi, drošības sistēmai ir jābūt spējīgai ne tikai novērst apdraudējumus, bet arī ātri atjaunot infrastruktūras un pakalpojumu darbību pēc uzbrukuma, nodrošinot sabiedrības noturību (Miętkiewicz 2025).

Informatīvā vide un dezinformācija

Latgales reģions ir īpaši jūtīgs pret informatīvajiem apdraudējumiem,

ņemot vērā tā kultūras un lingvistisko daudzveidību. Krievijas mediju ietekme, sociālo tīklu propaganda un dezinformācijas kampaņas bieži tiek vērstas uz sabiedrības šķelšanu un uzticības mazināšanu Latvijas valstij. Šī situācija liecina par nepieciešamību veidot mērķtiecīgu informatīvās drošības politiku reģionālā līmenī.

Krievijas centieni ietekmēt citu valstu, tostarp Latvijas, informatīvo telpu un no tā izrietošie riski pētnieciskajā diskursā ir daudzu gadu garumā vispusīgi analizēta problemātika. Krievijas aktivitāšu mērķis, saskaņā ar tās atklāti deklarēto, ir bijis un aizvien ir noteiktu vērtību nostiprināšana, tai skaitā arī Baltijas valstīs, un tas var radīt nopietnus draudus sabiedrības drošībai, starpvalstu attiecībām, kā arī veselīgai etnolingvistisko grupu savstarpējai uztverei un komunikācijai (LR Saeima 2023).

Papildus tiešajiem informatīvajiem apdraudējumiem būtiski ir analizēt arī Krievijas īstenoto tā dēvēto “maigās varas” (soft power) politiku, kas kalpo kā viens no hibrīdkara instrumentiem. Krievijas Federācija mērķtiecīgi izmanto diplomātijas un kultūras instrumentus, lai ietekmētu sabiedrisko domu un veidotu sev labvēlīgu vidi Baltijas valstīs, tostarp Latvijā. Kā norāda G. Simons savā 2015.gada rakstā “Krievijas maigās varas un ietekmes uztvere Baltijas valstīs” (Perception of Russia’s Soft Power and Influence in the Baltic States), “[...] Krievija izmanto dažādus ietekmes mehānismus, tostarp institucionālas struktūras – piemēram, fondus Russkij Mir un Rossotrudničestvo, kā arī krievu valodas medijus un tautiešu organizācijas – lai ietekmētu sabiedrisko domu Baltijas valstīs [...]”. Šāda ietekme nereti tiek īstenota, izmantojot kultūras, izglītības un humanitāro sadarbību, taču tās stratēģiskais mērķis ir ilgtermiņā nostiprināt Krievijas Federācijas politisko un vērtību ietekmi reģionā. Tāpat, Krievijas informatīvā telpa rada negatīvu priekšstatu par Baltijas valstīm un Rietumiem.

Austrumlatvijas kontekstā šādas darbības rada pastiprinātu risku sabiedrības un valsts drošībai, jo Austrumlatvijas reģions ir sociāli, kulturāli un lingvistiski daudzveidīgs. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem, uz 2022.gada sākumu Latgales reģionā dzīvoja 35,8% krievu tautības iedzīvotāju un 4,9% baltkrievu tautības iedzīvotāju, savukārt, latviešu iedzīvotāju īpatsvars sastādīja 46,5%. Salīdzinot ar citiem reģioniem, redzams, ka, piemēram, Vidzemē dzīvojošo latviešu īpatsvars sastāda 87,9%, Kurzemē 77,5% un Zemgalē – 72,6%. Rīgas reģionā dzīvojošo latviešu īpatsvars ir identisks Latgales reģionam – 47,4%. Savukārt, krievu un baltkrievu īpatsvars šajos reģionos ir daudz zemāks nekā Latgales reģionā. Tā, piemēram, Vidzemē dzīvojošo krievu un baltkrievu īpatsvars sastāda vien – 9%, Kurzemē – 15,2% un Zemgalē – 19,4%. Savukārt,

Rīgas reģionā situācija ar krievu un baltkrievu tautības dzīvojošiem iedzīvotājiem ir faktiski identiska ar Latgales reģionu - 39,3%.

Minētais nepārprotami norāda, ka praktiski Latgales reģionā dzīvojošo krievvalodīgo (krievu un baltkrievu) iedzīvotāju īpatsvars ir gandrīz tikpat liels kā latviešu iedzīvotāju skaits, kas savukārt, norāda uz to, ka krievu valodas lietojums reģionā un alternatīvo mediju satura patēriņš veicina informatīvās telpas fragmentāciju un uzticības mazināšanos attiecībā uz Latvijas medijiem un institūcijām. Šo risku vēl vairāk pastiprina ekonomiskās un sociālās problēmas Austrumlatvijas reģionā, kas palielina sabiedrības uzņēmību pret ārējo (Krievijas) propagandu un dezinformāciju. Krievijas ietekmes mehānismi Baltijas valstīs balstās gan uz ekonomiskām, gan informatīvām svirām – sākot no tirdzniecības embargo līdz mediju propagandai un tautiešu politikas īstenošanai (Simons 2015).

Kopsummā secināms, ka Latgale, kā reģions ar augstu krievvalodīgo īpatsvaru un sociāli ekonomiskām problēmām, ir īpaši ievainojama pret Krievijas Federācijas izvērsto “maigās varas” politiku.

Sabiedrības drošības uztvere Austrumlatvijas reģionā

Austrumlatvijas iedzīvotāju drošības uztvere un sabiedriskā attieksme pret valsts drošības jautājumiem būtiski atšķiras no pārējās Latvijas. To apliecina Saeimas Analītiskā dienesta 2023.gada pētījums “Latgales iedzīvotāju uzskati par karu Ukrainā un plašsaziņas līdzekļu lietošanas paradumi” (LR Saeima 2023). Pētījuma dati norāda, ka drošības izjūta Austrumlatvijā cieši korelē ar valodas vidi, mediju patēriņa paradumiem un sociālekonomiskajiem apstākļiem.

Viens no nozīmīgākajiem drošības uztveres indikatoriem ir solidaritāte ar Ukrainu. Tikai 24 procenti Latgales iedzīvotāju pauž atbalstu Ukrainai “līdz tās uzvarai pār Krieviju”, kamēr Vidzemē šis rādītājs sasniedz 64 procentus, bet Zemgalē 48 procentus. Šāds atbalsta līmeņa kontrasts norāda uz zemāku politiskās mobilizācijas potenciālu un mazāku sabiedrības gatavību iesaistīties valsts drošības stiprināšanā, īpaši tad, ja tas prasa ekonomiskas vai sociālas izmaksas. To apliecina arī fakts, ka tikai deviņi procenti Latgales respondentu piekrīt maksāt augstāku cenu par precēm un pakalpojumiem, lai veicinātu kara izbeigšanu.

Papildu riska faktors ir augstais tā dēvētais “ziņu noguruma” līmenis — 88 procenti Latgales iedzīvotāju atzīst, ka ir noguruši no ziņām par Krievijas iebrukumu Ukrainā. Šāds nogurums nozīmē zemāku informācijas uztveres spēju un potenciāli vājāku reaģētspēju drošības krīzes situācijā. Salīdzinājumam — Vidzemē šādu nogurumu izjūt 61 procents, bet Rīgā tikai 52 procenti aptaujāto.

Tas liecina, ka Latgalē sabiedrības informācijas noturība pret ilgstošu krīzes tematikas klātbūtni ir ievērojami vājāka.

Drošības uztveri būtiski ietekmē arī mediju lietošanas paradumi un valodas faktors. Krievu valodā runājošie iedzīvotāji Latgalē biežāk izmanto ārvalstu informācijas avotus — īpaši sociālo tīklu un video platformu saturu, kur bieži sastopama dezinformācija vai manipulējoša informācija. Lai gan tikai septiņi procenti Latgales respondentu norāda, ka uzticas Krievijas valsts medijiem, tomēr ievērojama daļa iedzīvotāju patērē saturu krievu valodā, kas veido alternatīvu un fragmentētu informācijas vidi. Šāda situācija veicina atšķirīgu drošības draudu uztveri un vājina kopējo sabiedrības saliedētību ar valsts drošības mērķiem.

Kopumā Latgales sabiedrības drošības uztveri raksturo zemāks uzticības un solidaritātes līmenis ar valsts un sabiedrības drošības mērķiem, augstāks nogurums un izvairīšanās no kara tematikas, kā arī dalīta informācijas telpa pēc valodas un informācijas avotu izcelsmes. Šie faktori kopumā norāda uz nepieciešamību stiprināt vietējo mediju kapacitāti, sekmēt kvalitatīvas informācijas pieejamību gan latviešu, gan krievu valodā un pilnveidot valsts komunikācijas stratēģijas reģionālā līmenī. Tikai šādā veidā iespējams veicināt sabiedrības noturību, drošības apziņu un uzticēšanos valsts institūcijām Latgalē, kas savukārt ir būtisks priekšnosacījums valsts drošības stabilitātei kopumā.

Rezumējot augstāk minēto, secināms, ka valsts un sabiedrības pienākums ir stiprināt ne tikai militāro klātbūtni Austrumlatvijas reģionā, bet arī nepieciešams stiprināt sabiedrības noturību pret informatīvajiem kiberdraudiem Austrumlatvijas reģionā.

Secinājumi

Austrumlatvijas reģiona drošību būtiski ietekmē Krievijas Federācijas izvērstā militārā agresija Ukrainā, kā arī tās īstenotā hibrīdā agresija Baltijas valstīs, it īpaši, Latvijas pierobežas zonās. Šī hibrīdā agresija izpaužas gan informatīvajā telpā, gan kibervidē, gan kā migrācijas spiediens uz valsts robežām. Austrumlatvijas reģiona ģeopolitiskā atrašanās vieta un tajā pastāvošie sociālekonomiskie izaicinājumi pastirprina šī reģiona ievainojamību pret ārējām ietekmēm.

Šajā pētījumā ietvertā informācija apliecina, ka sabiedrības uztvere Austrumlatvijas reģionā ir cieši saistīta gan ar valodas lietojumu, gan informācijas patēriņa lietojumu un sabiedrības uzticības līmeni valsts institūcijām. Sabiedrības zemais uzticības līmenis un augstais informatīvais nogurums, kā arī Krievijas informatīvās telpas patērēšana ļoti ietekmē sabiedrības noturību pret dezinformāciju un pastāvošiem ārējiem draudiem.

Lai stiprinātu sabiedrības un nacionālo drošību Austrumlatvijas reģionā, ir būtiski attīstīt vietējos medijus, paaugstināt kiberdrošības kapacitāti un veicināt šā reģiona sabiedrības saliedētību. Tikai visaptveroša pieeja – apvienojot militāro, informatīvo un sociālo dimensiju, ļaus nodrošināt ilgtermiņa stabilitāti reģionā un sabiedrības noturību pret Krievijas hibrīdās ietekmes draudiem.

Bibliogrāfija

1. Buzan B. (1991) People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post - Cold War Era [online]. London: Harvester Wheatsheaf, 1991, p. 347. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://ej.uz/1ykw> (In English)
2. Buzan B. (1983) People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations [online]. London: Wheatsheaf Books, 1983, p. 248. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://ej.uz/vmte> (In English)
3. Centrālā statistikas pārvalde. (2022) Iedzīvotāju īpatsvars pēc tautības reģionos, republikas pilsētās, novados un 21 attīstības centrā 2022.gada sākumā - Tautība, Teritoriālā vienība un Laika periods [tiešsaiste]. 2022 [skatīts 2025. gada 7.oktobrī]. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START/IRE030/table/tableViewLayout1/
4. CERT.LV Kiberincidentu novēršanas institūcija. (2024) Būtiski pieaudzis kiberuzbrukumu skaits Latvijā – augstākais rādītājs pēdējo 2 gadu laikā [tiešsaiste]. 2024 [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: <https://cert.lv/lv/2024/09/butiski-pieaudzis-kiberuzbrukumu-skaits-latvija-augstakais-raditajs-pedejo-2-gadu-laika>
5. European Parliament. (2020) Directive on security of network and information systems (NIS) [online]. 2020 [viewed 7 october 2025]. Available: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/654198/EPRS_BRI\(2020\)654198_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/654198/EPRS_BRI(2020)654198_EN.pdf) (In English)
6. Kjakste A, Struberga S. (2021) Sabiedrības drošība [tiešsaiste]. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2024., 104.-129.lpp. [skatīts 2025. gada 7.oktobrī]. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Subjektiva-drosiba_2021/05_Kjakste_Struberga.pdf
7. Kuzņecova K. (2022) Sabiedriskās kārtības un drošības teorētiskie un praktiskie aspekti globalizācijas apstākļos. Promocijas darbs [tiešsaiste]. Daugavpils, 2022., 4.-225.lpp. [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: https://du.lv/wp-content/uploads/2022/08/Kuznecova_Kristine_PD.pdf
8. Latvijas Republikas Ministru kabinets. (2023) Informatīvais ziņojums “Nacionālās drošības koncepcija 2023” [tiešsaiste]. 2023 [skatīts 2025.gada

- 7.oktobrī]. Pieejams: <https://ej.uz/hzvd>
9. Latvijas Republikas Saeima. (2023) Latgales iedzīvotāju uzskati par karu Ukrainā un plašsaziņas līdzekļu lietošanas paradumi [tiešsaiste]. 2023 [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: https://www.saeima.lv/petijumi/Latgales_iedzivotaju_uzskati_Ukraina.pdf
10. Latvijas Universitāte. (2021) Latvijas iedzīvotāju subjektīvā drošības uztvere: ietekme uz drošības politikas veidošanu [tiešsaiste]. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2021., 3.-272.lpp. [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/file/32487139.pdf>
11. Miętkiewicz R. (2025) Hybrid threats in the Baltic Sea: The results of analysis of countermeasure options [online]. *Terrorism – Studies, Analyses, Prevention*, 2025, 35 (7), pp. 13-18. [viewed 7 october 2025]. Available: https://www.researchgate.net/publication/391607292_Hybrid_threats_in_the_Baltic_Sea_The_results_of_analysis_of_countermeasure_options (In English)
12. Nacionālās drošības likums. // 14.12.2000. likums. LV, 473/476, 12.01.2001 [tiešsaiste]. 2000 [skatīts 2025.gada 10.oktobrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/14011>
13. Pleps J. (2022) Sabiedrības drošība [tiešsaiste]. *Jurista Vārds*, 2022., 7 (1221), 104.-105.lpp. [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: <https://m.juristavards.lv/zurnals/280643-sabiedribas-drosiba/>
14. Pūraitē A., Seniutienē D. (2025) Migration as a Hybrid Threat: Legal Perspectives on Countering Illegal Migration and the Lithuania-Belarus Border Crisis [online]. *Proceedings of the 16th International Scientific and Practical Conference*, 2025, 5, pp. 225-236. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://doi.org/10.17770/etr2025vol5.8506> (In English)
15. Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01, 6.punkts. (2000) Spriedums Par Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 5. un 6.punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9.panta 5. un 6.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25.pantam [tiešsaiste]. 2000 [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/10/2017-25-01_Spriedums.pdf
16. Simons G. (2015) Perception of Russia's Soft Power and Influence in the Baltic States [online]. *Public Relations Review*, 2015, 41 (1), pp. 1–13. [viewed 7 october 2025]. Available: <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2014.10.019> (In English)
17. Sīmane M. (2003) Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2002/2003.

Cilvēkdrošība [tiešsaiste]. 2003 [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: <https://ej.uz/gci5>

18. Valsts drošības dienests. (2022) Publiskais pārskats “Par valsts drošības dienesta darbību 2022.gadā” [tiešsaiste]. 2022 [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/32/lv/vdd-2022-gada-parskats.pdf>

19. Valsts drošības dienests. (2024) Publiskais pārskats “Par valsts drošības dienesta darbību 2024.gadā” [tiešsaiste]. 2024 [skatīts 2025.gada 7.oktobrī]. Pieejams: <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/39/lv/vdd-2024-gada-parskats.pdf>

PUBLIC AND NATIONAL SECURITY CHALLENGES IN THE EASTERN LATVIAN REGION

Summary

The Russian aggression against Ukraine in 2022 created a series of geopolitical challenges that, in one way or another, affect the security of the state and of every individual in the Latgale region.

These challenges include various types of hybrid threats, such as the instigation of a migrant crisis on the Latvian–Belarusian border, cyberattacks, and threats to critical infrastructure, as well as the potential risk of direct military invasion. With regard to military threats, indicators of such risks can be observed in the repeated violations of Latvia’s airspace and maritime borders by both manned and unmanned devices. Altogether, these factors contribute to a degree of instability within society and a growing sense of insecurity among individuals.

The aim of the research is to analyse the geopolitical challenges and hybrid threats existing in Eastern Latvia and to assess their impact on the public perception of security.

The tasks of the research are to analyse the security environment of the Eastern Latvian region in the context of Russian aggression, to evaluate the impact of hybrid threats (migration, cyber, and information influence) on society, and to identify the factors shaping public security perception.

The problem of the research - the Eastern Latvian region faces greater exposure to hybrid threats posed by the Russian Federation, which are amplified by socioeconomic difficulties, a fragmented information space, and low levels of public trust in state institutions.

The novelty of the research - the study provides, for the first time, an integrated analysis combining public security perception with an assessment of

hybrid threats in the Eastern Latvian region, offering a regional perspective on strengthening national security.

The main conclusion- the main security risks in Eastern Latvia are determined by Russia's hybrid influence, the fragmentation of the information environment, and low societal resilience. Strengthening security requires the development of local media capacity, enhancement of cybersecurity, and the promotion of social cohesion and public trust in the state.

Key words: Russian aggression, hybrid threats, Eastern Latvia, border security, national security, public security, cyber threats.

KAPITĀLSABIEDRĪBAS VALDES DARBĪBAS REZULTĀTU IZVĒRTĒŠANAS SEKAS

Valde ir kapitālsabiedrības izpildinstitūcija, kas nodrošina sabiedrības pārstāvību un lietvedību. Tās darbības galvenais mērķis ir kapitālsabiedrības operacionālās darbības organizācija ar mērķi gūt peļņu. Kapitālsabiedrības valdes jēdziena zinātniskā izpratne ir ietverta vairāku starptautiski atzītu zinātnieku darbos. Kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sistēma ir kapitālsabiedrības valdes darbības organizācijas mehānisms, kas var tikt īstenots tikai tādā gadījumā, ja valdes locekļiem piemīt nepieciešama darba pieredze, pietiekams laiks savu funkciju pildīšanai, kā arī lielākā daļa no valdes locekļiem ir neatkarīgi. Valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sekas ir priekšstata rādīšana par to, cik efektīvi kapitālsabiedrības izpildinstitūcija sasniedz tai nospraustos finanšu un nefinanšu mērķus. Šis priekšstats palīdz akcionāriem pieņemt lēmumu par valdes nomaiņu vai stimulējošo labumu piešķiršanu izpildinstitūcijas locekļiem par sasniegtajiem rezultātiem.

Atslēgas vārdi: kapitālsabiedrības valde, valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sistēma, valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sekas, valdes darbības rezultāti.

Ar kapitālsabiedrības valdes jēdziena būtību jāsaprot valdes jēdziena galveno saturisko jēgu. Pētot kapitālsabiedrības valdes jēdzienu pasaules zinātnē ir uzkrājusi ievērojamu datu masīvu, kuru var apkopot atsevišķās teorijās un koncepcijās. Apkopojot galvenās pieejas, var izdarīt secinājumu, ka katras koncepcijas pamatā ir viena kapitālsabiedrības valdes definīcija, kura lielā mērā ir primārais aspekts kapitālsabiedrības valdes jēdziena būtības noskaidrošanā. Ir acīmredzams, ka šīs definīcijas atšķiras viena no otras. Turklāt dažas no definīcijās minētajām fundamentālām īpatnībām var būt pat pretrunā ar citu definīciju (it sevišķi attiecībā uz kapitālsabiedrības valdes kompetenci, aktivitātēm, lomu kapitālsabiedrībā). Tādējādi, veidojot vienotu kapitālsabiedrības valdes definīciju, jāizvairās no valdes jēdziena jebkāda veida sašaurināšanas, kas automātiski izslēgtu no jēdziena tvēruma veselu virkni pazīmju (Jefimovs 2025).

Balstoties uz definējamās parādības pazīmēm, struktūru un loģiskumu, publikācijas autors piedāvā definēt kapitālsabiedrības valdes jēdzienu kā izpildinstitūciju, kas veic kapitālsabiedrības operacionālo vadību, īsteno kapitālsabiedrības akcionāru un padomes (ja tāda ir izveidota) nodefinētos

mērķus un uzdevumus, kā arī rūpējas par kapitālsabiedrības un tās akcionāru interesēm.

Tādējādi, pēc autora domām, kapitālsabiedrības valdes jēdziens sastāv no šādiem elementiem:

- 1) kapitālsabiedrības operacionālā vadība;
- 2) kapitālsabiedrības akcionāru un padomes (ja tāda ir izveidota) nodefinētie mērķi un uzdevumi;
- 3) rūpes par kapitālsabiedrību un tās akcionāru interesēm;
- 4) kapitālsabiedrības valdes atbildība akcionāru priekšā par nodefinēto mērķu sasniegšanu, uzdevumu izpildi un interešu ievērošanu (Jefimovs 2025).

Kapitālsabiedrības valdes jēdziens var tikt pētīts arī caur tās darbības rezultātu izvērtēšanas faktoriem, kuri norāda uz valdes darbības kopējiem rezultātiem akcionāru acīs. Kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas faktori ir parādības, kas rada priekšstatu par valdes darbu kā tādu. Kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas faktori var tikt analizēti gan kopumā, gan atsevišķos līmeņos – faktori, kuri kopumā nosaka valdes darbības organizāciju, kā arī faktori, kuri nosaka individuālas kapitālsabiedrības valdes darbības organizāciju.

Katra kapitālsabiedrība sastāv no vairākām grupām (Social Groups and Organizations. Groups Within Society), kas var atšķirīgi uztvert tādu procesu kā kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšana. Kā norāda Dž. Gassama (J. Gassam), tas, vai kapitālsabiedrība ir gatava izmantot kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sistēmu, ir atkarīgs no kapitālsabiedrības atvērtības pakāpes, kā arī no racionālajiem apsvērumiem (Gassam 2018). Līdzīgi, arī jautājumā par kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sekām, kapitālsabiedrībā var būt vērojama uzskatu daudzveidība.

Sociālajā jomā kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas rezultātā rodas vide, kas neizmanto konfrontāciju un izmanto diskusiju viedokļa pamatojumam. Kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas rezultāts – iesaistīto pušu orientācija uz konstatēto problēmu risināšanu, nevis uz savu pozīciju nostiprināšanu (Kiel, Beck 2006). Sociāli-ekonomiskajā jomā kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšana ir efektīvāka salīdzinājumā ar klasisko kapitālsabiedrības akcionāru valdes darbības kontroli, tā palīdz ātrāk panākt reālu kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu uzlabojumu (Larcker et al. 2017). Dž. Kils (G. Kiel) un Dž. Beks (J. Beck) norāda, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšana veicina valdes transformāciju (Kiel, Beck 2018), rezultātā būtiski uzlabojot kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātus. Diezgan populārs ir arī pieņēmums, ka kapitālsabiedrības valdes darbības

rezultātu izvērtēšanas procesa izmantošana ļauj akcionāriem pārliecināties par to, vai valde bija godīga, atvērta un atbildīga (Price 2025).

Kapitālsabiedrības akcionāri un zināmā mērā arī kapitālsabiedrības valde var vērtēt darbības rezultātu izvērtēšanu pozitīvi, uzskatot, piemēram, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas procesa izmantošana uzlabo kapitālsabiedrības valdes attieksmi pret saviem amata pienākumiem, rada atbildības sajūtu par pieņemtajiem lēmumiem. Lielākā daļa no zinātniekiem norāda, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas procesa izmantošanas rezultātā tiek apvienotas dažādu personu grupu – akcionāru, padomes (ja tāda ir), darba ņemēju, klientu u.tml. atšķirīgas intereses, tiek uzlaboti iekšējie procesi kapitālsabiedrībā, tiek paātrināta lēmumu pieņemšana, tiek samazinātas izmaksas, tiek veicināta kapitālsabiedrības valdes vēlme pašai kontrolēt iekšējos procesus kapitālsabiedrībā (Boland, Hofstrand 2021).

Pozitīvas kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sekas saskata arī nozares speciālisti P. Lups (P. Loop), G. Andersons (G. M. Anderson) un P. Denikola (P. DeNicola), norādot, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšana var būt pretnostatīta pārmērīgai valdes brīvībai, tās izmantošana ļauj uzlabot kapitālsabiedrības iekšējos procesus un panākt valdes locekļu lielāku atbildības pakāpi par pieņemtajiem lēmumiem (O'Kelley, Tonello 2021). Šāds priekšstats lielā mērā balstās uz apsvērumu, ka kapitālsabiedrības akcionāri, meklējot iespējas kā uzlabot kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātus, izvēlēties kompetentākus un atbildīgākus pretendētus darbam valdē. Papildus arguments kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas īstenošanai var būt fakts, ka valdes locekļu formālais klasiskais kontroles process ir ne tikai lēnāks, bet arī krietni dārgāks (Stybel, Peabody 2005). Šeit ir jāatzīmē, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšana ir izdevīga visām iesaistītajām pusēm, tomēr galvenais ir noskaidrot, vai kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšana ir izdevīga pašai kapitālsabiedrībai un tās akcionāriem.

Daļa no zinātniekiem saskata ne tikai kapitālsabiedrības valdes locekļu darbības rezultātu izvērtēšanas pozitīvas sekas, bet arī negatīvas. Piemēram, profesore Dž. Palmberga (J. Palmberg) publikācijā „Valdes darbības efekts” („The performance effect of corporate board of directors”) norāda, ka starp kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas negatīvām sekām ir piemināmas papildu izmaksas kapitālsabiedrībai, kas rodas gadījumā, ja tiek algoti speciālisti, kas veic neatkarīgu kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanu (Palmberg 2014). Starp kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas negatīvām sekām ir piemināma arī nepieciešamo datu

noskaidrošanas sarežģītība (Reed 2013) un negatīvas publicitātes radīšana (Dutra 2012), akcionāriem un sabiedrībai kopumā nepareizi iztulkojot publicētus kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas rezultātus.

Kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas komplikētas sekas ir pētījuši vairāki zinātnieki. M. Perenods (M. Perrenod) savā publikācijā „Jūsu izpilddirektora novērtēšana” („Evaluating Your Executive Director”) norāda, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas procesa izmantošanas rezultātā jebkuram akcionāram, pat ar pamata izglītību, var rasties priekšstats par valdes darbības rezultātiem (Perrenod 1999).

Zinātnieki K. Baroso-Kastro (C. Barroso-Castro), M. Vilgas-Perinans (M. Villegas-Perinan) un M. Domingeza (M. Dominguez) publikācijā „Valdes locekļu ieguldījums stratēģijā: starpnieka loma valdes iekšējos procesos” (“Board members’ contribution to strategy: The mediating role of board internal processes”) pētīja kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanu no valdes locekļu savstarpējās komunikācijas viedokļa (Barroso-Castro et al. 2017). Dž. Vu (J. W. Yoo) un R. Rīds (R. Reed) publikācijā „Augstākās menedžmenta komandas ārējo kontaktu un valdes sastāva ietekme uz firmas stratēģisko izvēli” („The Effects of Top Management Team External Ties and Board Composition on the Strategic Choice of Late Movers”) saistīja kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanu ar valdes locekļu personisko kontaktu esamību un tās ietekmi uz vadītās kapitālsabiedrības struktūru (Yoo, Reed 2015).

Kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sociāli-ekonomiskie efekti var izpausties daudzveidīgi. Piemēram, T. Grīns (T. Green) un Dž. Pelozs (J. Pelozo) secina, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas rezultāts drīzāk būs negatīvs, ja kapitālsabiedrības valdes locekļi būs no atšķirīgiem sociāliem slāņiem (Green, Pelozo 2015). P. Bansala (P. Bansal), G. Džangs (G. F. Jiang) un Dž. Džungs (J. C. Jung) uzskata, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas rezultāts būs nesekmīgs, ja kapitālsabiedrības valdes locekļiem ir atšķirīga izglītība un iepriekšēja darba pieredze (Bansal et al. 2015). J. Lu (Y. Lu) un J. Sao (Y. Cao) atzīmē, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas rezultāts būs pozitīvs, ja kapitālsabiedrības valdes iekšējā kontrole ir labi strukturēta un saprotama (Lu, Cao 2018).

Varētu teikt, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas process sekmē efektīvas korporatīvas pārvaldības veidošanos un nostiprināšanos. Tai pašā laikā ir jāatzīmē, ka šis process var būt pietiekami sekmīgs tieši attīstītas un atklātas korporatīvas kultūras apstākļos.

Publikācijas autors norāda, ka ārvalstu pētījumi pierāda arī to, ka kapitālsabiedrības akcionāru apņemšanās īstenot kapitālsabiedrības valdes rīcības

kontroli, tai skaitā veikt kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanu ar mērķi noskaidrot cik efektīvi valde pilda savas funkcijas, automātiski nenozīmē šo procesu ideoloģijas atzīšanu. Kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas procesam ir jābūt ieviestam ar mērķi nodrošināt sociālās un ekonomiskās pārmaiņas kapitālsabiedrībā, t.i., tāda efektīvā kapitālsabiedrības pārvaldības modeļa esamību, kas ļauj kapitālsabiedrības akcionāriem un padomei (ja tāda ir izveidota) pilnībā attālināties no kapitālsabiedrības operacionālo procesu vadības un kontroles (Lin et al. 2018).

Minētais liecina, ka kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšanas sekas pētnieku uztverē pārsvarā var būt tikai pozitīvas. Pēc publikācijas autora domām, kapitālsabiedrības valdes darbības rezultātu izvērtēšana, nodrošinot ātrāku un efektīvāku lēmumu pieņemšanas procesu kapitālsabiedrībā, nosakot skaidru atbildības sadali, veicinot kapitālsabiedrības akcionāru un valdes lielāku apmierinātības pakāpi ar kapitālsabiedrības finansiālās darbības rezultātiem un taupot kapitālsabiedrības finansiālos līdzekļus, kalpo par pozitīvu piemēru korporatīvās kultūras maiņai no klasiskās uz moderno. Attiecībā uz minēto, ir izvirzīts pieņēmums (Luo, Zheng 2018), ka valstīs ar attīstītu kapitālsabiedrību korporatīvo pārvaldības kultūru un internacionalizācijas pakāpi, valdes locekļu darbības rezultātu izvērtēšanas pozitīvās sekas izpaužas vēl labāk.

Bibliogrāfija

1. Bansal P., Jiang G. F., Jung J. C. (2015) Managing Responsibly in Tough Economic Times: Strategic and Tactical CSR During the 2008–2009 Global Recession. *Long Range Planning*, 2015, 48 (2), pp. 69-79. ISBN 9783030819064. (In English)
2. Barroso-Castro C., Villegas-Perinan M., Dominguez M. (2017) Board members' contribution to strategy: The mediating role of board internal processes. *European Research on Management and Business Economics*, 2017, 23 (2), pp. 82-89. ISBN 9781009221092. (In English)
3. Boland M., Hofstrand D. (2021) Board of Directors Evaluations [online]. 2021 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://www.extension.iastate.edu/agdm/wholefarm/html/c5-73.html> (In English)
4. Dutra A. (2012) A More Effective Board of Directors [online]. 2012 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://hbr.org/2012/11/a-more-effective-board-of-dire> (In English)
5. Gassam J. (2018) How To Start An Employee Resource Group At Your Organization [online]. 2018 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://www.forbes.com/sites/janicegassam/2018/10/22/how-to-start-an-employee-resource->

group-at-your-organization/#17672e321756 (In English)

6. Green T., Peloza J. (2015) How did the Recession Change the Communication of Corporate Social Responsibility Activities? Long Range Planning, 2015, 48 (2), pp. 108-122. ISBN 9783031510373 (In English)

7. Jefimovs N. (2025) Kapitālsabiedrības valdes jēdziena būtība un tās darba rezultātu izvērtēšanas faktori [tiešsaiste]. Starptautiskās zinātniskās konferences „Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2024” materiāli. II daļa. Valsts un tiesību aktuālās problēmas, Daugavpils, Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule”, 2025., 4.-10.lpp. [skatīts 2025.gada 5.oktobrī]. Pieejams: https://du.lv/wp-content/uploads/2025/08/Rakstu_krajuma_makets_2024_2.dala_fin.pdf

8. Kiel G., Beck J. (2006) Seven steps to effective board and director evaluations. Key Issues Company Secretary, 2006, 11, pp. 588-592. ISBN 9798987186480. (In English)

9. Kiel G., Beck J. (2018) Board Performance Evaluations that Add Value [online]. 2018 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://corpgov.law.harvard.edu/2018/05/18/board-performance-evaluations-that-add-value/> (In English)

10. Larcker D., Griffin T., Tayan B., Miles S. (2017) How Boards Should Evaluate Their Own Performance [online]. 2017 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://hbr.org/2017/03/how-boards-should-evaluate-their-own-performance> (In English)

11. Lin Y., Chen C., Lin B. (2018) The dual-edged role of returnee board members in new venture performance. Journal of Business Research, 2018, 90 (9), pp. 347-358. ISBN 9781680836103. (In English)

12. Lu Y., Cao Y. (2018) The individual characteristics of board members and internal control weakness: Evidence from China. Pacific-Basin Finance Journal, 2018, 51 (10), pp. 75-94. ISBN 9787302515845. (In English)

13. Luo X, Zheng Q. (2018) How firm internationalization is recognized by outsiders: The response of financial analysts. Journal of Business Research, 2018, 90 (9), pp. 87-106. ISBN 1008213691310. (In English)

14. O’Kelley R., Tonello M. (2021) Report: Director Assessments Are Lacking [online]. 2021 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://www.directorsandboards.com/news/report-director-assessments-are-lacking> (In English)

15. Palmberg J. (2014) The performance effect of corporate board of directors [online]. 2014 [viewed 5 october 2025]. Available: http://ratio.se/app/uploads/2014/11/jp_board-of-directors-187.pdf (In English)

16. Perrenod M. (1999) Evaluating Your Executive Director. A Guide for Boards of Nonprofit Community Development Organizations, The Enterprise

Foundation Inc., 1999, pp. 2-16. ISBN 100970603932. (In English)

17. Price N. J. (2025) Best Practices for Board of Directors' Self Assessment [online]. 2025 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://insights.diligent.com/board-assessments/best-practices-for-board-of-directors-self-assessment/> (In English)

18. Reed K. (2013) The Dysfunctional Board of Directors [online]. 2013 [viewed 5 october 2025]. Available: <https://www.mediate.com/articles/ReedK2.cfm> (In English)

19. Social Groups and Organizations. Groups Within Society [online]. 2025 [viewed 5 october 2025]. Available <http://www.sparknotes.com/sociology/social-groups-and-organizations/section4.rhtml> (In English)

20. Stybel L. J., Peabody M. (2005) How Should Board Directors Evaluate Themselves? *MitSloan Management Review*, 2005, 11, pp. 23-24. ISBN 1532919486470. (In English)

21. Yoo J. W., Reed R. (2015) The Effects of Top Management Team External Ties and Board Composition on the Strategic Choice of Late Movers. *Long Range Planning*, 2015, 48 (1), pp. 23-34. ISBN 9783319714349. (In English)

CONSEQUENCES OF EVALUATION OF PERFORMANCE RESULTS OF THE BOARD OF DIRECTORS OF A COMPANY

Summary

The board of directors is the executive body of a company, which ensures the representation and record-keeping of the company. The main objective of its activities is the organization of the operational activities of a company with the aim of making a profit. The scientific understanding of the concept of a company's board of directors is contained in the works of several internationally recognized scholars. The system for evaluating the performance of the board of directors of a company is a mechanism for organizing the work of the board of directors of a company, which can be implemented only if the board members have the necessary work experience, sufficient time to perform their functions, and the majority of the board members are independent. The consequence of evaluating the performance of the board is to provide an idea of how effectively the executive body of a company achieves the financial and non-financial goals set for it. This view helps shareholders make decisions about replacing the board members or granting incentive benefits to the members of the executive body for the results achieved.

Key words: board of directors of a company, board performance evaluation system, consequences of board performance evaluation, board performance results.

ĀRZEMNIEKU, KURI NELIKUMĪGI ŠĶĒRSO LATVIJAS VALSTS AUSTRUMU ROBEŽU, TIESISKĀ PROBLEMĀTIKA

Mūsdienu politiskie procesi attīstīja strauju patvēruma meklētāju skaita pieaugumu gan Eiropā, gan Latvijā. Būtiski palielinājusies nelikumīga robežas šķērsošana, t. sk. bēgļu plūsma gan uz Latvijas Republikas – Baltkrievijas Republikas robežas, gan uz Latvijas Republikas – Krievijas Federācijas robežas.

Valsts robežsardze norāda, ka no 2025.gada 1.janvāra līdz 2025.gada 3.jūlijam, atturēts 6110 cilvēks no Latvijas valsts robežas nelikumīgas šķērsošanas (Bēķe 2025). Latvijas valsts robežu bieži apdraud – jau kārtējo reizi 2025.gada 4.jūlijā robežsargi novērsa 18 personu mēģinājumu nelikumīgi šķērsot valsts robežu (Pētersone 2025). Turklāt 2024.gadā Valsts drošības dienesta amatpersonas sadarbībā ar robežsargiem ieceļošanu Latvijā liedza vairāk nekā tūkstošiem ārvalstnieku, kuri radīja riskus valsts drošībai (Valsts drošības dienesta 2024.gada publiskais pārskats). Valsts drošības dienests savā publiskajā pārskatā prognozēja, ka 2025.gadā Baltkrievijas specdienesti turpinās ciešu sadarbību ar Krievijas izlūkdienestiem, kuru iespējamās darbības var izpausties tajā skaitā nelegālās migrācijas veicināšanā uz Latvijas robežas (Valsts drošības dienesta 2024.gada publiskais pārskats). Ka vieni no vislielākajiem riskiem Latvijas nacionālajai drošībai arī 2025.gadā saistīti ar Krievijas un Baltkrievijas agresīvās politikas īstenošanu – veicinot gan nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu, gan veicot darbības informatīvajā vai fiziskajā līmenī, piemēram, vervēšanā, incidentu organizēšanā uz robežas vai valsts iekšienē, sabotāžu riski ar mērķi destabilizēt iekšējo drošību, grautu infrastruktūru un radītu nedrošības sajūtu sabiedrībā u.tml.

Nacionālās drošības likuma 1.pants noteic, ka valsts pamatpienākums ir nacionālās drošības garantēšana. Savukārt nacionālā drošība ir valsts un sabiedrības īstenojamu vienotu, mērķtiecīgu pasākumu rezultātā sasniegts stāvoklis, kurā ir garantēta valsts neatkarība, tās konstitucionālā iekārta un teritoriālā integritāte, sabiedrības labklājība un stabilitāte. Secināms, ka viens no valsts uzdevumiem ir veikt pasākumus, kas nepieļautu apdraudējumus nacionālajai drošībai, vai pēc iespējas mazinātu radītā kaitējuma apmēru.

Autors uzskata, ka jāpēta ne tikai pašu robežšķērsošanu valsts austrumos un ārzemnieku, kuri nelikumīgi šķērsoja valsts robežu, tiesības un pienākumus, viņu imigrācijas situāciju un darbības, bet arī viņiem pieejamos valsts nodrošinātos pakalpojumus, piemēram, valsts nodrošināto juridisko palīdzību –

tās būtību, apmēru, kvalitāti, pamatotību un rezultātus, kā arī pašu pakalpojumu sniegšanas procesu, vai arī kā tiek īstenota patvēruma pieprasīšanas procedūra, kriminālatbildība, taču šī darba apjoms neļauj to pilnvērtīgi pētīt.

Nemot vērā iepriekšminēto autors uzskata, ka pētāmā tēma ir aktuāla, ļoti plaša, pētījuma rezultātā sagatavojot situācijas analīzi, priekšlikumus pasākumu pilnveidošanai.

Atslēgas vārdi: krīze, imigrācija, tiesiskais regulējums, valsts robeža, valsts drošība.

Problēmsituācija Latvijas austrumu robežā

Nemot vērā pastiprinātu robežapsardzības sistēmas darbības režīmu atsevišķās administratīvajās teritorijās, kā arī konstatēto Latvijas Republikas – Baltkrievijas Republikas valsts robežas nelikumīgās šķērsošanas un tās mēģinājumu gadījumu skaitu, un šo valsts robežas nelikumīgās šķērsošanas un tās mēģinājumu gadījumu skaita pieaugošo tendenci (Tiesību akta projekta “Par pastiprināta robežapsardzības sistēmas darbības režīma izsludināšanu” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija)), Ministru kabinets nolēma izsludināt pastiprinātu robežapsardzības sistēmas darbības režīmu no 2024.gada 13.marta līdz 2025.gada 31.decembrim (Ministru kabineta 2024.gada 12.marta rīkojums Nr.184 “Par pastiprināta robežapsardzības sistēmas darbības režīma izsludināšanu”).

Ministru kabineta 2024.gada 12.marta rīkojuma Nr.184 “Par pastiprināta robežapsardzības sistēmas darbības režīma izsludināšanu” (turpmāk – rīkojums) 1.punkts noteic, ka pastiprināts robežapsardzības sistēmas darbības režīms izsludināts: Ludzas novadā, Krāslavas novadā, Augšdaugavas novadā, Daugavpils valstspilsētā, Rēzeknes novada Kaunatas pagastā. Atbilstoši rīkojuma 2.punktam Valsts policijai un Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem ir pienākums sniegt nepieciešamo atbalstu Valsts robežsardzei Latvijas Republikas – Baltkrievijas Republikas valsts robežas robežapsardzības nodrošināšanā, lai nepieļautu valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu. Pastāvot pamatotām aizdomām, rīkojums nosaka tiesības Valsts policijas un Valsts robežsardzes amatpersonām, un Nacionālo bruņoto spēku personālam gan iekļūt nedzīvojamās telpās un zemesgabalu teritorijās, gan iekļūt dzīvojamās telpās arī tad, ja nav iespējams saņemt īpašnieka, valdītāja vai turētāja atļauju. Atbilstoši rīkojumam savstarpējā saistībā Nacionālo bruņoto spēku personālam ir arī šādas tiesības: apturēt transportlīdzekļus un veikt to apskati, pieprasīt personai personu apliecinošu dokumentu un saņemt to pārbaudei, kā arī pieprasīt informāciju un dokumentus; attiecīgā apdraudējuma novēršanai vai pārvarēšanai neļaut personai šķērsot valsts

robežu tam neparedzētā vietā un laikā, kā arī aizturēt nelikumīgi valsts robežu šķērsojušu personu vai personu, kas veikusi personu nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai, vai personu, kas nodrošinājusi iespēju personai nelikumīgi uzturēties Latvijas Republikā, līdz brīdim, kad tā tiek nodota kompetentajai iestādei.

Lai amatpersonas realizētu iepriekšminētās tiesības, jābūt realizētam priekšnosacījumam – pamatotām aizdomām. Ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 22.maija spriedumu lietā “Ilgar Mammadov pret Azerbaidžānu”, Latvijas Republikas Senāts norāda, ka “pamatotas aizdomas” nozīmē tādu faktu vai informācijas esību, kas objektīvam novērotājam rada pārliecību, ka attiecīgā persona var būt pārkāpusi likumu. Savukārt termina “pamatots” iztulkošana ir atkarīga no visiem lietas apstākļiem. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka faktiem, kas rada pamatotas aizdomas, nav jāsasniedz tāds pats līmenis kā tiem, kas nepieciešami, lai pamatotu notiesāšanu vai pat apsūdzības uzrādīšanu (Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 10.jūnija spriedums lietā Nr.A420165317). Līdz ar to secināms, ka, lai realizētu rīkojumā noteiktās tiesības, amatpersonām jāvadās no tādu faktu vai informācijas esamības, kas objektīvam novērotājam rada pārliecību, ka par iespējamo pārkāpumu, piemēram, par to, ka dzīvojamā vai nedzīvojamā ēkā var atrasties personas, kuras nelikumīgi šķērsoja valsts robežu.

Rīkojums piešķir tiesībsargājošo iestāžu personām īpašas pilnvaras īpašumu tiesību ierobežošanai. Atbilstoši Satversmes 105.pantam ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību. Šajā gadījumā Ministru kabineta pilnvaras ierobežot īpašuma tiesības izriet no Latvijas Republikas valsts robežas likuma 35.1 panta otrās daļas. Gan cilvēktiesību teorijā, gan praksē atzīts, ka tiesības uz īpašumu nav absolūtas un tās ir ierobežojamas, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības vai citus likumā noteiktos mērķus. Valstij ir plaša rīcības brīvība īpašuma tiesību ierobežošanas jomā, veicot konkurējošo cilvēktiesību un tiesisko interešu līdzsvarošana, noskaidrojot, kurai (kurām) no tām konkrētajā gadījumā piešķirams lielāks spēks un nozīme (Balodis 2011).

Šādā Latvijas valdības rīcība valsts robežas nelikumīgās šķērsošanās novēršanā un sistēmas ļaunprātīgas izmantošanas nepieļaušanā ir vērsta uz to, lai, pilnvērtīgi un efektīvi kontrolētu situāciju, nodrošinātu valsts pamatfunkciju realizāciju un starptautisko interešu ievērošanu valsts drošības un migrācijas politikas īstenošanas kontekstā.

Līguma par Eiropas Savienības darbību 79.pants noteic, ka valstīm ir tiesības kontrolēt personu ieceļošanu, uzturēšanos valstī un izceļošanu no tās, lai nodrošinātu saistību pret Eiropas Savienību izpildi. Turklāt Eiropas Savienība īsteno kopēju imigrācijas politiku, kuras mērķis ir visos posmos nodrošināt efektīvu migrācijas plūsmas vadību, taisnīgu attieksmi pret trešo valstu pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas dalībvalstīs, un novērst nelikumīgu ieceļošanu un cilvēku tirdzniecību, kā arī paredzēt pastiprinātus pasākumus to apkarošanai.

Baltijas valstis un Polijas Republika 2024.gada 19.janvārī vienojās par Baltijas Aizsardzības līnijas izveidi gar Igaunijas Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas un Polijas Republikas robežām ar agresora valstīm – Krievijas Federāciju un Baltkrievijas Republiku, kas vienlaikus ir arī Ziemeļatlantijas Līguma organizācijas un Eiropas Savienības ārējās sauszemes robežas. Baltijas Aizsardzības līnijas galvenais mērķis ir sagatavot infrastruktūru un apstākļus, lai preventīvi stiprinātu atturēšanas spējas, kā arī iebrukuma gadījumā apgrūtinātu vai apstādinātu pretinieka dzīvā spēka un transporta kustību Latvijas Republikas teritorijā (Baltijas valstu aizsardzības ministri vienojās par Baltijas Aizsardzības līnijas izveidi). Pamatojoties uz iepriekšminēto 2025.gada 17.jūnijā Ministru kabinets atbalstīja likumprojektu “Pretmobilitātes infrastruktūras izveides likums”. Likumprojekta mērķis sakrīt ar Baltijas Aizsardzības līnijas galveno mērķi (tiesību akta projekta “Pretmobilitātes infrastruktūras izveides likums” veidne). Autors norāda, ka likumprojekta mērķis nav tieši saistīts ar migrācijas apkarošanu, taču tajā skaitā palīdz apkarot arī hibrīddraudus, piemēram, kā norāda Valsts drošības dienests – nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu uz valsts austrumu robežas.

Arī Ministru kabineta 2025.gada 20.janvāra rīkojums Nr.32 “Par Rīcības plānu Latvijas Austrumu pierobežas ekonomiskajai izaugsmei un drošības stiprināšanai 2025.–2027.gadam” paredz sniegt atbalstu Valsts robežsardzei cīņā ar nelegālo imigrāciju, t. sk. sauszemes robežas posmos izbūvēt žogu.

Tajā pašā laikā nelikumīgas valsts robežas šķērsošanas apkarošana un migrācijas plūsmu ierobežošana, izmantojot pārspīlēti stingras un nežēlīgas metodes, būtiski samazina patvēruma meklētāju iespējas izmantot savas tiesības uz tūlītēju aizsardzību. No humānisma un starptautisko tiesību viedokļa šāda pieeja ir nesamērīga, lai sasniegtu migrācijas kontroles mērķus un var apdraudēt bēgļu drošību.

Atzīstams, ka imigrācijas politiku un atsevišķu dienestu pilnvaras šajā jomā noteic gan starptautiskie, gan nacionālie normatīvie akti. Starptautiskie normatīvie akti noteic svarīgākus darbības virzienus, bet nacionālie - attiecīgu iestāžu kompetenci. Piemēram, Valsts policijas, Valsts robežsardzes un Nacionālo

bruņoto spēku sadarbību. Ņemot vērā ģeopolitisko situāciju, Krievijas agresīvu ārpolitiku un Latvijas valsts darbības austrumu robežas stiprināšanā, aizsardzībā, autors secina, ka ārzemnieku nelegāla valsts austrumu robežas šķērsošana ir aktuāla problēma, kuras apkarošanai nepieciešams laiks un attīstība. Ar Ministru kabineta rīkojumu izsludinātais speciālais robežas uzraudzības režīms, palīdz Valsts robežsardzei savu funkciju izpildē sadarbībā ar Valsts policijas amatpersonām un Nacionālo bruņoto spēku personālu.

Ārzemnieku imigrācijas tiesiskais regulējums Latvijā

Imigrācija ir ārvalstnieku vai apatridu ieceļošana un apmešanās valstī uz laiku vai uz pastāvīgu dzīvi (vārdnīca “Tezaurs.lv”). Secināms, ka imigrācija ir process, kura ietvaros personas vēlas pārcelties uz laiku vai pastāvīgu dzīvi uz citu valsti. Imigrācijai var būt dažādi iemesli, piemēram, gan ekonomiskie, gan drošības apsvērumu dēļ.

Analizējot normatīvo aktu regulējumu imigrācijas jomā, autors konstatē, ka pamatā Latvijas Republikas likumdošana izšķir divas ārzemnieku kategorijas: Savienības pilsoņi – ar to saprotot gan Eiropas Savienības dalībvalstu, gan arī Eiropas Ekonomikas zonas valstu (ES 27 + Lihtenšteina + Islande + Norvēģija) pilsoņus un Šveices Konfederācijas pilsoņus, kuriem Latvijā ir līdzvērtīgs statuss ar Latvijas Republikas pilsoņiem; trešo valstu pilsoņi, kuru ieceļošanai un nodarbinātībai Latvijā tiek piemēroti papildu nosacījumi.

Imigrācijas likuma 1.panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka ārzemnieks ir persona, kura nav Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis.

Patvēruma likuma 1.panta 9.punkts noteic, ka patvēruma meklētājs ir trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas Patvēruma likuma noteiktajā kārtībā ir izteicis vēlmi iegūt bēgļa vai alternatīvo statusu robežšķērsošanas vietā pirms ieceļošanas Latvijā vai jau atrodoties Latvijas Republikas teritorijā, līdz brīdim, kad noslēdzies administratīvais process par viņa iesniegumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu.

Ņemot vērā Apvienoto Nāciju organizācijas (turpmāk – ANO) Konvenciju par bēgļa statusu, bēglis ir tāda persona, kura “sakarā ar labi pamatotām bailēm no vajāšanas pēc rases, reliģijas, tautības, piederības īpaši sociālai grupai pazīmēm vai politiskās pārliecības dēļ, atrodas ārpus savas pilsonības valsts un nespēj vai sakarā ar šādām bailēm nevēlas izmantot šīs valsts aizsardzību; vai persona, kam nav pilsonības un kas, atrodoties ārpus savas iepriekšējās mītnes zemes, šādu notikumu rezultātā nespēj vai šādu baiļu dēļ nevēlas tajā atgriezties” (Apvienoto Nāciju organizācijas 1951.gada 28.jūlija Konvencija par bēgļa statusu).

Patvēruma likums noteic arī alternatīvā statusa piešķiršanu ārzemniekam.

Saskaņā ar Patvēruma likuma 40.panta pirmo daļu uz alternatīvo statusu var pretendēt trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kuram nevar piešķirt bēgļa statusu, ja ir pamats uzskatīt, ka viņš pēc atgriešanās savā izcelsmes valstī varētu tikt pakļauts smagam kaitējumam un šā iemesla dēļ nespēj vai nevēlas pieņemt minētās valsts aizsardzību.

Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 1.punkts un Satversmes 68.pants veido pamatu tēzei, ka attiecības starp Latvijas tiesību sistēmu un starptautisko tiesību sistēmu balstās monisma principā. Proti, starptautisko tiesību normas un principi neatkarīgi no to avota starptautiskajās tiesībās tāpat kā nacionālās tiesību normas un principi darbojas tieši un nepastarpināti Latvijas tiesību sistēmā. Starptautisko tiesību normas un principi ir prioritāri pār nacionālajām normām un principiem (Rezevska, Ziemele 2013).

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 19.pants noteic, ka nevienu nedrīkst pārvietot, izraidīt vai izdot kādai valstij, ja ir liela iespējamība, ka attiecīgo personu tur sodīs ar nāvi, spīdzinās vai citādi necilvēcīgi vai pazemojoši pret viņu izturēsies vai sodīs.

Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas 2021.gada 16.novembra sprieduma Nr.C-821/19 “Eiropas Komisija pret Ungāriju” 136.-137.punktu, ikvienam trešās valsts valstspiederīgajam vai bezvalstniekam ir tiesības iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu dalībvalsts teritorijā, tostarp pie tās robežām vai tranzīta zonās, pat ja viņš šajā teritorijā uzturas nelikumīgi. Šīs tiesības viņam ir jāatzīst neatkarīgi no tā, kādas ir iespējas, ka šāds pieteikums tiks apmierināts. No šāda pieteikuma sagatavošanas brīža iesniedzējs iegūst starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja statusu Patvēruma procedūru direktīvas izpratnē un nevar uzskatīt, ka pieteikuma iesniedzējs nelikumīgi uzturas dalībvalstī, kurā iesniegts pieteikums, kamēr par to nav ticis lemts pirmajā instancē.

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra norāda, ka, nevarot iegūt derīgu ceļošanas dokumentu, praksē patvēruma meklētāji bieži sasniedz robežu bez derīgiem dokumentiem vai šķērso robežu nelikumīgi. Neatkarīgi no tā, kur viņi tiek atklāti vai aizturēti – atklātā jūrā, pie robežas vai teritorijā, ja viņi izsaka vēlmi meklēt patvērumu, viņiem ir jānodrošina atbilstošas valsts procedūras. Saskaņā ar Eiropas Savienības un Eiropas Padomes tiesību aktiem neizraidīšanas princips aizliedz izraidīt personas, kuras meklē aizsardzību pret vajāšanu vai nopietnu kaitējumu, iepriekš neizvērtējot viņu iesniegumu (Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration).

Arī ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos skaidro, ka valstij, kurai uz tās robežām ir iesniegts patvēruma pieprasījums, vismaz uz laiku jānodrošina

uzņemšana, lai izskatītu patvēruma pieprasījumu, tādējādi ievērojot principu par tiesībām uz patvēruma meklēšanu un neizraidīšanu (ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos novērojumi saistībā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta rīkojumu par ārkārtējās situācijas izsludināšanu).

Ņemot vērā iepriekšminēto, secināms, ka valstij nepieciešams pieņemt ārzemnieka pieteikumu par patvēruma pieprasīšanu jebkurā gadījumā, arī tad, ja ārzemnieks nelikumīgi šķērsoja valsts robežu. Taču, atbilstoši Patvēruma likuma 13.panta pirmās daļas 2.punktam, patvēruma procedūrā var piemērot tādu ierobežojošo pasākumu kā aizturēšana. Saskaņā ar Patvēruma likuma 16.pantu patvēruma meklētāju var aizturēt, ja pastāv kāds no šādiem aizturēšanas nosacījumiem:

1) nepieciešams noskaidrot vai pārbaudīt patvēruma meklētāja identitāti vai valstspiederību;

2) nepieciešams noskaidrot faktus, uz kuriem tiek pamatots iesniegums un kurus var noskaidrot, tikai veicot aizturēšanu, īpaši, ja iespējama bēgšana (persona bez acīmredzama pamata šķērsoja valsts robežu, izvairoties no robežpārbaudēm, iepriekš izvairījās no izraidīšanas, slēpa savu identitāti, sniedza pretrunīgas ziņas, ir citi fakti, kas norāda uz bēgšanas iespējamību);

3) nepieciešams lemt par patvēruma meklētāja tiesībām iecelt Latvijas Republikā;

4) ir pamats uzskatīt, ka izraidīšanas procedūras ietvaros aizturētā persona iesniedza iesniegumu, lai kavētu vai padarītu neiespējamu izbraukšanas rīkojuma vai lēmuma par piespiedu izraidīšanu izpildi, un ir konstatēts, ka attiecīgajai personai nekas nav traucējis šādu iesniegumu iesniegt iepriekš;

5) kompetentajām valsts institūcijām (tai skaitā Valsts robežsardzei) ir pamats uzskatīt, ka patvēruma meklētājs rada draudus valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai un drošībai;

6) ir konstatēta pārsūtīšanas procedūras nepieciešamība saskaņā ar regulas Nr.604/2013 28.panta noteikumiem.

Ņemot vērā iepriekšminēto, secināms, ka likumdevējs jau atrunāja, ka patvēruma meklētāju var aizturēt, ja iespējama viņa bēgšana, uz ko norāda jau vienīgi tas, ka ārzemnieks nelikumīgi šķērsoja valsts robežu (izvairoties no robežpārbaudēm).

Patvēruma likuma 17.panta noteic, ja pastāv kāds no Patvēruma likuma 16.pantā minētajiem aizturēšanas nosacījumiem, tad patvēruma meklētāju var aizturēt līdz sešām diennaktīm, sastādot aizturēšanas protokolu. Saskaņā ar Patvēruma likuma 18.panta nosacījumiem, patvēruma meklētāju ilgāk par sešām diennaktīm drīkst, tikai pamatojoties uz rajona (pilsētas) tiesas lēmumu, Valsts

robežsardzei iesniedzot pamatotu ierosinājumu tiesā ne vēlāk kā 48 stundas pirms aizturēšanas termiņa beigām. Atbilstoši Patvēruma likuma 19.pantam, tiesai ir 24 stundas ierosinājuma izskatīšanai, lietas dalībnieku viedokļa uzklautīšanai. Tiesa var pieņemt lēmumu aizturēt patvēruma meklētāju, norādot aizturēšanas termiņu. Aizturēšanas termiņš nedrīkst būt ilgāks par diviem mēnešiem un nedrīkst pārsniegt patvēruma procedūras termiņu. Gan izpētot Patvēruma likumu, gan ņemot vērā autora darba pieredzi darbā ar ārzemnieku aizturēšanu ar tiesas nolēmumu, norādāms, ka Patvēruma likums neatrunā vai rajona (pilsētas) tiesas lēmums ir vai nav pārsūdzams. Līdz ar to praksē tiesa pieņem lēmumu par patvēruma meklētāja aizturēšanu, nosakot, ka lēmums nav pārsūdzams. Attiecībā uz nolēmumu pārsūdzību Patvēruma likuma 20.panta ceturtā daļa nosaka tikai to, ka nav pārsūdzams lēmums par pieteikuma aizturēšanas turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšanas noraidīšanu.

Imigrācijas likuma 51.panta pirmā daļa noteic, ka Valsts robežsardzes amatpersonai ir tiesības aizturēt ārzemnieku, izņemot nepilngadīgu ārzemnieku, kurš nav sasniedzis 14 gadu vecumu, ja:

1) uz viņu attiecas izraidīšanas procedūra saskaņā ar Patvēruma likuma 41.pantu (ja konstatēta ārzemnieka nelikumīga uzturēšanās Latvijas Republikā, viņam izdod izbraukšanas rīkojumu), 46.pantu (ja ārzemnieka uzturēšanās Latvijas Republikā ir nelikumīga, amatpersona atbilstoši kompetencei pieņem lēmumu par piespiedu izraidīšanu, ja pastāv Patvēruma likuma 51.panta otrajā daļā minētie apstākļi) vai 50.6 pantu (konstatēts, ka attiecībā uz ārzemnieku ir spēkā citas ES dalībvalsts pieņemts izbraukšanas rīkojums vai lēmums par piespiedu izraidīšanu);

2) viņš pakļauts atpakaļnodošanai trešajai valstij vai citai Eiropas Savienības dalībvalstij saskaņā ar līgumu vai vienošanos, kas paredz tādu personu atpakaļuzņemšanu, kuras attiecīgās valsts teritorijā uzturas nelikumīgi.

Atbilstoši Imigrācijas likuma 51.panta otrajai daļai, Valsts robežsardzes amatpersona ir tiesīga pieņemt lēmumu par ārzemnieka aizturēšanu, ja ir pamats uzskatīt, ka viņš izvairīsies no izraidīšanas procedūras vai traucēs tās sagatavošanu vai pastāv ārzemnieka bēgšanas iespējamība, un to pamato kāds no šādiem apstākļiem:

1) ārzemnieks slēpj savu identitāti, sniedz nepatiesas ziņas vai citādi atsakās sadarboties;

2) ārzemnieks šķērsojis ārējo robežu, izvairoties no robežpārbaudēm, kā arī izmantojis viltotu ceļošanas dokumentu, viltotu vīzu vai uzturēšanās atļauju;

3) ārzemnieks nevar norādīt vietu, kur viņš uzturēsies līdz attiecīgās izraidīšanas procedūras beigām, un nevar iesniegt dzīvokļa vai mājas īpašnieka

rakstveida apliecinājumu par apņemšanos nodrošināt viņa izmitināšanu vai nevar uzrādīt naudas summu, ar ko pietiek viesnīcas rezervēšanai līdz viņa izraidīšanai;

4) kompetenta valsts vai ārvalsts iestāde sniegusi informāciju, kas ir par pamatu tam, lai uzskatītu, ka ārzemnieks apdraud valsts drošību, sabiedrisko kārtību vai drošību;

5) ārzemnieks ir iesaistīts nelegālās imigrācijas veicināšanā;

6) ārzemnieks ir notiesāts par Latvijas Republikā izdarītu noziedzīgu nodarījumu, par ko paredzētais sods ir saistīts ar brīvības atņemšanu vismaz uz vienu gadu;

7) ārzemnieks iepriekš izvairījies no izraidīšanas procedūras Latvijas Republikā vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī;

8) ārzemnieks nepamatoti nav izpildījis izbraukšanas rīkojumu;

9) ārzemnieks nepamatoti nav ievērojis noteikto pienākumu reģistrēties attiecīgajā Valsts robežsardzes struktūrvienībā;

10) ārzemnieks iepriekš patvaļīgi atstājis aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centru vai aizturēšanas telpas;

11) ārzemnieks ieceļojis Latvijas Republikā, neievērojot lēmumu par iekļaušanu sarakstā vai lēmumu par ieceļošanas aizliegumu Šengenas teritorijā.

Jāatzīmē, ka saskaņā ar Imigrācijas likuma 51.panta piekto daļu Valsts robežsardzei jāaiztur ārzemnieks, lai:

1) veiktu viņa piespiedu izraidīšanu. Ja ārzemniekam ar tiesas spriedumu piespriests papildsods — izraidīšana no Latvijas Republikas;

2) nodrošinātu izraidīšanas procedūru, kas paredzēta Patvēruma likuma 46.panta piektajā daļā.

No Imigrācijas likuma 54.panta secināms, ka Valsts robežsardze var aizturēt ārzemnieku līdz 10 diennaktīm. Savukārt aizturēt ārzemnieku ilgāk par 10 diennaktīm Valsts robežsardzes amatpersonai ir tiesības tikai ar rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu. Pamatojoties uz Valsts robežsardzes amatpersonas iesniegumu, tiesnesis pieņem lēmumu par ārzemnieka aizturēšanu uz laiku līdz diviem mēnešiem vai par aizturēšanas atteikumu. Saskaņā ar Imigrācijas likuma 55.panta sesto daļu, tiesneša lēmums pārsūdzams 48 stundu laikā no lēmuma noraksta saņemšanas brīža.

Darba autors vērš uzmanību, ka ne Patvēruma likums, ne Imigrācijas likums tieši nenosaka, ka lieta par ārzemnieka aizturēšanu jāizskata rakstveida procesā, bet gan abos iepriekšminētajos likumos atrunājot, ka, pieņemot lēmumu, tajā skaitā uzklausa robežsardzes pārstāvi un pašu ārzemnieku vai viņa pārstāvi. Ņemot vērā iepriekšminēto, autors secina, ka abos likumos nav norādīts, ka saņemtais pieteikums par personas aizturēšanu izskatāms tiesas sēdē, tādējādi

veicot tiesas sēdes gaitas fiksāciju ar vai bez tehniskajiem līdzekļiem, fiksācijas apmēru, tiesas sēdes protokola sagatavošanu, pieejamību, piezīmju iesniegšanu u.tml. Turklāt jāvērtē vai tik sensitīvā lietā kā personas aizturēšana izraidīšanas vai patvēruma procedūrā, jāpiedalās un jānoslogo vēl viena persona – tiesas sēdes sekretārs, tādējādi paaugstinot procedūras izmaksas.

Atzīmējams arī, ka Latvijas normatīvajā regulējumā ir nostiprināta patvēruma meklētāju tiesību ievērošana un aizsardzība. Valsts robežsardzes likuma 6.pants nosaka robežsardzes darbības principus. Proti, robežsardzes darbību organizē, ievērojot likumību, humānismu, cilvēktiesības, atklātumu, vienvadību un balstoties uz personu palīdzību. Robežsardze aizsargā personu tiesības un likumīgās intereses neatkarīgi no to pilsonības, sociālā, mantiskā un cita stāvokļa, rases, nacionālās piederības, dzimuma, vecuma, izglītības, valodas, attieksmes pret reliģiju, politiskās un citas pārliecības. Robežsardze nodrošina, ka tiek ievērotas personas tiesības pārvietoties no vienas valsts uz citu valsti; nodrošina aizturētajām personām iespēju izmantot tiesības uz tiesisko aizsardzību.

Sakarā ar to, ka nelikumīgas migrācijas plūsmas turpinās, Valsts policijas amatpersonas tiek aktīvi iesaistītas, lai nepieļautu pretlikumīgu robežas šķērsošanu. Krimināllikumā paredzēta kriminālatbildība par šādiem noziedzīgiem nodarījumiem:

- 284.pants – par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu;
- 285.pants – par personas nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai;
- 285.¹ pants – par nodrošināšanu ar iespēju nelikumīgi uzturēties Latvijas Republikā;

- 285.² pants – par ļaunprātīgu nodrošināšanu ar iespēju likumīgi iegūt tiesības uzturēties Latvijas Republikā, citā ES dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā.

Ņemot vērā nodaļā minēto kopumā, autors secina, ka likumdevējs ievēro neizraidīšanas principu. Latvija ievēro gan starptautiskos normatīvos aktus, gan Eiropas Savienības Tiesas judikatūru attiecībā pret ārzemniekiem, kuri pieprasīja patvēruma procedūru un tiem, kuri tiek izraidīti no valsts, proti, ievēro neizraidīšanas principu. Likumdevējs neuzliek par obligātu pienākumu ierobežot ārzemnieku tiesības un viņus aizturēt, ja tiek šķērsota valsts robeža ārpus robežšķērsošanas vietām, bet gan pastāvot likumā pamatotiem kritērijiem. Ir paredzēta arī kriminālatbildība par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar nelikumīgu robežas šķērsošanu.

Secinājumi

Publikācijas autors izvirza šādus galvenos secinājumus:

1) Ņemot vērā valsts nostāju stiprināt austrumu robežu, t.sk. Krievijas agresīvo ārpolitiku, valstij ir vitāli svarīgi to aizsargāt. Ārzemnieku nelikumīga valsts robežas šķērsošana paliek aizvien lielāka un aktuālāka. Sagaidāms, ka arī turpmāk palielināsies imigrantu plūsma pāri robežai. Šobrīd situācija uz robežas ir stabili saspringta, bet kontrolēta.

2) Valsts robežsardzes funkciju izpildei palīdz starpinstitutūciju sadarbība ar Valsts policiju un Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, kas norāda uz robežsardzes darbinieku trūkumu. Turklāt sadarbības amatpersonas nav speciāli apmācītas robežsardzes funkciju izpildē. Jāņem vērā, ka ne Valsts policijā, ne Nacionālajos bruņotajos spēkos nerodas vairāk darbinieku, taču daļa no tiem darbojas uz valsts robežas – vājinot valsts funkciju izpildi citās sfērās.

3) Latvija nodrošina starptautisko aizsardzību meklējošām personām iespēju brīvi realizēt savas tiesības – iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu, pat ja persona nav ievērojusi robežas šķērsošanas noteikumus.

Publikācijas autors izvirza šādus galvenos priekšlikumus:

1) Ņemot vērā imigrācijas plūsmu, iespējams pētīt kādiem ārzemniekiem liegta robežas šķērsošana, cik no viņiem šķērsoja robežu nelegāli, vai ārzemnieki pieprasa patvērumu, kādā veidā ievēro ārzemnieku tiesības, kā bēgļus integrē sabiedrībā, kā nodrošina viņu tiesības un vai ārzemnieki pilda savus pienākumus. Tāpat jāpēta, vai ārzemnieki neizmanto patvēruma procedūru ļaunā nolūkā.

2) Ņemot vērā starpinstitutūciju sadarbību, ir jāapmāca amatpersonas, kuras palīdz robežsardzei, par nepieciešamām speciālām zināšanām nelegālās migrācijas apkarošanas taktikā un metodikā. Kā arī, piemēram, jāapmāca speciālo slēpņu meklēšanā, kā arī apmāca izmantot speciālo tehniku un taktiku minēto slēpņu identificēšanā.

3) Jāizmanto Eiropas Savienības starptautiskais atbalsts, piemēram, Eiropas Patvēruma atbalsta birojs, kas sniedz atbalstu tām dalībvalstīm, kuru patvēruma un uzņemšanas sistēmas ir īpaši noslogotas. Jāpaaugstina Valsts robežsardzes kapacitāte un funkcionālās spējas koordinēt iestādes rīcībā esošos resursus risku novēršanai, ātri reaģējot uz jebkādiem izaicinājumiem.

4) Jāpilnveido iekšējais normatīvais regulējums, lai tas būtu saturiski saskaņots, atbilstu Eiropas Savienības migrācijas politikas postulātiem un nebūtu pretrunā ar starptautiskiem tiesību aktiem patvēruma noteikšanas un imigrācijas kontekstā. Vienlaikus jāparedz, lai likumdevējs realizē iespēju veikt Valsts robežsardzes iestāžu funkcionālo kompetenci resursu izmantošanā ātri un efektīvi, atbilstoši vajadzībām un situācijai.

Bibliogrāfija

1. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos novērojumi saistībā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta rīkojumu par ārkārtējās situācijas izsludināšanu [tiešsaiste]. 2021 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://www.refworld.org/legal/natlegcomments/unhcr/2021/en/124040>
2. Balodis K. (2011) Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2011, 863.lpp. ISBN 9789934900648.
3. Baltijas valstu aizsardzības ministri vienojas par Baltijas Aizsardzības līnijas izveidi [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://www.mod.gov.lv/lv/zinas/baltijas-valstu-aizsardzibas-ministri-vienojas-par-baltijas-aizsardzibas-linijas-izveidi>
4. Bēķe I. (2025) 2025.gada 3.jūlijs uz valsts robežas un valsts iekšienē [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://www.rs.gov.lv/lv/jaunums/2025-gada-3-julij-uz-valsts-robezas-un-valsts-iekseie>
5. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 22.maija spriedums lietā “Ilgar Mammadov pret Azerbaidžānu” [tiešsaiste]. 2014 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/3885/download>
6. Eiropas Savienības Tiesas 2021.gada 16.novembra spriedums Nr. C-821/19 “Eiropas Komisija pret Ungāriju” [tiešsaiste]. 2021 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:62019CJ0821>
7. Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration. Luxembourg: Publications Office of the European Union 2020 [online]. 2020 [viewed 5 december 2025]. Available: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-handbook-law-asylum-migration-borders-2020-ed_en.pdf (in English)
8. Imigrācijas likums. 2002. gada 31. oktobra likums (aktuāla redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68522-imigracijas-likums> (aplūkots 08.07.2025.);
9. Konvencija par bēgļa statusu. // 28.07.1951. protokols. Latvijas Vēstnesis, Nr.171/174, 04.07.1997. [tiešsaiste]. 1997 [skatīts 2025.gada 10.decembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/338>
10. Latvijas Republikas likums “Krimināllikums”. // 17.06.1998. likums. LV, 199/200, 01.04.1999 [tiešsaiste]. 1998 [skatīts 2025.gada 10.decembrī].

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

11. Latvijas Republikas Satversme. // 15.02.1922. likums. LV, 34, 01.01.2019 [tiešsaiste]. 1922 [skatīts 2025.gada 10.janvārī]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980>

12. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019. gada 10.jūnija spriedums lietā Nr.A420165317 [tiešsaiste]. 2019 [skatīts 2025. gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5858>

13. Latvijas Republikas valsts robežas likums. // 12.11.2009. likums. LV, 189, 02.12.2009 [tiešsaiste]. 2009 [skatīts 2025.gada 10.decembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/201364>

14. Ministru kabineta 2024.gada 12.marta rīkojums Nr.184 “Par pastiprināta robežapsardzības sistēmas darbības režīma izsludināšanu”. // 12.03.2024. Ministru kabineta rīkojums. LV, 51A, 12.03.2024 [tiešsaiste]. 2024 [skatīts 2025. gada 10.decembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/350500-par-pastiprinata-robezapsardzibas-sistemas-darbibas-rezima-izsludinasanu>

15. Ministru kabineta 2025.gada 20.janvāra rīkojums Nr.32 “Par Rīcības plānu Latvijas Austrumu pierobežas ekonomiskajai izaugsmei un drošības stiprināšanai 2025.–2027. gadam”. // 20.01.2025. Ministru kabineta rīkojums. LV, 15, 22.01.2025 [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 10.decembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/358105-par-ricibas-planu-latvijas-austrumu-pierobezas-ekonomiskajai-izaugsmei-un-drosibas-stiprinasanai-20252027gadam>

16. Patvēruma likums. // 17.12.2015. likums. LV, 2, 05.01.2016 [tiešsaiste]. 2015 [skatīts 2025.gada 10.decembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/278986>

17. Pētersone K. (2025) Robežsargi operatīvi novērš 18 personu mēģinājumu nelikumīgi iekļūt Latvijā [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://www.rs.gov.lv/lv/jaunums/robezsargi-operativi-novers-18-personu-meginajumu-nelikumigi-ieklut-latvija>

18. Rezevska D., Ziemele I. (2013) Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2013., 1057.lpp. ISBN 9789934900600.

19. Tiesību akta projekta “Par pastiprināta robežapsardzības sistēmas darbības režīma izsludināšanu” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija) [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/a65f5945-5056-4f0f-adb3-4b6d61d4ab64>

20. Tiesību akta projekta “Pretmobilitātes infrastruktūras izveides likums” veidne [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/0e164648-c2e4-4cfd-ab4b-7577555e718a

21. Valsts robežsardzes likums. // 05.11.2020. likums. LV, 223, 17.11.2020 [tiešsaiste]. 2020 [skatīts 2025.gada 10.decembrī]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/318741-valsts-robezsardzes-likums>
22. Valsts drošības dienesta 2024.gada publiskais pārskats [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/39/lv/vdd-2024-gada-parskats.pdf>
23. Vārdnīca “Tezaurs.lv” [tiešsaiste]. 2025 [skatīts 2025.gada 17.decembrī]. Pieejams: <https://tezaurs.lv/>

LEGAL PROBLEMS OF FOREIGNERS, WHO ILLEGALLY CROSS THE EASTERN BORDER OF LATVIA

Summary

Contemporary political processes have led to a rapid increase in the number of asylum seekers both in Europe and Latvia. There has been a significant increase in illegal border crossings, including the flow of refugees both on the border between the Republic of Latvia and the Republic of Belarus and on the border between the Republic of Latvia and the Russian Federation.

After conducting research, the author put forward the following proposals: given the flow of immigration, it is necessary to investigate whether foreigners are not abusing the asylum procedure and whether Latvia is not their safe country of destination at all; taking into account inter-agency cooperation, officials who assist border guards should be trained in the necessary specialist knowledge of tactics and methods for combating illegal migration; use should be made of international support and resources from the European Union, such as the European Asylum Support Office, which provides support to Member States whose asylum and reception systems are under particular pressure; internal regulatory framework must be improved to ensure consistency, compliance with European Union migration policy principles, and consistency with international legislation on asylum and immigration; provision should be made for the Latvian legislature to exercise the functional competence of the State Border Guard in the use of resources quickly and effectively in accordance with needs and circumstances.

Key words: crisis, immigration, legal framework, state border, national security.

ZIŅAS PAR AUTORIEM

Jurijs Fjodorovs (Latvija)

Mg.iur., Valsts policija

jurijs.fjodorovs@vp.gov.lv

Inese Geida (Latvija)

Mg.iur., Valsts policija

inese.geida@vp.gov.lv

Daina Ose (Latvija)

Dr.iur., Latvijas Universitāte

daina.ose@lu.lv

Slawomir Zurawski (Polija)

Dr., Helmas Valsts augstskola

szurawski@panschelm.edu.pl

Marcin Oskierko (Polija)

Dr., Helmas Valsts augstskola

moskierko@panschelm.edu.pl

Marek Ciekanowski (Polija)

Dr., Lodzas Sociālo Zinātņu universitāte

marek@ciekanowki.pl

Rafal Parczewski (Polija)

Dr., Varšavas Militāro Tehnoloģiju universitāte

rafal.parczewski1@wat.edu.pl

Jānis Teivāns-Treinovskis (Latvija)

Dr.iur., Daugavpils Universitāte

janis.teivans@du.lv

Sintija Multīņa (Latvija)

Mg.iur., Daugavpils Universitāte

sintija.multina@inbox.lv

Nikolajs Jefimovs (Latvija)

Dr.iur., Daugavpils Universitāte

nikolajs.jefimovs@du.lv

Pāvels Trofimovs (Latvija)

Mg.iur., Daugavpils Universitāte

p.trofimovs@gmail.com

AUTORIEM

VISPĀRĪGĀS PRASĪBAS ZINĀTNISKAM RAKSTAM

Raksta apjoms: 6.-7.lpp (A4 formātā).

Raksta manuskripts iesniedzams datorizdrukā divos eksemplāros A4 formātā, pievienojot CD, vai pa elektronisko pastu ikgadeja.konference@du.lv. Teksts jāsaliek, izmantojot *Times New Roman* šriftu (*WinWord 2000/XP*); burtu lielums – 12 punkti, intervāls starp rindām – 1,5. Teksta attālums no kreisās malas – 3,5 cm, no labās malas – 2,5 cm, no apakšas un no augšas – 2,5 cm. Ja tiek izmantotas speciālās datorprogrammas, tad tās iesniedzamas kopā ar rakstu.

Raksta anotācija: raksta sākumā tūlīt pēc tā nosaukuma jāievieto informatīva anotācija. Anotācijā jānorāda raksta mērķis un uzdevumi, jāformulē pētījuma problēma, jāparāda novitāte un jāsniedz galvenie secinājumi. Atsevišķā rindkopā jānorāda atslēgas vārdi (termini, kas izsaka rakstā aplūkoto jautājumu būtību). Nepieciešams arī šo atslēgas vārdu tulkojums valodā, kurā ir kopsavilkums.

Raksta kopsavilkums: Rakstiem latviešu valodā kopsavilkums jā sagatavo angļu vai krievu valodā; rakstiem angļu valodā jāpievieno kopsavilkums latviešu vai krievu valodā; rakstiem krievu valodā jāpievieno kopsavilkums latviešu vai angļu valodā.

Raksta valoda: literāra, terminoloģiski precīza. Ja autors gatavo rakstu svešvalodā, tad viņam pašam jā rūpējas par raksta teksta valodniecisko rediģēšanu, konsultējoties pie attiecīgās sociālo zinātņu nozares speciālista – valodas nesēja. *Raksti, kuru valoda neatbilst pareizrakstības likumiem, netiks izskatīti un recenzēti.*

Raksta zinātniskais aparāts (atsauces un piezīmes, bibliogrāfija, tabulas, shēmas, diagrammas, grafiki utt.). Atsauces ievietojamas tekstā pēc šāda parauga: (Turner 1990); (Mills 1998); (Bela 1997). Piezīmes un skaidrojumi ievietojami raksta beigās. Tabulas, grafiki, shēmas, diagrammas un citi ilustratīvie materiāli noformējami, norādot materiāla avotu, nepieciešamības gadījumā arī atzīmējot tabulu, grafiku, shēmu izveides (aprēķināšanas, datu summēšanas utt.) metodiku. Visiem tādiem materiāliem ir jābūt ar kārtas numuriem un virsrakstiem. Materiāliem jāizveido to elektroniskā versija un jāiesniedz konferences organizatoriem uz CD vai atsūfīt uz e-pastu ikgadeja.konference@du.lv

References (rakstā izmantoto iespieddarbu saraksts) jāveido un jānoformē precīzi pēc šādiem paraugiem:

Monogrāfijām (grāmatām un brošūrām):

Turner, J. H. (1974) *The Structure of Sociological Theory*. Homewood (Illinois): The Dorsey Press.

Mills Ch. R. (1998) Sociologischeskoje voobrazhenie. Moskva: Strategiya.
(In Russian)

Rakstiem krājumos:

Turner, R. H. (1990) "A Comparative Content Analysis of Biographies." In: Øyen, E., ed. *Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research*. London, etc.: Sage Publications. Pp. 134–150.

Rakstiem žurnālos:

Bela B. (1997) Identitates daudzvalsība Zviedrijas latviešu dzīvesstāstos. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vestis, A, 51*, Nr. 5/6, 112.-129. Lpp. (In Latvian)

Shmitt K. (1992) Ponyatie politicheskogo. *Voprosi sociologii*, № 1, str. 37-67. (In Russian)

Rakstiem laikrakstos:

Strazdiņš I. (1999) Matemātiki pasaule un Latvija. *Zinātnes Vestnesis*, 8. marts. (In Latvian)

Materiāliem no interneta:

Soms H. *Vestures informatika: Saturs, struktūra un datu bāze Latgales dati*. (In Latvian) Pieejams: <http://www.dpu.lv/LD/LDpublik.html> (skat. 20.10.2002).

References sakārtojamas autoru uzvārdu vai nosaukumu (ja autors ir institūcija) **latīņu** alfabēta secībā.

FOR AUTHORS

GENERAL REQUIREMENTS FOR THE PAPER

The size of the article: 6.-7. ph. (A4 format).

The manuscript of the article is to be submitted in printed form in two copies in A4 format with attached CD or by e-mail ikgadeja.konference@du.lv. The text should be typed using *Times New Roman (WinWord 2000/XP)*; the size of letters 12, the interval between lines 1,5. Left margin 3,5 cm; right margin 2 cm; from the top and from the bottom 2,5 cm. If were used special computer programs, they are to be submitted together with the article.

Abstract of the article: in the beginning of the article after title is to be located abstract of the article. In the abstract should be indicated aim, tasks, problem of the research, novelty of the research and main conclusions. The the separate paragraph should be noted key words (terms that reveal the essence of the issues discussed in the article).

Key words should be translated on the language, in which is written abstract of the article.

Summary of the article: for articles in Latvian summary should be prepared in English or Russian; for articles in English summary should be prepared in Latvian or Russian and for articles in Russian summary should be prepared in English or Latvian.

Language of the article: literary, terminologically precise. If the author is preparing the article in a foreign language, the author is responsible for the quality of the language. Author can ask consultation of specialist of relevant social sciences. *Articles in which the language will not follow the rules of spelling, will not be accepted for reviewing.*

Scientific appliance of the article: (references and remarks, bibliography, tabeles, diagrams, charts, graphs and etc.). References in the article should be placed according to this pattern: (Turner 1990); (Миллс 1998); (Bela 1997). Remarks and explanations should be placed at the end of the article. Tables, graphs, diagrams, charts and other illustrative materials in the article should be presented indicating the source of the material and, if necessary, the methods applied to draw up tables, graphs, diagrams, charts (calculation, data summarizing and etc.). All materials should have a number and the title. For these materials should be prepared electronic version, which is to be submitted to Conference Team on CD or by e-mail ikgadeja.konference@du.lv

References (the list of sources used in the article) formed and executed in accordance with these samples:

For monographies (books and brochures):

Turner, J. H. (1974) *The Structure of Sociological Theory*. Homewood (Illinois): The Dorsey Press.

Mills Ch. R. (1998) Sociologicheskoje voobrazhenie. Moskva: Strategiya. (In Russian)

Collected articles:

Turner, R. H. (1990) "A Comparative Content Analysis of Biographies." In: Øyen, E., ed. *Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research*. London, etc.: Sage Publications. Pp. 134–150.

Articles in journals:

Bela B. (1997) Identitates daudzbalziba Zviedrijas latviesu dzivesstastos. *Latvijas Zinatnu Akademijas Vestis, A, 51*, Nr. 5/6, 112.-129. Lpp. (In Latvian)

Shmitt K. (1992) Ponyatie politicheskogo. *Voprosi sociologii*, № 1, str. 37-67. (In Russian)

Articles in newspapers:

Strazdins I. (1999) Matematiki pasaule un Latvija. *Zinatnes Vestnesis*, 8. marts. (In Latvian)

Materials from the Internet:

Soms H. *Vestures informatika: Saturs, struktura un datu baze Latgales dati*. (In Latvian) Pieejams: <http://www.dpu.lv/LD/LDpublik.html> (skat. 20.10.2002).

References should be compiled in the **Roman alphabet's** order according to the authors' names or titles (if the institution is the author).

Tehniskais redaktors,
atbildīgais par izdevumu: Nikolajs Jefimovs

Maketētājs: SIA “RA Drukātava”

•••••

Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds “Saule”
Izdevējdarbības reģistr. apliecība Nr. 2-0197.
Vienības iela 13, Daugavpils, LV-5401, Latvija
